

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Slægtsforskeren

Medlemsblad for DIS-Danmark og SSF

ÅRGANG 32 · Nr. 4 · 2017

Udgives af DIS-Danmark og
Sammenslutningen af Slægtshistoriske
Foreninger (SSF)

www.slaegtogdata.dk
admin@dis-danmark.dk
www.ssf.dk
blaab@webspeed.dk

Mail- og adresseændringer:

opdateres af DIS-Danmark-medlemmer
via hjemmesiden.
Log ind og vælg "Mine indstillinger" øverst til
højre. Læs evt. mere her:
[www.slaegtogdata.dk/foreningen/
adresseaendring-m.m](http://www.slaegtogdata.dk/foreningen/adresseaendring-m.m)
Medlemmer af SSF-foreninger henvender
sig til Grete Modin Grundtvig på
adressen: kasserer@ssf.dk

Ind- og udmeldelse af DIS-Danmark sker ved
henvendelse til ekspeditionen på adressen
ekspeditionen@dis-danmark.dk

Redaktionen:

Kathrine Tobiasen, ansvarshavende redaktør
Korsagervej 13, 8940 Randers SV
Tlf. 41 28 65 30
tobiasen@dis-danmark.dk
Redaktionsmedlemmer:
Anton Blaabjerg, Per Andersen og
Henning Karlby
Korrektur: Henning Beck og Kirsten Sanders.

Redaktionen kan kontaktes via hjemmesiden:
Foreningen / Bladet Slægt og Data,
Kontakt redaktionen.

Layout, sats og tryk:

Grafisk Data Center ApS, tlf. 66 12 10 30
Trykplag: 9.300 eksemplarer

Artikler i bladet afspejler ikke nødvendigvis
foreningens holdning.
Artikler uden forfatterangivelse kan betragtes
som foreningsstof.
Redaktionen påtager sig intet ansvar for
uopfordret indsendt materiale og forbeholder
sig ret til at redigere i tilsendte artikler.
Eftertryk er tilladt efter aftale med
redaktionen. Det skal forsynes med tydelig
kildeangivelse, ligesom redaktionen skal have
tilsendt en kopi.

Bladet udkommer 4 gange årligt.

Næste deadline:	Udkommer:
1. februar 2018	Marts 2018
1. maj 2018	Juni 2018
1. august 2018	September 2018
1. november 2018	December 2018

Bladet sendes gratis til medlemmer af
DIS-Danmark og foreninger under SSF.

Indhold nr. 4 – december 2017

- 3 Min families tid i Dansk Vestindien
DIS-Danmark søger ny webmaster
- 10 Boganmeldelse
- 11 Frivillige indtaster historiske kilder fra Dansk Vestindien
– og du kan være med!
- 13 Mit navn er Andersen – om slægtsnavnets historie
- 19 Mere om gårde
- 20 Dansk Demografisk Database 25 år
- 21 Sådan gemmer man billeder fra Arkivalieronline
- 22 Dansk-svensk slægtsforskerdag
- 23 Tema: Kriminelle aner
- 31 Y-DNA og haplogrupper "Slægtsforskning uden navne"
- 36 Årets uundværlige slægtsforskertræf
- 38 Fremtidsudvalget
- 42 Slægtsforskningsdata - lokalt eller på internettet?
- 45 Danmark på film
- 46 På jagt efter udvandrene
- 49 Slægtsforskermesse i Aabenraa
- 49 10-års jubilæum i Helsingør
- 50 Gotisk læseprøve
- 51 Bestyrelser, adresser m.v.
- 52 Mere om slagtermester Stauning

Forsiden

En af de smalle gyder i
Charlotte Amalie på Skt.
Thomas, der fører fra havnen
og slavemarkederne op til
byens pakhuse. Her har
personerne, der fortælles om
i artiklen om familier i Dansk
Vestindien, måske gået i sin
tid. *Fotograf: Annette Olsen.*

Min families tid i Dansk Vestindien

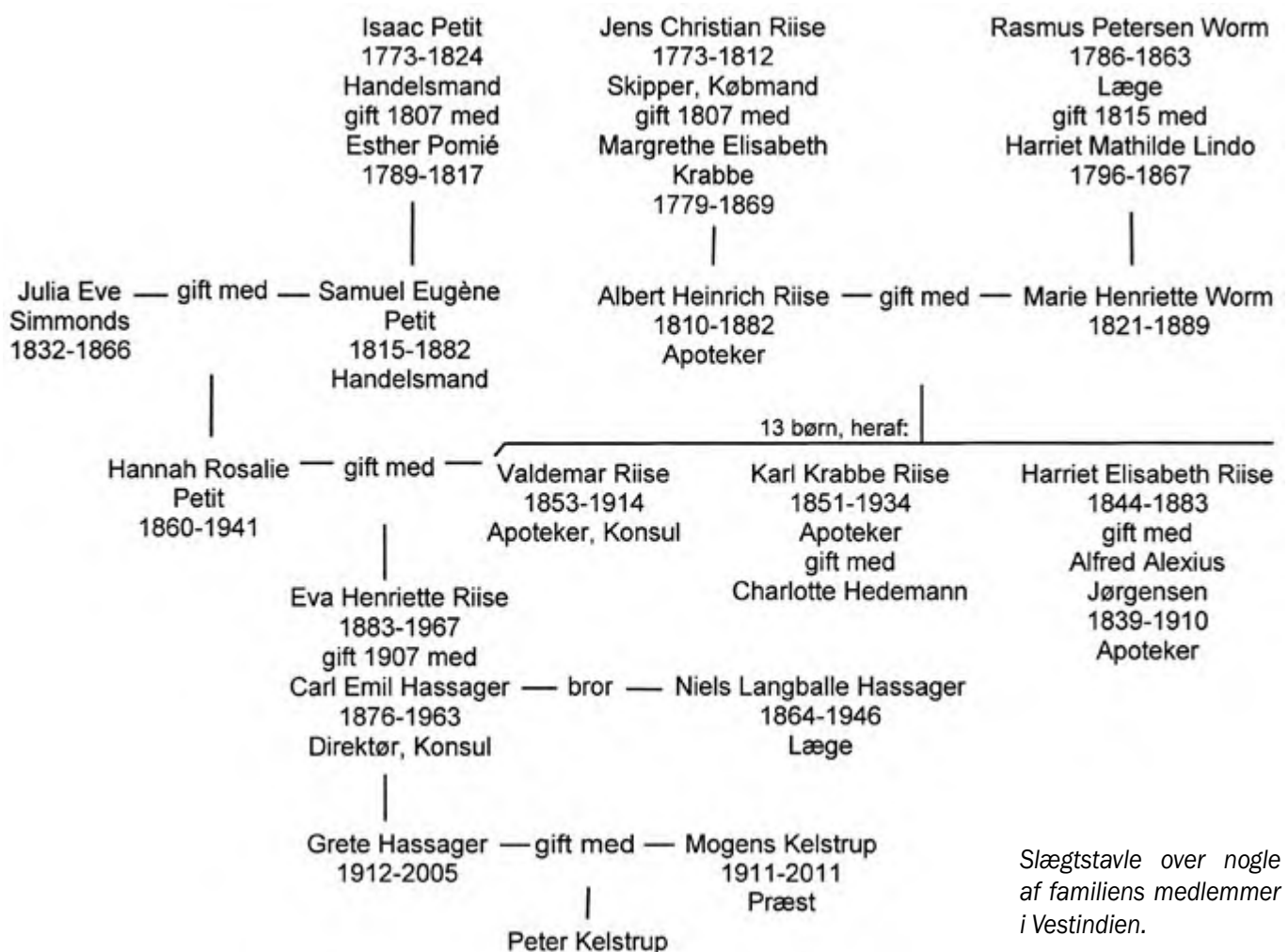
Af Peter Kelstrup
 Stjerneparken 15, 8660
 Skanderborg
 peter@kelstrup.dk

I år er det 100 år siden, Danmark solgte De Dansk Vestindiske Øer, St. Thomas, St. Jan og St. Croix, til USA for 25 millioner dollars.

Danmark fik oprindelig øerne ved, at det danske firma, [Vestindisk-Guineisk Kompagni](#), i henholdsvis 1672 og 1718 besatte de to ubeboede øer, St. Thomas og St. Jan. I 1733 blev [St. Croix](#) købt fra et fransk firma, og i 1755 blev de 3 øer overtaget af den danske konge. I årenes løb bosatte mange ikke-danskere sig på øerne, især englændere og hollændere i den tidlige periode, men der kom også folk fra andre steder i Europa og fra øerne i Caribien. Endelig blev der hentet et stort antal slaver fra Afrika til at arbejde i plantagerne. Men mange danskere har selvfølgelig i de over 200 år, Danmark havde øerne, arbejdet og boet der, og af dem er der nogle fra min slægt:

- Min morfars bror, Niels Langballe Hassager (1864-1946), var læge på St. Thomas i årene 1897-1904.
- Min morfar, Carl Emil Hassager (1876-1963), arbejdede for Det Østasiatiske Kompagni, ØK, på St. Thomas i årene 1905-1916.
- Min tipoldefar, A. H. Riise (1810-1882), grundlagde i 1838 et apotek på St. Thomas, som hans søn, Valdemar Riise (1853-1914), min oldefar, videreførte.
- Min tipoldefar, Samuel Eugène Petit (1815-1882), min oldefar Valdemars svigerfar, var handelsmand på St. Thomas. Han var født på St. Thomas og oprindelig af fransk-jødisk afstamning, fordi hans far, Isaac Petit (1773-1824), var født i Paris og udvandret fra Frankrig.
- Min tiptipoldefar Rasmus Petersen Worm (1786-1863), min tipoldefar A. H. Riises svigerfar, var læge på St. Croix. Han var født på St. Croix, fordi hans far,

Slægtstavle over nogle af familiens medlemmer i Vestindien.

Jacob Worm, der var født i Danmark, var sergent på St. Croix.

Slægtsskabet mellem disse familiemedlemmer ses i slægtstavlen.

- Lidt længere ude i slægten var der min morfars kusine, Johanne Gautier (1882-1924), hvis mand, Johannes Faber (1879-1923), var præst på St. Croix og der var desuden en plantageejer og bestyrer på en sukkerfabrik.

Læge Niels Langballe Hassager

Min morfars bror, læge Niels Langballe Hassager (1864-1946), der kom fra Randers, kunne åbenbart godt lide at bo på små øer, for han var først læge på Strynø, så på St. Thomas i Vestindien, dernæst på Færøerne, og han endte sin lægegerning på Lolland. Han kom til St. Thomas i 1897 og var der i ca. 6 år. Jeg ved ikke, hvorfor han rejste derfra, men det var ikke ualmindeligt, at danskere kun var der et kortere åremål. Klimaet, savnet af familien i Danmark m.m. kan have spillet ind. Niels blev i 1890 gift med Alvilda Emilie Jacobsen (1868-1941). Det vides ikke, hvad hun syntes om Vestindien, men hvis hun ikke var så god til engelsk, har det sikkert været træls for hende at bo i Vestindien, hvor der næsten udelukkende blev talt engelsk.

Direktør og konsul Carl Emil Hassager

Min morfar, Carl Emil Hassager (1876-1963), kom – ligesom sin bror Niels – fra Randers, hvor deres far var skibsmægler. Carl Emil kom tidligt til at arbejde for ØK i

Mens min morfar var i Vestindien blev han tegnet af maleren Hugo Larsen, som opholdt sig der i årene 1904-1907.

Kina, men da den russisk-japanske krig startede i 1904, fik ØK problemer med sine forretninger i Kina, og det er formentlig derfor, at min morfar blev sendt til Vestindien, til St. Thomas, hvor ØK var begyndt at opbygge en handelsstation med især kulforsyning til skibene. Carl Emil blev i 1907 chef for kulforsyningsstationen, også kaldet et kulværft. Kulværftet var et havneanlæg, hvor skibene kunne bunke kul, købe vand og diverse proviant, og man kunne hjælpe med klarering og med at laste og losse varer. Samme år fik morfar af Gouvernementet tildelt borgerskab som købmand. I 1908 blev han russisk konsul, da ØK lavede forretninger med russerne. Den russiske flåde var på besøg flere gange, vist i 1913 eller 1914, og morfar fik ved den lejlighed et sæt medaljer med zarens kontrafej.

Det var ikke uproblematisk at drive kulstationen, dels fordi der var konkurrenter på selve St. Thomas og også på de andre øer i Det Caribiske Hav, dels fordi der var problemer med de medarbejdere, ØK sendte ud til ham. Nogle medarbejdere kunne ikke ret meget engelsk, andre forstod slet ikke, hvordan man handlede med skibene, der kom ind i havnen. Endelig var handlen på Vestindien vigende, og de nye skibe kunne sejle længere, så de ikke behøvede bunke kul på St. Thomas.

I 1905 overtog ØK selskabet Det Vestindiske Kompagni på St. Thomas, og Carl Emil Hassager blev på et tidspunkt direktør i selskabet. ØK's plan med datterselskabet var at bygge et stort og moderne havneanlæg, så de kunne betjene selv de største skibe nemt og hurtigt. Projektet blev udbudt i folkeaktier i Danmark i 1912, men der kom kun halvdelen af det beregnede beløb ind. Byggeriet blev dog startet alligevel, men i en neddroget version, og blev færdig omkring 1915-16. Før den tid var det kvinderne, de såkaldte 'coalwomen', der på deres hoveder bar kurve med kul ombord på skibene, men de blev nu afløst af moderne kraner med store grabber.

Carl Emil fandt sig hurtigt til rette på St. Thomas og kom sammen med de andre danskere på øen, og i 1907 blev han gift med Eva Henriette Riise (1883-1967), der var datter af Hannah Rosalie Petit og apoteker Valdemar Riise, der ejede øens apotek. De fik fire børn, hvoraf min mor, Grete Hassager, blev født i 1912.

Familien boede i et hus, Crown House, på en af højene, Government Hill, på Dronningensgade 26-27, hvor guvernør Peter von Scholten havde boet, da han nogle få år boede på St. Thomas. Huset er i dag privatejet, men på grund af Peter von Scholten bliver det tit vist frem af turistguider.

I 1916 fik morfar tilbudt en ny stilling i Helsingfors, men den takkede han nej til. Nu havde han været i tropene i næsten 20 år, så han ville ikke til det kolde Finland, og desuden havde ældste datter nået den skolepligtige alder. Han måtte derfor 'nøjes' med en kontorchefstilling på hovedkontoret i København, hvor han var ansat lige til 1941.

Min mormor Eva Hassager med lille Carl og min mor Grete t.h. og min moster Ulla t.v. , 1915.

Det var ikke ufarligt at rejse hjem i 1916, da 1. Verdenskrig jo var i fuld gang med miner i farvandene omkring Danmark og mulige torpederinger fra ubåde, men det gik heldigvis uden problemer.

Apoteker Albert Heinrich Riise

Tipoldefar, Albert Heinrich Riise (1810-1882), kom fra Ærøskøbing, hvor hans far, Jens Christian Riise (1773-1812), var skipper. Faderen døde, da Albert var 2 år, men det lykkedes alligevel moderen, Margrethe Elisabeth Krabbe (1779-1869), at give Albert en god uddannelse. Albert blev cand. pharm., og i 1832 blev han ansat som farmaceut på Det Kgl. Militær og Vaisenhus Apotek i København.

I 1834 hørte Albert, at der var planer om at etablere et apotek på den dansk-vestindiske ø St. Thomas, og efter forskellige genvordigheder fik han i 1838 tilladelse til at åbne et apotek i byen Charlotte Amalie. I slutningen af året 1838 rejste han så, kun 28 år gammel, til Vestindien for at starte et apotek dér, som han kaldte 'St. Tho-

A. H. Riise

Apoteker A. H. Riise på sine ældre dage

mas Apothecary Hall A. H. Riise'. Efter få år kom der godt gang i forretningen, og i 1846 blev det muligt for ham at købe hjørneejendommen Dronningensgade nr. 6 og Nygade til brug for et stort apotek, som senere blev udbygget.

I 1842 blev Albert gift med Marie Henriette Worm (1821-1889), som var datter af regimentskirurg Rasmus Petersen Worm og Harriet Mathilde Lindo på St. Croix. Albert og Marie Henriette fik deres første barn i 1844 og det 13. barn i 1867. Alle børn overlevede til voksenalder. Min oldefar Valdemar Riise blev født i 1853 som det 6. barn.

Albert fandt hurtigt ud af, at der var gode penge i at forhandle andet end apotekervarer, så han solgte også husholdningsartikler, kosmetik, konserves, chokolade og meget andet. Nogle af tingene producerede han selv, andre indkøbte han på talrige rejser i Syd- og Nordamerika. Albert forstod også at handle med øerne og fastlandet omkring Det Caribiske Hav. Mange af de medikamenter, som han solgte i apoteket, producerede han selv, og han

En af de mange typer flasker, Riises Bay-rum blev solgt i.

satte en ære i, at de var af høj kvalitet. Han producerede også forskellige rom- og bitterprodukter, som blev anbefalet til maveonder og andre genvordigheder.

Albert fik på et tidspunkt ideen til at udvikle et velduftende produkt af en lokal plante af myrtefamilien, bay-planten, ved at dobbelt-destillere det på basis af rom, og han gav det navnet 'Riises Bay-Rum'. Dette produkt blev meget populært, først som en slags universalmiddel, men senere dog kun som hårvand og barbersprit. Det var bl.a.

med på verdensudstillingen i Chicago i 1893, hvor det vandt en pris. Det sælges den dag i dag.

Albert blev en meget rig mand, og da han i 1860 besøgte moderen i Ærøskøbing, lejede han i København et dampskib til at fragte hele familien ned til Ærø, hvilket var særdeles usædvanligt dengang og vakte stor opsigt på Ærø.

Ud over at være apoteker var Albert også naturforsker. Han indsamlede systematisk planter, konkylier og fossiler i stor stil, som han igennem mange år sendte hjem til bl.a. Nationalmuseet i Danmark. Og han skrev også afhandlinger om sine fund. Mange af hans indsamlede ting kan i dag ses bl.a. i København på NaturMedicinsk Museum, Naturhistorisk Museum og på Nationalmuseets etnografiske samling.

A. H. Riise havde mange tillidshverv på St. Thomas. Han var formand for Kolonialraadet, han var en tid direktør i Bank of St. Thomas, han var kirkeværg, han var medlem af Borgerraadet og med i bestyrelsen i flere firmaer. I 1860 blev han Ridder af Dannebrog, i 1867 Justitsraad, i 1868 medlem af Den Danske Frimurerorden, i 1873 blev han Ridder af den svenske Vasaorden, og i 1878 blev han Etatsraad – det sidste formentlig fordi han skænkede St. Thomas Kommune \$6.000 til køb af tre skolebygninger.

I 1867 skete der flere store naturkatastrofer i området, såsom orkan, jordskælv, oversvømmelser og epide-

Maleri af Dronningensgade med apoteket til højre, den røde bygning. J. Kruse, 1891.

mier. Katastroferne medførte, at det meste af familien i 1868 flyttede til Danmark, idet A. H. Riise overdrog ledelsen af apoteket til sin provisor og senere svigersøn, Jens Alfred Alexius Jørgensen (1839-1910), forlovet med ældste datter, Harriet Elisabeth Riise (1844-1883). Alfred Jørgensen bestyrede derefter apoteket indtil 1879, hvor A. H. Riises to sønner, Valdemar og Karl, først arbejdede på apoteket som provisorer og endelig overtog det i 1883.

I 1872 købte tipoldefar en stor dobbeltvilla på Frederiksberg Allé 12, som han kaldte for 'Villa St. Thomas'. Han lod haven beplante med sjældne vækster i smukke stenhøje, anlagde damme, byggede et stort drivhus m. m. Albert Heinrich Riise døde i villaen i 1882, 72 år gammel. Han blev begravet på Frederiksberg Sogns Assistens Kirkegård, senere omdøbt til Solbjerg Parkkirkegård, hvor gravstedet stadig eksisterer. Tipoldemor Marie Henriette solgte kort tid efter villaen og flyttede i en lejlighed. Hun døde i 1889.

Villaen på Frederiksberg blev derefter en populær restaurant og forlystelseshave, i 1902 blev der biograf, og i 1904 blev ejendommen revet ned, fordi man byggede en stor beboelsesejendom og anlagde St. Thomas Allé.

Apoteker Valdemar Riise

Oldefar, Valdemar Riise (1853-1914), var det 6. barn af Albert Heinrich Riise og Marie Henriette Worm. Han blev født i København, men boede på St. Thomas, indtil han som 9-årig blev sendt til Danmark for at gå i en dansk skole, og i 1871 blev han student. Han blev så discipel på Nørrebro Apotek, og i januar 1875 blev han farmaceut, hvorefter han studerede videre, dels på Landbohøjskolen, dels i Leipzig, Dresden og Paris.

Endelig i 1878 rejste han til St. Thomas, hvor han blev medhjælper på faderens apotek, der på det tidspunkt blev ledet af svogeren, Jens Alfred Alexius Jørgensen. I 1879 rejste svogeren med sin familie til Danmark og blev i 1880 apoteker i Fredericia. Og i 1883 overtog Valdemar og broderen Karl (1851-1934), der også var ble-

Apoteker Valdemar Riise fotograferet ca. 1900.

vet farmaceut, ejerskabet og ledelsen af apoteket på St. Thomas i fællesskab.

Valdemar blev i 1882 gift med Hannah Rosalie Petit (1860-1941), der var født på St. Thomas som datter af handelsmand Samuel Eugène Petit og Julia Eve Simmonds. Valdemar og Hannah Rosalie fik 5 børn, hvoraf min mormor, Eva Henriette Riise (1883-1967), var den ældste.

I 1890 solgte broderen Karl sin andel af apoteket til Valdemar, og Karl og hans kone, Charlotte Hedemann, flyttede til Danmark, til København, hvor de levede af Karls formue.

I de følgende 23 år drev oldefar apoteket alene. Ud over at bestyre apoteket var han også kirkeværge, medlem af Kolonialraadet, formand for Bankraadet for Den Dansk-Vestindiske Nationalbank og norsk konsul. I 1907 blev han Ridder af Dannebrog, og i 1912 fik han den norske St. Olafs orden af 1. klasse.

I julen 1895 brændte apoteket og al indbo, fordi et stearinlys antændte et knastørt juletræ, hvorefter ilden lynhurtigt bredte sig til de harpiksholdige loftsbrædder. Et nyt apotek blev bygget under min oldefars ledelse, men nu kun i 2 etager.

Foto af Dronningensgade med det nye apotek til højre. Ca. 1900

I 1907 blev Valdemars og Rosalies ældste datter, Eva Henriette Riise (1883-1967), gift med Carl Emil Hassager (1876-1963), der arbejdede for ØK på St. Thomas. Min mormor og morfar.

I de senere år var oldefars helbred ikke så godt, og St. Thomas' betydning som handelsstation var også faldet, så oldefar valgte i 1913 at sælge apoteket til apoteker Oluf Volmer Poulsen. Poulsen købte også rettighederne til det populære Riises Bay-rom.

Oldefar og oldemor, Valdemar Riise og Hannah Rosalie, rejste efter salget til Danmark, men Valdemar døde allerede i 1914, 61 år gammel. Hannah Rosalie døde i 1941, 80 år gammel.

Da øerne blev solgt i 1917, blev apotekerbevillingen flyttet til et apotek i Vejle under navnet 'St. Thomas Apotek Vejle'. Derfor påstår dette apotek i Vejle, at det blev oprettet på St. Thomas i 1838. O. V. Poulsen ejede kun apoteket i Vejle i to år, hvorpå han solgte det og flyttede til København. Han ejede dog apoteket på St. Thomas til 1928 – men da under amerikanske bestemmelser.

Navnet A. H. Riise er stadig kendt på St. Thomas, bl.a. som A. H. Riise Mall på Main Street 37, og der produceres bl.a. rom og bitter med navnet A. H. Riise.

Læge Rasmus Petersen Worm

Tipoldefar, A.H. Riise, blev gift på St. Croix med min tiptipoldefar, Marie Henriette Worm, hvis far, min tiptipoldefar, Rasmus Petersen Worm (1786-1863), var læge på St. Croix. Rasmus' far, Jacob Worm (1757-1793), var sergent, senere toldembedsmand, i Frederiksted på St. Croix. Rasmus var født på St. Croix, men uddannet som læge i Danmark, hvor han også praktiserede nogle få år, inden han i 1815 blev læge i Frederiksted. Rasmus Petersen Worm skulle have været en meget morsom mand med et stort forråd af anekdoter. Han døde på St. Croix.

Rasmus Petersen Worm og hans kone, tiptipoldefar Harriet Mathilde Lindo (1796-1867), der for øvrigt var

Fra min familie arvede jeg 2 lysestager, som er meget karakteristiske med deres glasskærme, kaldet 'shades', da man i Vestindien ikke havde glas i vinduerne, kun skodder eller jalousier.

jøde, fik 10 børn, hvoraf tre døde som små. Ud over deres datter, Marie Henriette Worm, min tipoldemor, blev yderligere tre døtre dansk gift, en datter døde ugift i Danmark, og to sønner flyttede til Sydamerika.

Handelsmand Samuel Eugène Petit

Oldefar, Valdemar Riise, blev gift på St. Thomas med Hannah Rosalie Petit, hvis far, min tipoldefar, Samuel Eugène Petit (1815-1882), var en velhavende jødisk handelsmand på St. Thomas. Samuel var født på St. Thomas, men hans far, Isaac Petit (1773-1824), var født i Paris, hvorfra han emigrerede til St. Thomas, hvor han giftede sig med en jødisk dame, Esther Pomié (1789-1817), hvis familie var udvandret fra Frankrig på grund af jødeforfølgelser. Samuel blev ligeledes gift med en jødisk dame, Julia Eve Simmonds (1832-1866), født på St. Thomas, datter af en jødisk handelsmand. Så oldemor Hannah Rosalie var altså jøde.

Det gik godt med Samuels forretninger, og i 1865 lod han et stort hus bygge i Charlotte Amalie på højen Denmark Hill med flot udsigt ud over byen og bugten, men meget trist døde tipoldemor, Julia Eve, året efter. Samuel blev dog boende i huset til sin død i 1882, og to af Hannah Rosalies søskende boede der, lige til de døde i henholdsvis 1934 og 1949. Huset eksisterer endnu på adressen Bjergegade 2P og kaldes i folkemunde Petit-Sturm House efter den nye ejer Philip Sturm.

Hvordan var det at bo i Vestindien?

Min mor var kun fire år, da hendes familie rejste fra Vestindien, så hun kunne ikke huske noget derfra. Der er dog flere ældre medlemmer i familien, der dels har fortalt om deres tid derovre, dels har nedskrevet noget om det. Og ifølge disse beretninger levede de en ret komfortabel og sorgløs tilværelse uden nogen større problemer end dagliglivets trakasserier.

Klimaet var ganske behageligt, selv om der til tider kunne være lidt rigeligt varmt, så derfor boede mange i

Charlotte Amalie – hvis de havde mulighed for det – oppe på en af højerne, hvor der var en let brise og derfor køligere. Deroppe var der også en flot udsigt ud over byen og bugten.

Man havde mange sorte tjenestefolk, som klarede det daglige husarbejde, og man havde også barnepige til børnene. Min morfar og mormor havde fem tjenestefolk.

I starten af 1900-tallet var familien en tur til Danmark og gjorde da ophold i London, hvor man en dag var på sightseeing. Familiens sorte barnepige var med og blev da spurgt, hvad hun syntes om London: 'Maam, I'm born in St. Thomas', svarede hun! Så hun var ikke imponeret!

Familien havde et godt forhold til deres sorte tjenestefolk, som var meget trofaste mod deres arbejdsgiver. Den hvide befolkning omgikkes ikke privat med de farvede. Der var af og til uro i den sorte befolkning, især på St. Croix, hvor der var mange farvede, der arbejdede i plantagerne. Guvernør Peter von Scholten frigav som bekendt slaverne i 1848.

Der foregik ikke ret meget i Vestindien, så der kunne være noget kedeligt for familiens unge mennesker. Men der var dog en tennisklub både på St. Thomas og på St. Croix. På St. Croix havde en plantageejer en cricketbane, og der kom senere en lille fodboldklub. Man arrangerede af og til små musiksammenkomster og baller med nogle tilkaldte negermusikere, og der var større baller, f.eks. når der kom et orlogsskib. En gang om året var der et karneval. Ellers kunne man gå eller ride en tur i omegnen eller tage med venner på picnic. Man gik også meget på visit hos hinanden, især om aftenen, når arbejdsdagen var slut, og man lagde meget kabaler. Meget af sit tøj syede man selv.

På grund af varmen var alt kød helt friskslagtet inden

Min mors barnepige Henrietta. Formentlig fotograferet i København i 1914.

tilberedningen – så kød fra kvæg var ikke ret mørt. Man spiste meget fjerkræ, og friske og gode fisk kunne hver dag hentes direkte fra de indkomne fiskerbåde. Af og til kunne man købe en skildpadde, som var en meget eftertragtet spise. Man spiste meget frugt, som der var mange arter af, bl.a. ananas, appelsiner, vindruer, mango, guava, bellapples (en passionsfrugtart), og nogle frugter, der hedder mispel.

Når der var middagsselskab hos oldefar og oldemor i apoteket, nøjedes man ikke med en lille 3-retters middag, som dette eksempel fra 1905 viser, hvor der blandt gæsterne var nogle fra banken. Herrerne kom i kjole og hvidt og damerne i lange kjoler.

- Vestindisk cocktail
- Skildpaddesuppe – ispunche
- Fisk i mayonnaise – sauterne
- Strasbourger gåselever – bourgogne
- Slikasparges
- Kalkun – champagne
- Is, konfekt m.m. – madeira

Derefter kaffe med likører og cognac og sluttelig diverse drinks. Og der blev danset, som der altid blev ved middagsselskaberne.

Vand var et problem, da der ikke var kilder eller grundvand i større grad. Man opsamlede det sparsomme regnvand i store cisterner, så alt vand måtte bæres ind i huse. Vand til at drikke og til madlavning skulle først filtreres og koges. Der blev importeret is fra Amerika, som blev opbevaret i specielle kølehuse; senere kom der et isværk.

Dansk Vestindien var jævnlige plaget af epidemier af gul feber og kolera, der forekom jævnlige mindre jordskælv, og selv om der var et dejligt klima, så kunne vejret været lunefuldt i månederne juni-oktober, hvor der kunne være fare for storme og orkaner. Der var således store orkaner fx i 1837, 1867, 1871, 1899 og 1916. Den 27. oktober 1867 kom der en voldsom orkan, som ødelagde mange tage, blæste huse omkuld, blæste bladene af træerne og væltede master og træer. Alle mindre fartøjer i havnen i Charlotte Amalie blev smadret og sank til bunds. Tre uger senere, den 18. november, kom der et jordskælv i havbunden ud for St. Thomas, og den forårsagede en stor tsunami, som fik mange til at råbe: 'St. Thomas synker, St. Thomas synker!', og folk flygtede op i bakkerne. Desuden væltede regnen ned, og jordskælvene fortsatte med mindre styrke i flere dage. Masser af skibe blev ødelagt, og 114 mennesker omkom. På St. Croix blev et stort amerikansk krigsskib af tsunamien flyttet op midt i byen Frederiksted! Familien frygtede i lang tid yderligere jordskælv og sammenstyrtninger af huse nede i byen og blev derfor boende i mange uger hos en bekendt oppe i bakkerne. Efter ulykkerne udbrød der epidemier af kolera, gul feber og kopper.

Møblerne på Skt. Thomas skulle pga. varmen og termittterne være af en hårdfør træsort, især blev mahognitræ meget brugt. Jeg har denne lille barnegyngestol i mahognitræ, som er en tro kopi af en stor gyngestol, vi også har i familien.

St. Thomas sank dog ikke, men ulykkerne fik tipoldefar Albert Heinrich Riise til at beslutte at flytte tilbage til Danmark.

Nyere litteratur:

- Slægten Has(s)ager fra Hasager, Peter Kelstrup, 2012.
- Min Slægt og mig, Grete Kelstrup, 2004. Privattryk.
- A. H. Riises Apotek på St. Thomas og i Vejle, Hans Otto Loldrup, 2017.
- Fra Dansk Vestindien til Ribe, Ulrik Lauridsen, 2016.
- Rødder i nord og syd, Lensa Gjedde Olsen, 2010.
- Fru Jensen og andre vestindiske danskere, Per Nielsen, 2016.
- Bristede hjertebånd, Erik Balslev-Clausen, 2017. (om Johanne Gautier og Johannes Faber)
- Vilhelm Bay – den sidste danske vestindientolder, Ebbe Tor Andersen, 2014. DVD.
- Through the Sands of Time, Judah M. Cohen, 2004. (om de jødiske slægter Petit og Pomié)
- A Guide to Sources for the History of the Danish West Indies 1671-1917, Erik Gøbel.

Internetsider:

- Min barndom i Paradis, Helene Berg Rasmussen (hendes far efterfulgte min morfar som direktør for ØK på St. Thomas). TV-udsendelse 2003, kan ses på YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=25FutYBmD8c> og <https://www.youtube.com/watch?v=kAz3hF3rT2A>

Om Lawaetz-familien og Little la Grange på St. Croix, Else Lawaetz Møller: 'Min ukendte familie på De Vestindiske Øer', kan ses på YouTube:

<https://www.youtube.com/watch?v=DDc5nsQLWGc>

Om Dansk Vestindien generelt:

https://da.wikipedia.org/wiki/Dansk_Vestindien

<http://www.jmarcussen.dk/historie/hart/rejser/vesti/vestihist.html>

<http://www.dwis.dk/> (Dansk Vestindisk Selskab)

<http://www.virgin-islands-history.dk/> (Rigsarkivets digitaliserede kilder)

Billeder fra Dansk Vestindien:

<http://billedarkiv.mfs.dk/fotoweb/> (fra M/S Museet for Søfart)

<http://samlinger.natmus.dk/> (skriv i søgefeltet f.eks. Charlotte Amalie)

Om apoteker Albert Heinrich Riise:

<https://vejlesthomas.apotekeren.dk/om-apoteket/ah-riise>

<http://www.fyens.dk/modules/mobile/article?articleid=3140543>

DIS-Danmark søger ny webmaster

Vi søger en webmaster til at vedligeholde vores hjemmesider.

DIS-Danmark er Danmarks største slægtsforskerforening med over 7000 medlemmer og endnu flere brugere af vores mange services som fx forum, navneregistre, hjælpemidler, kildeindtastning m.v.

Erfaring med serverprogrammering og databaser er nødvendigt. Derudover vil det være en fordel, at du har kendskab til CMS (vi bruger p.t. Plone på vores hovedside).

Arbejdet som webmaster sker i samarbejde med webmasterassistenter og en række redaktører og moderatører, der står for forskellige delområder på vores forskellige sider. En stor del af jobbet vil være at koordinere arbejdet og have ansvar for siderne.

Vores hovedsider er hostet hos forskellige it-virksomheder, som det bliver din opgave at kommunikere og samarbejde med.

Endelig vil du blive medlem af vores hjemmesideudvalg, hvor vi diskuterer og vedtager fremtidige webstrategier.

Arbejdstiden varierer i løbet af året, men er ca. 5 timer ugentligt. Lønnen beregnes ud fra HK-overenskomsten for IT-medarbejdere.

Kontakt formand Jesper Skov (formand@dis-danmark.dk), hvis du er interesseret i stillingen.

Knipplingshistorie i Sønderjylland

Da jeg for bekendte omtalte, at jeg skulle til Sønderjylland og bl.a. se på kniplinger, fik jeg overladt denne tykke og interessante bog.

Bogen giver et godt overblik i forskellige typer kniplinger fra ind- og udland. Der er mange fine billeder af kniplinger, ting, personer og huse.

Man får et dybt indblik i samspillet mellem kniperskerne og knipplingshandlerne. De sociale forhold i de forskellige grupper bliver beskrevet, så langt det har været muligt at nå via kilderne. Som vanligt er det de dårligst stillede, dvs. kniperskerne, der foreligger mindst om, men forfatterens flittige søgen i kirkebøger, folketællinger og bl.a. godsarkivalier sammenholdt med hendes historiske viden sætter oplysningerne i perspektiv.

Ved hjælp af store mængder skriftlige kilder – som der i bogen er henvisninger til – får man et levende indtryk af kniplingernes betydning for livet i Sønderjylland gennem de foregående 400 år.

Henvisningerne er så omfattende, at andre vil kunne opspøge kilderne og selv sætte sig ind i baggrundsmaterialet.

Bogen er godt gennemarbejdet og velskrevet. Fejlene er ganske få og kosmetiske. Bogen kan anbefales til at få indblik i en vigtig del af Sønderjyllands historie. Slægtsforskere kan i bogen finde inspiration til, hvor der kan søges efter oplysninger til at give "mere kød på anerne".

Om forfatteren: Inger Lauridsen, født 1944 i Rødding, Sønderjylland. Cand. mag. i historie og kunsthistorie fra Københavns Universitet. Gymnasielærer og seminarielærer, indtil hun i 1989 blev leder af det daværende Tønder Museum. Fra 2007 og til sin pensionering i slutningen af 2010 overinspektør ved Museum Sønderjylland Kulturhistorie Tønder. 2010 - 2013 seniorforsker ved samme institution. Bosiddende i Tønder (fra bogens omslag).

Anmeldt af Birgit Krat
Slægtsforsker og håndarbejdsinteresseret

Knipersker, kræmmere og knipplingshandlere. Bidrag til udviklingen i Sønderjylland gennem 400 år. 2016. Udgivet af Museum Sønderjylland Kulturhistorie Tønder. Ialt 542 sider. Indbunden. Pris sommer 2017 400 kr. Forhandles bl.a. på Museet i Tønder og i Drøshes Hus Tønder.

Frivillige indtaster historiske kilder fra Dansk Vestindien – og du kan være med!

Niklas Thode Jensen,
arkivar ved Rigsarkivet,
Rigsdagsgården 9, 1218
København K.
Tlf. 41 71 73 60.
ntj@sa.dk

Kolonien Dansk Vestindien

Danmark var kolonimagt i Vestindien i næsten 250 år. Fra kolonien blev grundlagt i 1672, indtil de tre vestindiske øer blev solgt til USA i 1917.

Et dansk handelskompagni, Vestindisk-Guineisk Kompagni, besatte den ubeboede ø Skt. Thomas, i 1672, og så var kolonien i det Caribiske Hav en realitet. I 1718 overtog kompagniet nabøen Skt. Jan, og i 1733 handlede det med franskmændene og købte sig til den største af øerne, Skt. Croix.

Senere, i 1755, blev de tre øer overtaget af kongen af Danmark-Norge, Frederik den 5.

Fra begyndelsen var kolonien tæt knyttet til trekantshandlen, der gik ud på at eksportere industrivarer som skydevåben og tøj til Afrika, hvor varerne blev byttet til slaver, som blev fragtet til de vestindiske øer for at arbejde i plantagerne. Herfra blev produkter som sukker, bomuld og kaffe sejlet til Danmark.

Dermed var økonomien i kolonien baseret på slaveri, og i koloniens levetid blev der transporteret mange slaver over Atlanten. De levede et liv præget af hårdt arbejde, brutal afstraffelse og magtesløshed – hvert år døde der flere slaver, end der blev født.

I 1803 forbød Danmark dog slavetransporten over Atlanten, mens selve slaveriet først blev afskaffet i 1848. Det, og faldende priser på sukker, sendte plantagedriften ud i en økonomisk nedgangstid. Derfor begyndte man i Danmark at overveje at sælge øerne.

I både 1867 og 1902 var man meget tæt på at sælge de tre øer til USA, men begge gange strandede forhandlingerne. I 1916 forsøgte man igen og holdt en folkeafstemning i Danmark om at sælge øerne.

Afstemningen endte med et klart ja. Over 60 procent stemte for salget. Så den 31. marts 1917 overtog USA administrationen af øerne, som fik navnet US Virgin Islands (De Amerikanske Jomfruøer). To og et halvt århundredes dansk kolonistyre var forbi.

Som de fleste nok har bemærket, er det i år 100 år siden, Dansk Vestindien blev solgt til USA. I den anledning har Rigsarkivet siden 2015 arbejdet på et omfattende pilotprojekt, der bygger på frivillig hjælp: Ca. 210 frivillige har indtil videre brugt tusindvis af timer på at indtaste

ca. 31.000 historiske dokumenter fra den danske kolonitid på De Vestindiske Øer. Formålet er at give alle mulighed for at søge og læse i kilderne – også den nuværende befolkning i den tidligere koloni.

Over 7 millioner enkelsider digitaliseret

Forudsætningen for indtastningen af kilderne er en omfattende digitalisering. Rigsarkivet begyndte i 2013 et stort projekt om at skanne sine ca. 1200 hyldemeter kildemateriale fra kolonien. Det blev til i alt fem millioner digitale billeder af breve, journaler, protokoller, kort, tegninger m.m. Kun omkring 1 procent af arkivalierne viste sig at være for skrøbelige til at kunne skannes. Materialet blev gjort tilgængeligt for offentligheden den 1. marts i år på projektets website, www.virgin-islands-history.org, forud for 100-årsdagen den 31. marts.1

Af de fem millioner billedfiler er de 200.000 lagt ud til frivillig indtastning på Rigsarkivets indtastningsportal, <https://cs.sa.dk/>. Her findes samlinger af arkivalier fra flere perioder og steder i danmarkshistorien, men samlingen af vestindiske arkivalier består af udvalgte serier, som erfaringsmæssigt har interesse for især slægtsforskere, fx folketællinger og skattelister. Håbet er, at antallet af indtastede sider runder de 35.000 inden udgangen af 2017. Rigsarkivet sætter stor pris på de frivilliges arbejde, som gør det muligt at ordsøge i materialet og dermed meget lettere at bruge det. Hvis du er interesseret i at bidrage, er du velkommen til at henvende dig til Rigsarkivet (se kontaktinformation nedenfor).

Arkivalierne er UNESCO verdenskulturarv

Arkivmaterialet fra de 250 år (1672-1917), hvor Danmark var kolonimagt på De Vestindiske Øer, er specielt. Derfor har dele af det siden 1997 været optaget på UNESCOs liste over verdenskulturarv. Det særlige er, at der er bevaret så store mængder materiale om næsten alle sider af livet i en europæisk koloni i Caribien i 250 år.

Men i mange år har dokumenterne næsten kun været anvendt af en lille gruppe særligt interesserede forskere fra Danmark og US Virgin Islands (De Amerikanske Jomfruøer), som de tidligere dansk-vestindiske øer hedder i dag. Det bliver der nu lavet om på med Rigsarkivets digitalisering af arkivalierne og med de frivillige indtasteres

1 Læs evt. Slægt og Datas nyhed om åbningen den 1. marts 2017: <https://www.slaegtogdata.dk/aktuelt/nyheder-1/dansk-vestindien-kilder-til-historien>

Figur 1: Maleri, prospekt af plantagen Mary's Fancy på Skt. Croix i Dansk Vestindien omkring midten af 1800-tallet. Tilhører Museet for Søfart, Helsingør. Billednr. 000028563.

hjælp. For kilderne tilhører jo ikke kun en lille gruppe faghistorikere, men hele samfundet – både i Danmark og Vestindien – og alle dem, der har slægtsbånd tilbage til kolonien. Kilderne repræsenterer en fælles historie, som bør være tilgængelig for alle.

Gotisk skrift og dansk sprog er en barriere – men du kan hjælpe

Selv om de vestindiske arkivalier nu er blevet digitaliseret, er det stadig en udfordring for befolkningen på US Virgin Islands at bruge materialet. Det skyldes, at det meste af det er skrevet på dansk med gotisk skrift, som kun få på øerne kan læse. Derfor sendte Rigsarkivet i foråret en arkivar afsted til øerne for at afholde workshops i, hvordan man søger arkivalier i Rigsarkivets systemer, hvordan man tyder gotisk skrift og i det danske sprog til arkivbrug.

De lokale workshopdeltagere var meget begejstrede for digitaliseringsprojektet. De har i mange år ønsket at få adgang til deres egen historie. Det får de nu med digitaliseringen af arkivalierne, de frivilliges indtastninger, og

Figur 2: Billedet forestiller landarbejdere på Skt. Croix omkring år 1900. Fotograf er H. Hauch. Tilhører Museet for Søfart, Helsingør. Billednr. 000000304.

Figur 3: Parti fra havnen Charlotte Amalie, Skt. Thomas. Maleri af Fritz Melbye, 1851-52. Tilhører Museet for Søfart, Helsingør. Billednr. 000028566

især med de oversættelser af indtastninger fra dansk til engelsk, som også udføres af frivillige på <https://cs.sa.dk/>. Hvis du kunne tænke dig at bidrage som frivillig oversætter, er du meget velkommen til at kontakte Rigsarkivet (se nedenfor).

Rigsarkivets digitaliseringsprojekt og pilotprojekt om indtastning af arkivalierne fra Dansk Vestindien er gjort muligt med en bevilling fra A. P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til Almene Formaal og en bevilling fra det danske kulturministeriums pulje til bevaring af danske kulturminde i udlandet.

Vil du gerne bidrage til indtastningen af kilderne fra Dansk Vestindien? Så skriv til Niklas Thode Jensen på ntj@sa.dk. Du er også velkommen til at klikke ind på Rigsarkivets indtastningsportal på <https://cs.sa.dk/>, eller læse mere på projektets website, www.virgin-islands-history.org.

Figur 4: Side fra "Kopibøger for skrivelser til kongen", en af de digitaliserede og nu fuldt indtastede arkivserier på <https://cs.sa.dk/>. Kopibøgerne indeholder rapporter fra generalguvernøren over Dansk Vestindien til den danske konge. Denne serie er åben for oversættelse til engelsk.

Mit navn er Andersen – om slægtsnavnets historie

Af Per Andersen

Jyllingevej 111, 2720 Vanløse
per@andersen1.dk
www.familiesogning.dk

Nu hersker der ikke så meget tvivl om, at mit efternavn er "Andersen", eftersom det står på dåbsattesten, der er skrevet korrekt af fra kirkebogen. Men egentlig kunne jeg lige så godt have heddet "Sørensen".

Da min far og hans søskende skulle døbes i Dalby uden for Kolding, havde farfar Jørgen Andersen Sørensen store diskussioner med den lokale præst. Han ville nemlig gerne have døbt børnene Andersen i stedet for det ellers korrekte Sørensen.

Baggrunden var, at Jørgen Andersen Sørensen i Dalby var kendt som Jørgen Andersen, noget han begyndte at kalde sig for at undgå misforståelser med en anden Jørgen Sørensen. Og han forklarede præsten, at han jo ikke gerne ville have, at folk troede, at det ikke var hans børn! Med den kendte stædighed i familien (som jeg naturligvis er eneste undtagelse fra ...) lykkedes det faktisk farfar at overtale præsten til at døbe alle børnene med slægtsnavnet "Andersen".

I denne artikel ser vi på, hvordan efternavne eller slægtsnavne har udviklet sig gennem tiden og de skiftende regler og love for disse. Og det med det dobbelte –sen navn vender jeg tilbage til.

Adelen

Da mennesket begyndte at kalde sig ved navn, var det i langt de fleste tilfælde kun et enkelt navn, og man kan derfor ikke tale om fornavn og efternavn på den tid. Fra vikingetidens runeindskrifter (800-1050) kendes navnene på ca. 500 personer. Heller ikke på dette tidspunkt var der faste slægtsnavne, idet de fleste navne havde enten et tilnavn (Asser Saxe, Gunne Haand) eller en tilføjelse af beskrivende art til fornavnet (Harald Konge, Runulf den Raadsnilde). Også de såkaldte patronymiske navne udgjorde en betydelig del af navnene, fx Asfrid Odinkars datter, Gorms Toke, Troels Gudmunds søn.

Figur 1: "Hagiraðar gjorde" står der med runer på den lille træske fra Stenmagle (400 e.Kr.). Hagiraðar "den, som giver gode råd" havde som de fleste danskere i urnordisk tid kun ét navn.

Skikken med fast slægtsnavn startede i adelen, og skikken kom til Danmark i middelalderen med indvandrede tyske adelsslægter. Den danske uradel nøjedes som regel med at kalde sig ved fornavn og patronym, selv om man betragtede sig som hørende til en adelig slægt og førte dennes våbenskjold. Nogle havde dog tidligt taget faste slægtsnavne, såsom slægterne Hvid, Galt, Urne og Grube. En del af den gamle danske adel og deres navne uddøde, fordi de til sidst kun fødte døtre, som ikke kunne give navnet videre til deres børn, når de blev gift.

Men efterhånden begyndte flere og flere af adelsstanden at tage faste slægtsnavne. Det var i det hele taget adelen, der blandt andet af hensyn til bevarelse af deres adelige privilegier begyndte at gå op i slægtsforskning og deres familieforhold. I 1500-tallet skrev adelsdamer om deres slægt, og i 1581 udkom for eksempel en bog med Krabbeslægtes historie.

Derfor havde størstedelen af adelen allerede faste slægtsnavne, da Frederik den 1. i 1526 påbød den danske adel at antage "stadige Tilnavne, saaledes som det udi andre kristelige Kongeriger Skik er". De nye adelige slægtsnavne var ofte inspireret af slægtens våbenskjold, som for eksempel Gyldenstjerne.

Typer af navne

Jeg har allerede nu brugt forskellige betegnelser for navne, så lad os lige forklare betydningen af de forskellige begreber:

- *Efternavnet* er, som ordet angiver, det sidste navn i kombinationen af fornavn (fornavne) og efternavn. Efternavnet kaldtes tidligere slægtsnavn, men siden loven om personnavne af 1981 har efternavn været den officielle betegnelse. Slægtsnavn/efternavn dækker altså over det samme, og det er aldrig en persons private ejendom, idet man deler det med alle tidligere og kommende medlemmer af slægten. Det markerer altså, at man er én, som hører til en bestemt slægt.
- Mere end en tredjedel af alle danskere har foruden efternavnet også et *mellemlavn* (Peter Skovgaard Jensen). Mellemlavnet ligner ofte et efternavn, og det står mellem det sidste fornavn og efternavnet. Nærmere kan det ikke defineres, da mange forskellige former for navne er i brug som mellemlavn. Det mest almindelige er, at mellemlavnet består af et oprindeligt

efternavn (Lars Nørgaard Nielsen) eller et oprindeligt fornavn (Charlotte Ernst Hansen).

- Et *tilnavn* betyder, at det er føjet til et andet navn. Et tilnavn er altid en persons private ejendom, og det karakteriserer fx den pågældende person (Jacob Skomager, Jens Jyde). Med tiden kunne et tilnavn begynde at gå i arv, og det karakteriserer dermed ikke længere sin bærer og bliver et slægtsnavn/efternavn. En særlig form for tilnavn er *patronymet* (fadernavn) som består af faderens fornavn plus -søn eller -datter (Niels Jenssøn, Maren Olufsdatter). Hvis patronymet enten som følge af samfundsudviklingen eller tvunget af lovgivningen går over til at gå uændret i arv fra forældre til børn, er det ikke længere et tilnavn, men et slægtsnavn.
- *Fornavne* (dåbsnavne) kendes så langt tilbage i tiden, som kilderne rækker, og er den første form for navn, som er blevet anvendt. Fornavne indgår ikke i denne artikel, men jeg vender tilbage til fornavne i en senere artikel.

En af mine aner var Peder Jensen, der var født ca. 1688 i Brejning ved Vejle. Han blev sømand, først på Samsø, og fra 1718 fik han borgerskab i Fredericia som sømand og fisker. Der var dog flere nogenlunde jævnaldrende i Fredericia på det tidspunkt med navnet Peder Jensen, fx ses en Peder Jensen Møller, i Danmarksgade boede maler Peder Jensen, i Riddergade boede hjulmand Peder Jensen, og i Vendersgade boede skomager Peder Jensen. Så da datteren Maren blev døbt den 22. september 1726, ses Peder Jensen første gang kaldt for "Peder Jensen Jagt". Pigebarnet blev i øvrigt båret til dåben af hustruen til ejeren af en galiot i Fredericia.

Med den baggrund, som Peder Jensen havde, er der ingen tvivl om, at tilnavnet "Jagt" blev givet til Peder, fordi han sejlede med et af de tre skibe af jagt-typen, der var i Fredericia på dette tidspunkt. Og navnet fulgte ham resten af livet. Da Peder blev begravet i 1738, skrev præsten i kirkebogen "Peder Jagt, 50 Aar og 2 Maaneder i

Figur 2: Jagten var en almindelig skibstype i 1700- og 1800-tallet i Danmark. Her jagten Cathrine af Rønne.

de Fattiges Jord". Peder Jensen Jagt havde mange døtre, der ikke førte navnet "Jagt" videre, men en enkelt søn, Jens Pedersen, tog uofficielt slægtsnavnet "Jagt", og det blev siden til slægten "Jagt" i Danmark med en lettere omskrivning af navnet.

Borgerskabet

Borgerskabet ville gerne efterligne adelen, og igennem 1600- og 1700-tallet bredte skikken med faste slægtsnavne sig til borgerstanden i de større byer.

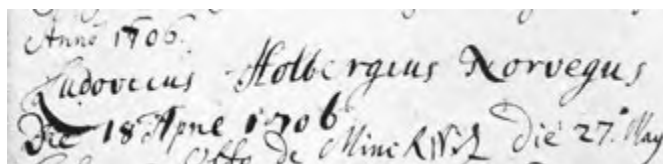
Men hvilket slægtsnavn skulle man tage? De vigtigste typer var stednavne og erhvervstilnavne, der blev brugt til at danne et slægtsnavn. Stednavnet var som regel et landsbynavn, navnet på slægtens oprindelige hjemsted, og ofte i en fortysket form, da den tyske indflydelse på denne tid var meget stærk. Således blev stednavnet Bredsten til slægtsnavnet Breitenstein, Skanderup til Schandorff, Søften til Zeuthen etc. Også de oprindelige erhvervsbetegnelser optrådte som slægtsnavne, også ofte i en fortysket form: Becker (Bager), Krüger (Kromand), Schröder (Skrædder) etc. Navnene Fischer, Müller og Schmidt behøver vist ingen nærmere forklaring.

Den akademiske del af borgerstandens ungdom kunne ved indskrivelse ved universiteterne tage sig "lærde" til- eller slægtsnavne. De fleste af disse navne var latiniseringer af almindelige navne, hvad enten det var patronymer som Bartholinus (Bertelsen) eller Olivarius (Holgersen), eller det var oversættelser af erhvervstilnavnene som Fabricius (smed), Prætorius (foged) og oversættelser af stednavne: Pontoppidanus (Broby) og Scavenius (Skagen).

Det er den navneskik, Holberg gør sig lystig over i mange af sine komedier, særligt i "Erasmus Montanus". Vi har relativt få af disse "lærde slægtsnavne" bevaret til vore dage. Før eller siden genantog mange af navnebærrerne deres danske til- eller slægtsnavn.

Patronymer

Når man begynder med slægtsforskning, har man måske en ide om, at ens slægtsnavn går langt tilbage i tiden, også når det er et patronym, altså et "-sen" navn. Men snart opdager man, at navnet begynder at skifte, når man kommer tilbage i 1800-tallet og slet ikke var noget fast navn.

Figur 3: Den unge Ludvig Holberg indskriver sig under sin Englandsrejse 1706 med sit "lærde" navn Ludovicus Holbergius Norvegus i Bodleian Librarys gæsteprotokol (Oxford Universitet).

Langt størstedelen af Danmarks befolkning var i 1800-tallet og tidligere bønder, og her var det en ældgammel skik at kalde sig ved fornavn og et patronym, så Peters børn kom til at hedde Petersen og Petersdatter. Allerede fra begyndelsen af middelalderen findes der indskrifter, hvor faderens fornavn + søn er skrevet sammen, således at patronymet kan betragtes som et egentligt tilnavn (Sven Sazærsøn). Når det senere blev til «sen»-endelsen og ikke "søn"-endelsen, skyldes det en langvarig sproglig udvikling af ord med tryksvage stavelser.

Men som eksemplet ovenfor med Jagt/Jagd viser, så kunne det være svært, selv i mindre sogne, entydigt at fortælle, hvem "Hans Jensen" var ud af de måske flere med samme navn i sognet. Da man samtidig havde navneskikke for fornavne, der betød, at børns fornavne ofte var de samme som bedsteforældrenes, kom de samme navne til at gå igen og igen, og variationen blev lille.

Derfor fik mange af bønderne et tilnavn, der på den tid var uofficielle efternavne, om end de også kunne gå igen fra generation til generation. Men man ser ofte, at præsten skiftevis skrev personen med og uden disse uofficielle efternavne. Det gælder således det tidligere eksempel med Jagt/Jagd.

Bøndernes tilnavne kunne komme fra mange kilder. For eksempel ses der dyre- og fuglenavne som Bjørn, Hjort, Ravn etc., navne, der gik på folks udseende som Grå, Hvid, Krøl etc. og navne på årstider og højtider som Høst, Jul og Vinter. Tilnavne, der blev givet for at fortælle, hvor folk var kommet fra, er også meget almindelige: Col-

Figur 4: Johann Friedrich Struensee, efter maleri af Jens Juel

ding, Fynboe, Vendelbo, Skagbo, Tybo, Håning, Hannesbo, Morsingbo, Sallingbo og Furbo.

Derudover støder man på erhvervsbetegnelserne som Smed, Kusk, Jæger og Skytte. Denne form for tilnavn findes hyppigst blandt husmænd, hvis far eller farfar har drevet dette erhverv. Endelig har stednavne en stor plads blandt de folkelige tilnavne. Det er navne på ejendomme og mindre topografiske lokaliteter, vi møder her. Dertil kommer en række stedbetegnelser, ord, der betegner små afskyninger i terræformationer som fx bjerg, bakke, banke, brink, høj, pold og knold.

De fleste tilnavne var arvelige, men ikke på samme måde som borgernes og adelens slægtsnavne. Hovedreglen var, at sønnerne arvede faderens tilnavn, mens det sjældnere ses hos pigerne. Men tilnavnet kunne også følge med gården. Den, der ægtede en enke med gård, kunne få hendes afdøde mands tilnavn, og den, der ægtede en kvindelig arving til en gård, kunne få sin svigerfars tilnavn. Tilnavnet kunne også erhverves ved køb af en gård. Og et dåbsbarn kunne få sin gudfars tilnavn.

Reskriptet af 1771

Selv op i vore dage er der historier om, hvordan en person læser sin egen nekrolog i avisen, fordi vedkommende er blevet forvekslet med sin far eller farfar med samme navn. Så for det offentlige blev det i stigende grad et problem, at man ikke helt vidste, hvem Hans Jensen var – noget, vi som slægtsforskere også kender alt for godt.

I 1771 greb regeringen ind. I et kongeligt reskript for hertugdømmet Slesvig bestemtes det, at alle børn ved dåben for fremtiden skulle have "beständige Geschlechts-Nahmen" (faste slægtsnavne), og at dette faste slægtsnavn skulle forblive uforanderligt for al eftertid. 1771-reskriptet var et af den reformivrige Johann Friedrich Struensees mange tiltag, og det har sikkert været, hvad vi i vore dage kalder et pilotprojekt. Men året efter var Struensee styrtet og henrettet, og der skulle gå 60 år, før en lignende navnelov kom for Kongeriget Danmark.

Reskriptet gav ikke nogle klare instrukser om, hvordan man skulle finde disse slægtsnavne. Men takket være de lokale præsters medvirken blev en hel del af de folkelige tilnavne i Nordslesvig valgt som slægtsnavn, således at Sønderjylland faktisk er den del af Danmark, hvor der i dag er færrest slægtsnavne på -sen. I Sydslesvig valgte de fleste forældre uden tanke på følgerne det patronym, som barnet alligevel skulle have haft, som slægtsnavn.

Når sønderjyderne ofte senere fortrød, at de havde valgt fx Madsen som fast efternavn, så valgte de typisk et patronym efter faderen til barnet og brugte patronymet som mellemnavn. Mellemlavnet var nemlig ikke fast. For eksempel blev en mand døbt Hans Madsen. Da Hans Madsen selv blev far til lille Jens, synes faderen, at barnet alligevel skulle have efternavn efter sin fars fornavn.

Drengen Jens kom således til at hedde Jens Hansen Madsen. Sådan opstod mange dobbelt-sen-navne, der stadig ses specielt i Sønderjylland, men også i resten af landet.

Jeg skylder at nævne, at flere af min farfars brødre født i Egtved kom til at hedde "Nielsen Sørensen", da Sørensen var det nye slægtsnavn og oldefar hed Niels Sørensen. At min farfar i stedet kom til at hedde Jørgen Andersen Sørensen er et mysterium, jeg ikke helt har opklaret. Mest sandsynligt er det, at "Andersen" var et navnekald for en nær bekendt, men denne ses dog ikke blandt fadderne.

Forordningen af 1828

Indtil 1828 havde man i Kongeriget Danmark kun indført børnene i kirkebøgerne ved fornavn. Som efternavn holdt de fleste jævne danskere fast i de gammeldags patronymer, der skiftede generation for generation.

Men i 1828 udstedtes en "Forordning om Adskilligt, som i Henseende til Daaben bliver at iagttage", og i slutningen af § 18 støder man på denne simple navnelov: "Iøvrigt bør hvert Barn ved Daaben benævnes ei alene med Fornavn, men og med det Familie- eller Stamnavn, som det i Fremtiden bør bære".

For at vejlede præsterne udsendtes samme år et cirkulære, hvori det fastslås, at barnefaderen selv måtte vælge om dette familie- eller stamnavn skulle være hans eget folkelige tilnavn, et ægte patronym dannet på den gamle måde eller navnet på familiens hjemsted, altså et stednavn. Blot skulle alle hans børn have samme slægtsnavn, og dette slægtsnavn skulle, som der står, blive at vedligeholde i familien, med mindre man fik en bevilling til at ændre det. Året efter kom endnu et cirkulære, og det fastslog, at pige børns patronym for fremtiden skulle dannes med -sen og ikke som hidtil med -datter.

Selv om nogle valgte at tage et slægtsnavn efter gården, så gjorde det store flertal, som de altid havde gjort,

nemlig at bruge deres patronym i kirkebogen som barnets familie- eller stamnavn. Dermed fik man ikke nogen større variation i bondebefolkningens navnevalg. Og omkring 1850 måtte myndighederne erkende, at 1828-forordningens tilbud om frit navnevalg ikke havde resulteret i nogen større variation i befolkningens efternavne, og at der derfor stadig var mange "Hans Jensen" osv. i Danmark.

I stedet for problemerne med de vekslende patronymer stod man nu med det problem, at næsten hele bondestanden som familie- eller stamnavn havde et arveligt -sen-navn.

Rundskrivelsen af 1856

Myndighedernes næste træk gjorde kun ondt værre. I 1856 udstedte Kirke- og Undervisningsministeriet en såkaldt "rundskrivelse", et cirkulære til alle landets biskopper, om at det frie navnevalg var slut, og at det slægtsnavn, man havde valgt efter 1828-forordningen, skulle være gældende for alle senere slægtled.

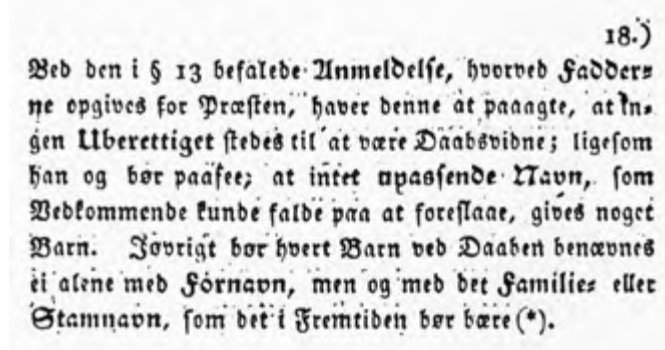
Hermed var det officielt slut med at give sine børn sit eget fornavn efterfulgt af "sen" som efternavn. Forordningen vakte enorm forbitrelse hos generationen af bønder født efter 1828, som nu var kommet i den alder, hvor de selv havde børn, der skulle navngives.

Modstanden mod 1856-cirkulæret voksede sig stærkere og stærkere, som århundredet gik, og gav sig udslag i flere henvendelser til Rigsdagen. Nogle ville have det skiftende patronym genindført, andre ville have ret til at antage deres folkelige tilnavn som slægtsnavn. Men det var ikke muligt ifølge 1856-cirkulæret, da der ikke længere var frihed til at vælge nyt slægtsnavn.

Med industrialiseringen flyttede en stor del af landbefolkningen til byerne, og bøndernes slægtsnavneproblem blev nu hele landets problem. Optællinger fra omkring år 1900 viser, at i Århus havde ca. 70 % af indbyggerne et -sen-navn som slægtsnavn, i Odense 66 % og i Ålborg hele 75 %. I landområderne var tallet mange steder over 90 %. Og det var de 20 almindeligste -sen-navne, der dominerede allevegne.

Navneloven af 1904

I 1898 blev der nedsat en kommission bestående af tre universitetsprofessorer, der skulle undersøge "disse Tilnavnes nationale Betydning og Udbredelse". Kommissionen gik grundigt til værks ved at udsende over 100 spørgeskemaer til kompetente folk rundt om i landet om, hvilke folkelige tilnavne der endnu anvendtes på stedet og efter hvilke regler. Allerede året efter, i 1899, udkom kommissionens betænkning "Dansk Navneskik", der kort og godt fastslog, at den danske navneskik "lider af at være ensformig, upraktisk og uskøn i en saadan Grad, at man vanskelig skal finde dens Lige andensteds", og som middel til at afhjælpe denne misere foreslog den en legalisering af de folkelige tilnavne.

Figur 5: § 18's sidste tre linjer i Forordning om dåb 1828 må være verdens korteste navnelov: "Iøvrigt bør hvert Barn ved Daaben benævnes ei alene med Fornavn, men og med det Familie- eller Stamnavn, som det i Fremtiden bør bære".

Men regeringen ønskede også, at den del af befolkningen, der ikke havde folkelige tilnavne, kunne tage sig nye, faste slægtsnavne. Derfor blev en navneliste med 16.000 forslag til nye slægtsnavne udarbejdet. Listen bestod fortrinsvis af danske stednavne, der endnu ikke var taget i brug som slægtsnavne, nordiske stednavne og nordiske slægtsnavne. En hel del "stednavne" havde de lærde forfattere selv konstrueret.

I 1904 blev loven om navneforandring vedtaget. For et gebyr på fire kroner kunne man få navnebevis på sit nye slægtsnavn, og navnet blev så optaget på den liste over beskyttede eller "forbeholdte" slægtsnavne, som Justitsministeriet med mellemrum udsendte. Ingen andre kunne nu antage navnet uden slægtens samtykke (samtykkeparagraffen). Det var altså om at komme først, og derfor ses i denne periode en del, som benyttede lejligheden til at sikre sig et slægtsnavn for eftertiden.

Samtidig indførtes beskyttelse af i forvejen eksisterende slægtsnavne, og det kom selvfølgelig til at skabe problemer for tanken at få udskiftet –sen navnene med egentlige slægtsnavne. De folkelige tilnavne var nemlig for en stor dels vedkommende de samme over hele landet, og det hjalp ikke, at éns familie i generationer havde kaldt sig Skov, Juhl eller Bjerre, dersom en anden familie inden 1. juli 1905 havde fået bevis på navnet som beskyttet slægtsnavn.

Loven skulle gælde i ti år. Til den tid regnede man optimistisk med, at Danmark havde løst sit slægtsnavneproblem, og at alle, der ønskede det, havde taget navneforandring. Dette skete selvfølgelig ikke, da mange enten ikke havde lyst til at skifte navn, ikke kunne skifte navn til det, de ønskede sig på grund af beskyttelsen, eller var bange for omgivelsernes reaktion, hvis man valgte et nyt navn.

Det var altså småt med interessen for navneforandring, selvom nogle arbejdspladser faktisk pressede deres medarbejdere til at ændre navn. Kun godt 100 familier om året tog navneforandring. I 1912 kom endnu en navnebog med forslag til 10.000 nye slægtsnavne, og

Figur 6: Jens Brix Olesen Jensen blev født i Vilsted den 19. december 1882 som søn af landmand Laust Jensen og hustru Johanne, født Jensen. Han tog navneændring den 21. december 1904 fra Jensen til Agner.

man besluttede at forlænge lovens levetid endnu nogle år. Det har man så gjort med mellemrum indtil man i 1941 forlængede den på ubestemt tid.

Særlige forhold galt for børn, der var født uden for ægteskab. De fik som hovedregel moderens efternavn, men kunne dog også tage faderens efternavn, hvis faderen var kendt og accepterede dette. Først fra 1937 blev det sådan, at barnet havde ubetinget ret til at antage sin fars efternavn. Hvis den ugifte moder blev gift, kunne barnet med loven "Børn udenfor Ægteskab" fra 1908 og stedfaderens godkendelse tage stedfaderens efternavn. Dog, hvis barnet allerede havde den biologiske fars efternavn, skulle også den biologiske far acceptere, at barnet fik stedfaderens efternavn.

Omgåelse og modtræk

Som det ofte sker, så finder man huller i loven, og med 1904-loven var det sådan, at den regulerede efternavne, men ikke mellemnavne. Det betød, at skikken med at give børn mellemnavne bredte sig, for der kunne man boltre sig med alle navne, også dem der ellers var juridisk beskyttede. Man kunne også give mellemnavne efter berømte personligheder og andre personer.

På den måde kunne man komme til at hedde "Peter Skovgaard Jensen", selv om navnet Skovgaard var beskyttet. I sit daglige virke kunne man jo så komme til at glemme "Jensen" og i stedet for blive kendt som Peter Skovgaard. Ifølge loven var det forbudt uretmæssigt at anvende en anden families slægtsnavn, men passede man lidt på, gik det alligevel. Specielt hvis man undlod at skilte med det eller opkalde et firma med det ulovlige efternavn.

Denne tendens hjalp ikke på muligheden for at vide, hvem en person var ud fra navnet, men der skulle gå helt til 1961, inden der kom en navnelov, som tog hånd om folks hele navn, altså både fornavn, mellemnavn og slægtsnavn. For første gang blev der sat grænser for mellemnavnet. Som mellemnavn blev det nu kun tilladt at give et barn faderens eller moderens mellemnavn eller et navn, der uden at være erhvervet ved ægteskab var båret eller havde været båret som slægtsnavn af barnets forældre eller bedsteforældre.

Den nye lov opretholdt generelt 1904-lovens beskyttelse af forbeholdte slægtsnavne. Men foruden den almindelige ret til navneændring til et ikke-forbeholdt slægtsnavn blev der nu givet tilladelse til navneændring til et efternavn, der uden at være erhvervet ved ægteskab var båret eller havde været båret af en af ansøgerens forældre eller bedsteforældre. Da langt de fleste kvinder endnu i 1961 ved indgåelse af ægteskab antog deres mands slægtsnavn, betød denne paragraf først og fremmest, at børn nu havde ret til at antage deres mors pigenavn som slægtsnavn, og det er en ret som mange siden 1961 har benyttet sig af.

Lov om personnavne af 1981

Igen i 1981 kom der en ny navnelov i Danmark, og den åbnede for øgede muligheder til navneændringer. Foruden retten til at antage et efternavn – den nye lovs term for slægtsnavnet – der uden at være erhvervet ved ægteskab bæres eller har været båret af ansøgerens forældre og bedsteforældre, får man nu også ret til at antage et efternavn, der på samme vilkår har været båret af ens oldeforældre.

Man burde nu have mange muligheder for at finde et velegnet navn i sin nærmeste slægt, hvis man ønskede at udskifte sit -sen-navn med et mere usædvanligt efternavn. På samme måde havde man nu ret til at antage oldeforældrenes efternavn som mellemnavn. Desuden havde man, hvis man lovligt har antaget et mellemnavn, mulighed for at forbinde mellemnavnet og efternavnet med en bindestreg og på den måde få et dobbelt efternavn (Skovgaard-Jensen). Det indebærer bl.a. den fordel, at man alfabetiseres efter det første navn i navnekombinationen.

Det var dog ikke disse bestemmelser, der fik bølgerne til at gå højt om den nye lov, længe før den trådte i kraft i 1982, men dens nye og utraditionelle forslag til løsningen af det danske efternavneproblem. Ifølge 1961-loven fik hustruen ved ægteskabets indgåelse mandens

Figur 7: Det pinte den forfængelige H.C. Andersen så meget at bære et -sen-navn, at han skrev eventyret "Børnesnak" (1859) om en anden fattig dreng, der "blev til noget", selv om hans navn "endte aldeles på sen", nemlig billedhuggeren Bertel Thorvaldsen (1770-1844).

slægtsnavn, med mindre hun skriftligt erklærede, at hun ønskede at beholde sit eget slægtsnavn. Og børnene fik automatisk faderens slægtsnavn, hvad enten faderen og moderen havde fælles slægtsnavn eller ej.

1981-loven siger derimod: Ønsker to ægtefæller samme efternavn, kan den ene ægtefælle ved anmeldelse til vielsesmyndigheden med den anden ægtefælles samtykke antage dennes efternavn, eller med andre ord: Brud og gom beholder deres eget efternavn medmindre de udtrykkeligt ytrer ønske om at få samme efternavn. Har forældrene hvert sit efternavn, skal de vælge, om barnet skal have det efternavn, faderen eller moderen bar ved barnets fødsel. Gør de ikke det senest et halvt år efter barnets fødsel, får barnet automatisk det efternavn, moderen bar ved barnets fødsel.

Disse bestemmelser er – som hele 1981-loven – inspireret af ligestillingen mellem mænd og kvinder. Men bestemmelserne rummer også mulighed for at give Danmark en mere varieret efternavnebestand. Har den ene part et almindeligt -sen-navn og den anden part et mere usædvanligt efternavn, kan man vælge det sidste, hvad enten det er ægtemandens eller hustruens efternavn.

Lov om personnavne af 2005

Den nyeste "Navnelov af 2005" trådte i kraft den 1. april 2006, og nu blev det endelig muligt at tage sit mellemnavn som efternavn, dog med nogle forudsætninger og efter nogle ret komplicerede regler. Ifølge udkastet til loven skulle (efter norsk forbillede) efternavne, der blev båret af mere end 1.000 personer, være frie for alle. Men politisk modstand gjorde, at dette tal blev forhøjet til 2.000. Det indskrænkede antallet af sådanne frie navne til sprogets 165 mest almindelige efternavne. Baggrunden for tallet 2.000 var, at fx adelige slægtsnavne skulle være fredede for uønskede nye navnebærere. Men har familien før 1961-loven antaget et sådant navn som mellemnavn, kan ingen efter den nyeste lov forhindre Peter Tordenskjold Jensen og Frederik Ahlefeldt Larsen i at ende som Peter Tordenskjold og Frederik Ahlefeldt.

Reglen om samtykke blev genindført i 2006, så det er igen blevet muligt at antage et beskyttet efternavn, hvis man kan få samtykke fra familiens nulevende medlemmer. Det er dog i praksis svært og uoverskueligt at opnå dette, hvis bare slægten har mere end 15-20 personer.

Man har udvidet muligheden for at tage et efternavn, der ellers ikke kan antages, hvis det har været båret af ens tipoldeforældre, altså yderligere en generation tilbage i forhold til tidligere. Ønsker man dette, skal man dog kunne bevise dette gennem diverse attester. Jeg undersøgte på et tidspunkt for et medlem af Hedemannslægten, om der var basis for at ændre dette til "von Hedemann", idet en af forfædrene havde båret dette navn. Det viste sig desværre, at man skulle tilbage til personens tip2oldefar for at finde den seneste med navnet – Christopher Adolph von Hedemann, der var født den 10.

januar 1804 i Magleby Sogn, Svendborg Amt. Hun kunne altså ikke tage navnet, men hendes far havde kunnet gøre det, hvis de havde tænkt på det i tide.

Det er interessant som slægtsforsker, at man med loven er vendt tilbage til de oprindelige patronymer, der ender med "søn". Det er således nu muligt at tage et efternavn, der er dannet af forældrenes fornavn og "søn" eller "datter". Børnene til Kirsten kan altså komme til at hedde fx Mette Kirstensdatter og Jens Kirstensøn – eller hvis hun er gift med Lars, Mette Larsdatter og Jens Larsøn. Disse nye patronymer kan dog ikke gå i arv til næste generation, men de kan på samme måde danne patronymer efter deres forældre. På denne måde kan man i en slægt vælge at genindføre bøndernes skiftende patronymer generation for generation!

Der blev også indført en skelnen mellem mellemnavne, der kan nedarves, og visse mellemnavne, der er personlige og som ikke kan nedarves (fx hvis mellemnavnet også er et fornavn).

Den nye navnelov afskaffede det tidligere gebyr på 3.000 kr. for navneændringer. Men i lovens første leveår havde langt over 100.000 personer taget navneforandring, og det medførte, at man i maj 2007 indførte et navneændringsgebyr på 430 kr., der nu er steget til 480 kr.

Afslutning

Man anslår, at omkring 50.000 danskere i tiden fra 1904 til 1981 tog navneforandring. Og at antallet af navneændringer siden 1. april 2006 har været langt over 100.000. Det viser, at det var en afgørende fornyelse af navneloven, at man havde mulighed for at tage et mellemnavn som efternavn.

Af figur 8 fremgår det, hvordan antallet af personer med de hyppigste patronymer i Danmark er faldet siden

1971. Men jeg var stadig i 2007 en af de 168.761 personer i Danmark med navnet "Andersen"!

Figur 8

Nr.	Navn	Antal 1971	Antal 2007
1	Jensen	368.631	288.050
2	Nielsen	349.126	283.928
3	Hansen	297.937	238.251
4	Pedersen	203.426	178.578
5	Andersen	188.359	168.761
6	Christensen	159.943	128.168
7	Larsen	148.214	125.438
8	Sørensen	139.111	119.929
9	Rasmussen	117.355	101.154
10	Jørgensen	110.132	95.244
11	Petersen	130.236	88.036
12	Madsen	76.441	68.251
13	Kristensen	58.990	63.487
14	Olsen	65.194	52.075
15	Thomsen	40.180	40.125
16	Christiansen	45.984	39.112
17	Poulsen	36.544	33.441
18	Johansen	36.470	32.478
19	Knudsen	34.660	31.129
20	Møller	31.645	30.635

Kilder og yderligere læsning om emnet

Hvor stammer vores efternavne fra? Irene Berg Petersen, Videnskab.dk online, 2016-09-18

Efternavnets historie. Eva Villarsen Meldgaard, Afdeling for Navneforskning, Københavns Universitet, 2008.

Danmarks Gamle Personnavne, bind 2, Tilnavne. Knudsen, Kristensen og Hornby. København, 1949-1953.

Danske for- og efternavne. Georg Søndergaard. Askholms forlag, 2000.

Mere om gårde

Flere medlemmer har reageret på artiklen Håndbøger om gårde, som vi bragte i sidste nummer af Slægtsforskeren. De kunne nævne flere værker, som burde have været medtaget.

Håndbøgerne, som blev præsenteret i artiklen, er alle gængse værker, som er lettilgængelige, ved at de kan lånes på bibliotekerne eller downloades digitalt fra Slægtsforskerens Bibliotek, men de er ikke enerådende på feltet.

Her følger endnu et par stykker.

Danske Gaarde i Tekst og Billeder er et værk i 4 tykke bind, som blev udgivet i 1923-1927. Manden bag indsamlingen af det store materiale var landbrugskandidat J. Jespersen.

Fra 1987 og frem udgav Forlaget Danske Landbrug et stort værk med samme, blot lidt opdaterede titel: *Danske gårde i tekst og billeder*. Det er ordnet amtvis med mellem 1 og 6 bind pr. amt. Udgivelsen foregik på abonnementsbasis, som det også er kendt fra professionelt fremstillede slægtsbøger.

Om herregårde kan nævnes 3-bindsværket *Danske Herregaarde* ved 1920, udgivet 1922-23. Det kommer hele kongeriget rundt og er skrevet af en række eksperter. Det kan ikke mindst fremhæves for sine flotte illustrationer.

En fejl havde sneget sig ind vedrørende la Cours Danske Gaarde. Det er ikke i 4 bind + supplement, men i 12 bind, fordelt over 3 samlinger.

Dansk Demografisk Database 25 år

Af Frederik Spliid
Arkivar, Rigsarkivet
fhs@sa.dk

Den 10. oktober 2017 markerede en fejring på Rigsarkivet i Odense, at det i 2017 er 25 år siden, at slægtsforskningsforeninger og Dansk Data Arkiv begyndte at samarbejde om at indtaste kilder med den målsætning, at kilderne ville blive frit tilgængelige for alle og at få indtastningen koordineret og fokuseret.

Danmarks ældste crowdsourcing-projekt

Kildeindtastningsprojektet fremhæves ofte som Danmarks – og måske verdens – ældste crowdsourcing-projekt. Det blev stiftet den 19. oktober 1992 med det formål at koordinere og fokusere den afskrivning af først og fremmest folketællinger, som foregik (og foregår) udelukkende med bidrag fra frivillige. Siden kom også kirkebøger til. Den 1. december 1996 oprettedes hjemmesiden www.ddd.dda.dk, som muliggjorde online søgninger i det indtastede materiale.

I løbet af de første 25 år er der indtastet syv komplette folketællinger, og den ottende er meget tæt på at være færdig. Målt i antal poster (en person i en folketælling svarer til en post) er der indtastet omkring 19.5 millioner poster fra folketællinger og kirkebøger, og der kommer dagligt nye til. Over 1000 frivillige indtastere har bidraget til successen. Den indtaster, der har indtastet mest, har indtastet over 1 million poster.

Brugen af data

Jubilæet blev markeret med et seminar og en reception på Rigsarkivet i Odense, hvor grundlæggere, indtastere og andre med relation til Kildeindtastningsprojektet var forsamlet. Blandt oplægsholderne var Anne Løkke, professor v. Københavns Universitet, som forklarede, hvordan de demografiske data fra kildeindtastningsprojektet danner grundlag for demografiske studier om bl.a. familiemønstre i 1800-tallet, og hvordan data kan indgå i et retrospektivt cpr-projekt.

En anden oplægsholder var en studerende fra Syddansk Universitet, som fortalte om sit brug af data i et såkaldt Super Computer Challenge.

De fleste indtastere kender værdien af at kunne søge på et navn i folketællingerne ud fra et genealogisk perspektiv. Oplæggene ved jubilæet belyste indtastningernes værdi som de forskningsdata, de kan være, også i andre sammenhænge end de genealogiske.

Jubilæet blev en festlig fejring af kildeindtastningsprojektet og en velfortjent hyldest til de mange frivillige, der igennem årene har bidraget til at gøre primært folketællinger og kirkebøger søgbare. Vi glæder os til 50 års jubilæet.

Har du lyst til at blive indtaster på Dansk Demografisk Database? Så skriv til mailbox@ddd.dda.dk.

Ved jubilæet fortalte Søren Baumgarten om tilværelsen som indtaster.

KIPs 25 år lange historie kunne Hans Jørgen Marker berette om.

Sådan gemmer man billeder fra Arkivalieronline

Henning Karlby
Rylevej 8,
5464 Brenderup, Fyn
Tlf. 64 44 28 08
karlby@privat.dk

Jeg har været ude for, at en del slægtsforskere ikke kan finde ud af, hvordan de kan hente og gemme billederne fra sa.dk. Jeg har derfor skrevet følgende lille vejledning.

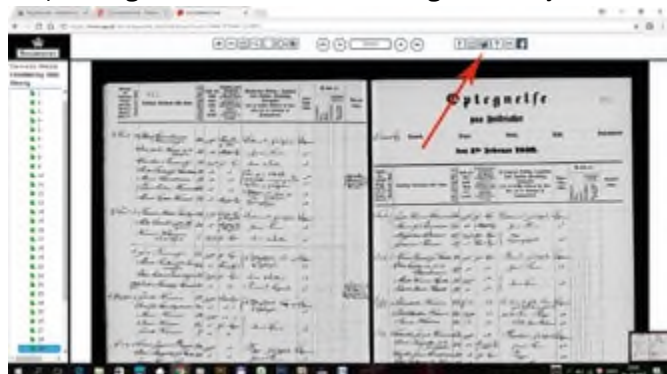
Når man har fundet en side, man ønsker at gemme, trykker man på knappen, som er udpeget med en pil på figur 1.

Derved åbnes der endnu en fane i browseren, som indeholder det billede, man vil gemme; der højreklikkes nu på billedet, og derved åbnes en lille menu ved musen (figur 2). Klik nu på linjen med [Gem billede som. . .]

Når der er klikket på [Gem billede som. . .], åbnes det sædvanlige stifindervindue til at gemme filer med. Men der er et lille problem. I stifindervinduet foreslår Windows nu, at filen skal hedde data.ashx, hvilket man absolut ikke kan bruge til noget, da det intet siger om indholdet. Ligeledes foreslås også en mappe, som billedet vil blive gemt i, og her bør man selv navigere frem til den mappe, man ønsker filen gemt i.

Når man er kommet hen til den pågældende mappe, skal der laves et lille stykke arbejde, for at man kan bruge billedet igen senere. Det er vist på figur 3.

Den øverste pil viser, hvor man navigerer frem til den ønskede mappe. I feltet med Filnavn indtastes det ønskede filnavn, og dertil skal man selv tilføje filtypenavnet, normalt ".jpg". Men for at det skal få effekt, skal man i linjen Filtype klikke på den lille pil ude til højre og i linjen derpå vælge "Alle filer"; derved tvinger man systemet til

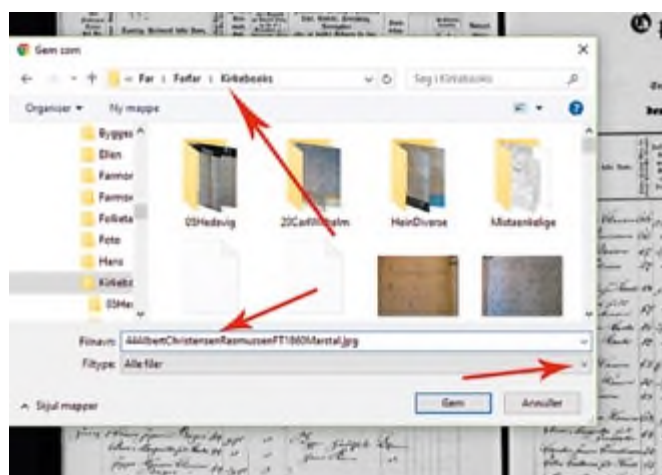
Figur 1

Figur 2

at beholde den filendelse, man selv skrev ved sit filnavn. Måske ser det ikke helt sådan ud hos dig, da det kan variere efter, hvilket styresystem du bruger.

Så er der ikke mere hokus pokus med det billede. Det kan nu åbnes med det billedbehandlingsprogram, man har som favorit. Eller billedet kan indsættes direkte i det tekstbehandlingsprogram, som man skriver sin slægtshistorie i.

Figur 3

Dansk-svensk slægtsforskerdag

Af Jørgen Petersen, Formand for Slægt & Data DIS-Helsingør

Lørdag den 28. oktober 2017 blev der igen afholdt en succesrig slægtsforskerdag over Øresund.

Det gode samarbejde, der startede i 2016 mellem DIS-Syd fra Sverige og Slægt & Data DIS-Helsingør, er fortsat i år, og denne gang var temaet: Hvordan søger vi i hinandens arkivalier?

Vi er fra begge foreninger enige om at holde fast i det gode initiativ, vi tog sidste år – understreget af, at det ikke tidligere var lykkedes at få etableret samarbejde med de svenske slægtsforskerforeninger.

Slægtsforskerdagen blev i år holdt i Helsingborg med DIS-Syd som arrangør. Rammen for arrangementet var igen max. 50 personer med fordelingen 25 fra Sverige og 25 fra Danmark. Desværre kunne vi kun mønstre 12 personer fra Danmark. Det gav plads til flere svenskere fra deres venteliste, så vi i alt var 42 deltagere

Dagens forløb

Uddannelsesansvarlig Anders Lindberg DIS-Syd og formand Jørgen Petersen Slægt & Data DIS-Helsingør bød velkommen.

Jørgen Petersen gennemgik princippet for søgning efter personer via Arkivalieronline med henblik på anvendelse af kirkebøger og folketællinger, og deltagerne fik

udleveret brugerkopier af de anvendte slides. Herefter gennemførtes gruppearbejde, hvor svenskerne blev hjulpet med søgning i arkivalierne, afbrudt af en lunchpause med en spændende smørgåstærte og svensk mellanol og vand; jo, vi var på svensk grund.

Herefter var det Anders Lindbergs tur til at gennemgå Bouppteckningar – svarende til skifteprotokoller – via ArkivDigital, hvorefter der igen var gruppearbejde, hvor danskerne blev hjulpet med søgning i ArkivDigital.se. Anders Lindberg havde igen foranlediget, at der i en uge gratis kunne søges i ArkivDigital med udleveret log-on.

Der var et tæt samarbejde om at finde hinandens slægtinge, og der blev skabt gode personlige forbindelser.

Der blev udtrykt stor tilfredshed med dagens program med de indledende informationer og et godt samarbejde ved gruppearbejderne.

Både i den svenske og den danske forening var der enighed om, at man skal fortsætte samarbejdet, og at man påbegynder planlægningen af næste års møde i Danmark.

En god informativ dag blev afsluttet, og begge foreninger ser frem til det fortsatte samarbejde over Øresund.

Der var stor aktivitet ved bordene på den dansk-svenske slægtsdag.

Indledning

Befindis nogen med stor Tyverj, saa som Hest, Hoppe, Stud, Koe, eller andet, som kand være tyve Lod Sølv værd, og hand ej dermed tilforn er befunden, da bør hand at kagstrygis, og have Tyvsmerke paa sin Pande.

Befindis hand anden Gang med stor Tyverj, da bør hand igien at strygis til Kagen, og brændis med Tyvsmerke, og til Bremmerholm, eller anden Stæds, fremsendis at gaa i Jern og Arbejd sin Livs Tid.[1]

De to paragraffer er hentet i Danske Lovs 6. bog, 17. kapitel, artikel 36 og 37, og de fortæller, hvordan man i 1683 så på rimeligt 'normale' lovovertrædelser som tyveri, og hvad man anså for at være en passende straf for forseelsen.

Der har alle dage eksisteret folk, som af en eller anden grund så sig nødsaget til eller følte sig tilskyndet til at overtræde de rammer for korrekt opførsel, som samfundet (underforstået de magthavende, ofte hans kongelige majestæt) havde fastlagt. Selv om lovbyderen sikkert var klar over, at straffen for forseelsen i mange tilfælde var uhyrlig, og at formildende omstændigheder ofte ikke var noget, der var den største forståelse for.

Op gennem tiden har opfattelsen af, hvad der rent faktisk var en misgerning (det ord, som Danske Lov anvender) vekslet. I dag er der udbredt stemning blandt politikere og i befolkningen for at afskaffe blasfemiparagraffen, men se blot, hvad en gudsbespotter i 1600-tallet kunne forvente for sin dumdristighed:

Hvem som overbevisis at have lastet Gud, eller bespottet hans hellige Navn, Ord og Sacramenter, hannem skal Tungen levendis af hans Mund udkæris, dernæst hans Hoved afslais, og tillige med Tungen settis paa een Stage. (Danske Lov, 6. bog, 1. kapitel 7. artikel)

Når vi afdækker hundredevis af aner og slægtninge, er det slet ikke usandsynligt, at vi støder på folk, der har været på kant med loven. Det kan vi være beklemte ved eller flove over og måske have lyst til at skjule, men i bund og grund er det jo ikke vores ansvar, hvordan vore forfædre har teet sig. Uanset hvad, så byder kriminelle aner på medrivende og spændende materiale og uhørte chancer for at skaffe os det eftertragtede kød på slægtshistorien. Så lad os bare glæde os over det – samt græmmes over de dårlige sociale forhold og den store ulighed, som ofte var årsagen til, at folk blev lovovertrædere.

De gamle tingbøger

Fra tidernes morgen blev alt, hvad der havde med jura at gøre, afgjort på tinget, dvs. by-, herreds- eller birke-

tinget alt efter lokalitet. Oprindelsen til tingene fortales sig i middelalderens (eller måske oldtidens?) tåger, men fra starten har der været tale om, at områdets frie, mandlige beboere mødtes på tinge for at afgøre sagerne. Senere kom dog fogedmyndigheden (by-, herreds- og birkefoged) til og blev den person, der ledede tinget og dømte i sagerne. Fogeden var udnævnt af kongen og var en anset og sagkyndig person fra lokalområdet. Juridisk embedseksamen blev først indført i 1736, men det var ikke ensbetydende med, at man fra da af fik en uddannet person på fogedposterne. Dette skete først fra 1821, men inden da havde en del exam.juris'er dog fundet vej til mange embeder rundt omkring i landet.

Et tingsted anno 1555. Fogeden og stokkemændene sidder på deres stokke, mens sagens parter forklarer sig stående foran dem.

Tinget blev holdt hver uge på en fast ugedag, og fogeden havde at møde op, uanset om der var sager at behandle eller ej. Ud over fogeden havde otte stokkemænd mødepligt. Stokkemændene, der også kaldtes tinghørere, blev valgt blandt lokale mænd ved borgerligt ombud, og deres opgave var at bevidne, hvad der var foregået på tinge; hvis ikke andre mødte op og kunne aflægge vidnesbyrd, så var der altid stokkemændene at henholde sig til. Navnet stokkemænd kommer af, at de sammen med fogeden og skriveren sad på fire stokke, der var lagt i en stor firkant. Inde i firkanten stod sagens parter, og udenfor kunne tilhørerne placere sig. Ordningen med stokkemænd bestod indtil 1847, hvor de blev erstattet af retsvidner, der var lønnede.

Tingmøderne blev indtil slutningen af 1600-tallet holdt under åben himmel på et sted, som var udpeget af kongen. Der har åbenbart været problemer med, at

Tema: Kriminelle aner

folk benyttede turen til tinge til at slå sig løs, for Danske Lov har i sin 1. bog, 3. kapitel et par artikler, der fastslår, at herreds- og birketing ikke må holdes i landbyerne, og: *Hvo som ved Tinge bygger, eller bygge lader noget Kroehuus, eller Hytte, der Øl, eller anden slags Drikke at udtappe, miste hvis Drikkevarer hand med sig haver, og der foruden bøde tyve Lod Sølv til Herskabet.*

På tinge kom folk for at få afgjort små og store stridigheder og arvesager og få underskrevet skøder, og her førtes sager mod lovbydere. Var der tale om alvorlig kriminalitet, som kunne medføre dødsstraf, sorterede sagerne under landstingene, som der var otte af i starten af 1600-tallet. Alle sager blev indført i tingbøgerne i kronologisk orden, som regel tætskrevet og uden registre. Fra begyndelsen af 1700-tallet fik de forskellige typer sager deres egne protokoller: skifte-, skøde- og pante- og politiprotokoller, men er du tilbage i 1600-årene, er det de tit ganske ufremkommelige tingbøger, du skal søge oplysninger i.

Kriminalisager foregik af naturlige årsager ikke helt, som vi kender det i dag. Man havde ikke de samme muligheder for at lave tekniske undersøgelser af begivenhedsforløbet. Men man afhørte vidner, og disse kunne vurderes som mere eller mindre vederhæftige. Derudover kunne man få folk til at aflægge ed på, at han eller hun talte sandt. Det var en dybt alvorlig sag at aflægge ed; dels var det strafbart at aflægge falsk ed, dels gjorde man det over for Gud, og ham måtte man være sig for at lyve for! Handlingen foregik ved at edsaflæggeren rakte sine hænder op – “med oprakte fingre og helligånds ed”, som tingbogsskriveren tit formulerede det.

I 1635 forekom en bizar sag i Janderup, Ribe Amt. En mand blev fundet død i åen; han så vist noget medtaget ud, men blev dog begravet. Imidlertid begyndte man i byen at snakke om, at Dynis Christensen måske ikke var død en almindelig druknedød. Tre yngre mænd i sognet kom under mistanke for at have haft en finger med i spillet; men en lang række sognemænd tropede op og aflagde ed på, de ikke mente, de tre kunne være skyldige – det måtte være løse rygter og kællingesnak. De tre mistænkte ville renses og anmodede derfor om at få afdøde taget op af graven, hvorefter de da ville “lægge hånd på ham på deres uskyldighed; om Gud da ville gøre jærtegn, om de var skyldig i hans død”. De fik det, som de ønskede det: En augustdag, en god måneds tid efter, at Dynis var fundet i åen, kunne menigheden efter gudstjenesten overvære, hvordan de tre lagde deres hænder på det opgravede lig. Gud gav ikke noget jærtegn, hvilket dog ikke var til-

strækkeligt. Sagen endte for landstinget i Viborg, men sluttede med frikendelse. Dynis’ død måtte skyldes “våde og vanlykke”.^[2]

Selv om efterforskerne ikke havde de veludviklede redskaber, politiet i dag benytter sig af, var det ikke ensbetydende med, at man ikke kunne foretage undersøgelser og gøre sig overvejelser. Det viser sagen om Jørgen Bramming til Lydumgård, som 1702 blev myrdet af en staldkarl, der var blevet betalt for at begå ugerningen af en gruppe af godsejerens fæstere. Bramming var berygtet som bondeplager, og natten efter den 25. oktober sørgede et par betroede fæstere for at drikke ham tilpas bedugget, hvorefter karlen trængte ind og skød herremanden. Opklaringen af sagen er spændende som en kriminalroman, og undervejs noteredes det, hvordan kuglen var gået ind i offeret, og hvordan gerningsmanden havde kunnet forlade stedet gennem et knust vindue. Også tjenestefolk og andre tilstedeværende blev afhørt og udspurgt om deres gøren og laden den pågældende nat. Det føles næsten helt nutidigt, når man læser sagen.^[3]

Kilder

til disse gamle sager er som nævnt tingbøgerne. Mange er digitaliserede og kan findes på Arkivalieronline under Øvrige > Justitsprotokoller og tingbøger. Eller brug Daisy, hvor du søger på byen eller herredet som arkivskaber og 'tingbog' som arkivserie. En anden vej går via DIS-Danmarks Arkivalielister, arkivalielister.dis-danmark.dk, hvor du vælger Generel søgning og derefter 'tingbog' (husk at markere, at du søger blandt arkivserier).

Men de gamle tingbøger er tunge at danse med og må siges at være forbeholdt nørderne, især hvis man ikke har et fast tidspunkt at gå efter. Heldigvis er nogle afskrevet og i visse tilfælde udgivet i bogform – prøv en søgning på bibliotek.dk. Til andre er udarbejdet registre. På DIS-Danmarks hjemmeside kan du under menuen Kilder > Afskrevne kilder finde navneregister til Læsøs tingbøger 1685-1740 og afskrift af Slavs Herreds tingbøger 1662-1685 (med visse huller). Eller du kan være heldig, at andre forskere har fundet en god historie om en af dine aner og gjort den tilgængelig på nettet eller i trykte bøger.

Nyere tid

Op gennem 1700-årene blev retssystemet formaliseret. Forskellige typer sager blev nu ført i hver sin protokol; det, der tidligere blev benævnt tingbog, skiftede (mange steder) navn til justitsprotokol, som indeholder

de sager, der blev ført ved den ordinære ret. Forholdene kunne variere fra myndighed til myndighed, og alt er formentlig heller ikke bevaret, men du vil kunne støde på begreber som forhørsprotokoller, hvor navnet klart antyder, hvad det drejer sig om, og ekstraretsprotokoller, der indeholder større kriminalsager. Desuden kan der forekomme fx strandingsprotokoller eller søretsprotokoller, afhængig af områdets beliggenhed. Endelig kan der være gæsteretsprotokoller og politiprotokoller med såvel private som offentlige politisager. Du kan skaffe dig et overblik over, hvad der foreligger i dine interesse-herreder og -byer ved at søge på arkivskaberen i Daisy og herefter forsøge at vurdere, hvad du skal dykke ned i for at finde stof om dine aner.

I 1919 blev retssystemet reformeret. Herrederne blev erstattet af politi- og underretskredse. Hvor by- og herredsfogeden tidligere havde fungeret som både dommer og politimester, blev de to myndigheder nu delt. Du skal kende den relevante retskreds, når du går i gang med forskningen. Husk, at du her arbejder med følsomme oplysninger, der først vil være tilgængelige, når de er 75 år gamle. Det er dog muligt som nær slægtning eller efterkommer at søge og få tilladelse til at se arkivalierne.

Det kan godt se noget uoverskueligt ud, men et endnu større problem kan det være at finde ud af, om dine forfædre overhovedet har været kriminelle. Det var jo ikke noget, man gik og skiltede med, og måske har man i familierne tiet en pinlig historie ihjel. Ved begravelsen vil kirkebogen som regel ikke nævne, at en person havde begået en forseelse og var straffet. Derimod kan det ske, at der ved et barns dåb eller konfirmation berettes om en far eller mor, der er fraværende og sidder inde et vist sted. Det samme gælder naturligvis folketællingerne, hvor det også vil være noteret, om et familiemedlem er fraværende, og hvor vedkommende opholder sig. I øvrigt kommer det an på forbrydelsens art, hvor man kan støde på oplysninger om den. Er der tale om fødsel i dølgsmål, hvilket var strafbart, vil det være indført i kirkebogen, og har en fæster ikke kunnet overholde sine forpligtelser i forhold til driften af gården, vil det være nævnt i fæsteprotokollen.

Du kan også finde gode og måske uventede oplysninger ved at søge i de digitaliserede aviser på www.mediestream.dk. Her har du adgang til en lang række historiske aviser fra hele landet. Af hensyn til journalisters og fotografers ophavsret er der kun adgang til aviser, der er 100 år gamle, men som noget nyt har 50 folkebiblioteker fået udvidet adgang til visse nyere aviser ("ejerløse" aviser, der i dag er lukket). Adgangen

gælder kun på bibliotekernes ip-adresse, så du må bevæge hen på biblioteket for at udnytte muligheden. Aviserne har bragt nyheder om små og store forbrydelser, og du kan ved at indtaste navn på dine slægtninge, søge på tværs i samtlige aviser.

Et godt sted at starte, hvis du har fået færten af en kriminalsag, er det fængsel, hvor den dømte har været indsat. Med navnet på institutionen går du til Daisy og undersøger, hvilke arkivalier der findes. Vær lidt forsigtig med indtastning af navnet; det kan nemlig sagtens ske, at betegnelsen i arkivsystemet ikke er helt den, som du forventer. Prøv fx at taste stedets/byens navn som arkivskaber og fængsel som -serie. Når du er kommet til arkivserierne, kigger du efter poster med navne som Stambog eller Fangeprotokol. Disse protokoller, der giver oplysninger om, hvornår fangen blev indsat og løsladt, samt ved hvilken retsinstans og for hvad vedkommende var dømt, åbner op for hele sagen og udpeger den videre vej i forskningen. Hold også øje med, om der skulle være et navneregister.

En sag om tyveri

Lad os som et eksempel tage et nærmere kig på Viborg Tugthus' fangeprotokol (som er digitaliseret hos Wadschier, www.wadschier.dk). Her er fangerne indført kronologisk, efterhånden som de blev indsat, mænd og kvinder mellem hinanden. Jeg er på jagt efter nogle herrer fra Elling Sogn i Vendsyssel, som jeg ved begyndte en afsoning midt i 1790'erne. Vi finder dem på side 24 i fangeprotokollen 1779-1835, hvor Michel Nielsen Frøkjær, Christen Nørtved og Christen Christensen

Siden i fangeprotokollen fra Viborg Tugthus, hvor Michel Nielsen Frøkjær, Christen Nørtved og Christen Christensen Himmerig er indført.

Tema: Kriminelle aner

sen Himmerig er indført som fanger nr. 327, 328 og 329. I tilgift får vi nogle gode oplysninger: Om Michel erfarer vi, at han kommer fra Vendsyssel efter Landstingsdom, og at han er indsat den 28. april. Forbrydelsen er tyveri, og fængselsopholdet er sat til 2 år. Hans alder er 41, og i sidste spalte, Naar løslades, kan vi læse: 1794 den 29 April løsladt med Pas og Skudsmaal. For de to Christen'er får vi lignende oplysninger, bortset fra at Christen Himmerig kan nøjes med fire måneder for at være 'Medvider i Tyverie'.

Vi bemærker, at de tre er indkommet efter en landstingsdom. Altså må vi videre til Viborg Landstings dombog 1788-1797. Her finder vi sagen den 25. april 1792. Som præmis for dommen opridses hele sagen, og vi får en ganske detaljeret gennemgang af begivenhederne. Hovedanklagede var Michel Niensens bror, Jørgen Nielsen Frøkjær, der havde tilstået "at have begaaet adskillige grove Misgerninger". Han var brudt ind i kirken på Hirsholmene og havde der stjålet "Kirkeblokken" med en større sum penge, og han havde bemægtiget sig et anker fra et strandet engelsk skib. Oveni kom så, at han havde aflagt "urigtig Ed" for herredsretten. "Dernæst befindes de tvende Arrestanter Michel Frøkjær og Christen Jensen Nørtved begge at have gjort sig delagtige med Jørgen Nielsen Frøkjær udi det ham begaaede Store Anker Tyveri da de begge har været ham behjælpelige at ophente og nedgrave samme og delet udbyttet med ham, ligesom og Arrestanten Christen Himmerrig har gjort sig Skyldig som medvider udi bemeldte Tyveri, da han efter sin husbond Christen Jensen Nørtveds befaling har kørt det stjaalne Anker fra Stranden, hjulpet at nedgrave samme udi Christen Jensens Nørtveds Lade, men dog lagt Dølgemaal derpå."^[4]

I dommen henvises til en tidligere dom, afsagt på Horns-Vennebjerg Herreders Ret den 12. december 1791. Sagen er startet ved den lavere instans og anket til landsretten, da det var en alvorlig sag, der indbar dødsstraf. Da landstingsdommen fortæller så udførligt om sagen, kunne man måske lade sig nøje med den, men som grundige slægtsforskere bør vi naturligvis gå videre til herredstingets justitsprotokol. Her finder vi sagen refereret den pågældende dato, men der er kun tale om selve afgørelsen. Sagen løb over det meste af året og blev behandlet mange gange, undertiden blot for at dommeren kunne undskylde, at han ikke for andre påtrængende forretninger havde kunnet afsætte tid til sagen og derfor måtte udsætte den. Man går endvidere et par år tilbage og knytter an til en ældre sag, som har forbindelse til den løbende. Her ligger

et stykke arbejde, når vi skal bevæge os tilbage gennem protokollen for at få det hele med. Husk også at tjekke pakkerne med dokumenter eller sager til justitsprotokollen, som du kan finde via Daisy, og som kan indeholde spændende sager.

Ugerningerne takseredes til dødsdom for Jørgen Frøkjær, en dom, der dog siden blev ændret til slavearbejde på Københavns Fæstning. Han er indført i Københavns Stokhus' Slave-Protokol for Kiøbenhavns Fæstning s. 31, hvor det oplyses, at han er husmand fra Jylland, 44 år og urmager af profession. Det er ligeledes noteret, at han er gift og har tre sønner og fem døtre. Men spalterne, som skulle fortælle om, hvornår han blev indsat og for hvor lang tid samt forbrydelsens art og straf på kroppen, er tomme og erstattet med teksten: "blandt de uærlige Slaver". Det sidste betød, at han var indsat på livstid under særlig barbariske forhold. Han overlevede dog og slap ud på et tidspunkt, og han døde 1830 82 år gammel som indsidder på Bangsbostrand i Flade Sogn, uden at kirkebogsføreren har fundet anledning til bemærkninger om hans fortid.

Hans medskyldige kunne nøjes med betydeligt mildere straffe; ud over fængselsstraffen skulle de i fællesskab betale det stjalne ankers værdi, 60 rigsdaler, samt "Erstatte og Betale alle paa deris Arrest Forplægning og videre medgaaende Omkostninger". Efter afsoningen kunne de vende tilbage til hjemsoget og genoptage deres normale liv. Christen Nørtved var sognefoged og en anset mand i sognet, og det var han, så vidt det kan skønnes, også efter opholdet bag tremmer. Måske har det været så almindeligt blandt befolkningen at nape lidt strandingsgods, hvis man kunne slippe afsted med det, at det ikke betød meget for ens anseelse, om man blev afsløret? Christen Nørtved havde sit på det tørre rent økonomisk. Trods de mange penge, dommen må have kostet ham, efterlod han et rimeligt bo uden underskud ved sin død som 72-årig i 1812.^[5] Michel genoptog efter afsoningen sit liv som husmand og hedefoged på Heden i Elling og døde 1811.

Straffe

Vore dages dommere kan vælge mellem bøder af varierende størrelser og fængsling, når en person skal straffes for en lovovertrædelse. Går vi tilbage i tiden, var straffene anderledes fysiske, misdæderen skulle mærke på sin krop, at han eller hun havde gjort noget, som samfundet ikke tolererede.

I middelalderen var det dog mildere vinde, der blæste; den mest almindelige sanktion var bøder, men

med reformationen ændrede det sig, og både dødsstraf, legemsstraf og fængsel vandt indpas. Der skulle gøres gengæld, og folk skulle afskrækkes fra at bevæge sig ud i lovlydigheden. Dette var de to hovedbegrundelser for straffesystemet.

Dødsstraf, som man kunne blive idømt for drab eller større tyverier, kunne eksekveres ved hængning eller halshugning. Det første regnedes for det mest ærekrænkende, og folk af stand fik sædvanligvis skilt hovedet fra kroppen med et sværd. Skulle der sættes ekstra trumf på straffen, kunne hovedet sættes på stage eller kroppen lægges på hjul og stejle. Det sidste foregik ved, at kroppen blev parteret og de enkelte dele placeret på hjul og pæle. Danske Lov bestemte, at tyveri ikke skulle takseres til dødsstraf, men dette blev genindført allerede i 1690. I næsten 100 år kunne særligt grove former for tyveri medføre dødsstraf, inden den igen blev afskaffet 1771. Som eksemplet Jørgen Frøkjær viser, blev afskaffelsen dog ikke fulgt konsekvent.

Ved siden af de 'normale' former for henrettelser havde man kvalificerede dødsstraffe: Brænding på bål, drukning og levende begravelse samt radbrækning før henrettelsen. Bålstraffen er kendt som straffen for trolddom, og den kom i anvendelse mange gange, især i første halvdel af 1600-tallet, mens de øvrige formentlig ikke har været almindelige.

En tysk fremstilling af de barbariske straffe, kriminelle blev udsat for før i tiden.

Stod forbryderen ikke til dødsstraf, var den mest udbredte straf kagstrygning. Den bestod i, at offeret blev bundet til en pæl ('kagen') og derefter pisket. Det hele foregik i fuld offentlighed på byens torv, og det var almindeligt, at en person, der var dømt til kagen, også blev brændemærket, forsynet med tyvsmærket på ryg-

gen eller i panden. Ikke alene mistede man ære og hæderlighed ved den offentlige afstraffelse, man blev også forsynet med en tydelig påmindelse om ugeringen, som ikke kunne slettes. Var forseelsen ikke så slem, slap forbryderen måske med 'hudstrygning', også piskning, men her i fængslet, eller rottingslag. Opsætsige bønder blev straffet med en tur på træhesten, men hvor udbredt denne straf egentlig har været, er der ingen tal eller dokumentation for.

Mindre smertefuld, men krænkende for æresfølelsen, var gabestokken og den spanske kappe. Synderen kunne blive dømt til at sidde i gabestokken fx en hel eller halv time til spot og spe for alle forbipassende, typisk kunne det være uden for kirken, når menigheden var på vej til gudstjenesten. Lidt i sammenboldgade var det offentlige skrifte, hvor forældrene til et barn født uden for ægteskab måtte stille foran menigheden og bekende deres synd, hvorefter de kunne modtage syndsforladelse og igen modtages ved nadverbordet. Denne synd blev desuden straffet med en bøde, men skammen ved at skulle skrifte har i mange tilfælde været oplevet som mere tyngende end bødestraffen. Også forældre, der var kommet til at ligge deres små børn ihjel (måske var der i virkeligheden tale om det, vi i dag betegner som vuggedød), måtte skrifte offentligt. Straffen blev afskaffet sidst i 1700-tallet, efter at den over en årrække var blevet udhulet, fordi mange blev fritaget for skrifte.

1866 kom en ny samlet straffelov. På dette tidspunkt oplevedes mange af de gamle love som forældede og udtryk for et samfundssyn, man havde lagt bag sig. Mange af dem var man stille og roligt ophørt med at anvende, og nu blev de formelt afskaffet.

Bødlerne

Straffene skulle udføres af andre personer, og til det hverv havde man bødlen (som også ses benævnt som skarpretter eller mestermand), som var en offentlig ansat person. Betegnelsen mestermanden antyder, at bødlen var en håndværksmester, mens hans ufaglærte medhjælpere kaldtes rakkerknægte. Det vil sikkert overraske mange, at embedet først blev afskaffet i Danmark i 1930; sidste gang, bødlen var i aktion, var dog i 1892.^[6]

Det var næppe noget prestigefuldt job at bestride, men bødlen blev betalt for det, og i 1698 blev der udarbejdet en liste over takster, som blev godkendt af kongen. Heraf fremgår det, at bødlen kunne indkassere 10 rdl. for en halshugning med sværd, mens en ditto med økse kun takseredes til 8 rdl. Kagstrygning

Tema: Kriminelle aner

En skarpretter i arbejde på byens torv. Tegning fra 1617.

kostede 5 rdl., og fulgte der brændemærkning med, blev der lagt ekstra 4 rdl. til. Taksten for hængning var 10 rdl., og når liget skulle tages ned igen, blev det til yderligere 4 rdl. Det mest bekostelige, bødlen kunne sættes til, var radbrækning (at slå arme og ben i stykker og lægge på stejle), der løb op i 14 rdl. I småtingsafdelingen: hver kniben med en gloende tang var sat til 2 rdl.

Fængsler

I takt med at korporlige straffe måtte vige for fængselsstraffe, opstod behovet for steder, hvor man kunne huse fangerne. I anden halvdel af 1500-tallet og frem til år 1700 var det almindeligt at idømme grovere lovovertrædere og løsgængere arbejde på Københavns fæstningsværk, Bremerholm. Disse dømte arbejdede under tvang og i lænker, og det var meget dækkende at tale om slavearbejde. Forholdene var så kummerlige, at en dom ofte blev lig med en dødsdom.

Op gennem 1600-årene blev der bygget arresthuse i forbindelse med rådhuset, og Christian IV opførte 1605 Tugt- og Børnehuset i København. Bag dette hus lå tanker om social forsorg for kvinder, der ellers ernærede sig ved kvindens ældste erhverv, og løsgængere, som skulle sættes i gang med ordentligt arbejde. Desuden skulle det fungere som opdragelsesanstalt for børn. Behovet for fængselsplads voksede, og i 1700-tallet kom Tugt- og Rasphuset for mænd og Spindehuset for

kvinder til på Christianshavn, og i 1741 blev Københavns Stokhus, oprindeligt en militær straffeanstalt (navnet hentyder til de stokke med udskårne huller, som fangernes ben blev anbragt i), omdannet til et almindeligt fængsel. Her opererede man med to kategorier, ærlige og uærlige slaver, hvor forholdene for de uærlige var betydeligt hårdere og som regel livsvarige. Mens Danmark var kolonimagt, kunne folk, der var idømt slavearbejde i hjemlige fængsler, alternativt blive sendt til Vestindien, hvor de skulle udføre slavearbejde side om side med de afrikanske slaver.

Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset på Christianshavn

Også ude omkring i landet var der folk, der blev dømt for tyveri og drab, og for at alt ikke skulle koncentreres i hovedstaden, blev fængselskapaciteten forøget med tugthuse i Viborg (1736), Stege (1741) og Odense (1752). Idéen med disse var dobbelt: at straffe forbryderne og lade dem udføre et nyttigt arbejde. Statsmagten manglede billig arbejdskraft, og her øjnede man en oplagt mulighed. En tanke, der tydeligt skinner igennem i navnet Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset, som anstalten på Christianshavn kaldtes efter 1789. Raspning bestod i findeling af træ, et hårdt og usundt arbejde, som passende kunne tildeles folk, der var dømt for grovere forseelser.

I sidste halvdel af 1900-tallet var der igen behov for udvidelser, og resultatet var Horsens Tugthus (også kaldet Horsens Statsfængsel) fra 1853 og Vridsløselille Forbedringshus fra 1859. Senere fulgte Vestre Fængsel (1895) og Statsfængslet i Nyborg (1913).

Kilder

Alle de nævnte fængsler er/var statslige institutioner, og deres arkiver skal findes på Rigsarkivet. Der eksisterer mange forskellige protokoller fra fængslerne, og en del af dem er lagt ud på Arkivalieronline, mens an-

dre kan findes hos Wadschier (www.wadschier.dk). Vigtigste indgang er de førnævnte fangeprotokoller, også benævnt stambøger eller stamruller. I nogle tilfælde møder vi betegnelsen slaveruller, fx i Københavns Stokhus.

Men mange af de øvrige arkivalier kan være med til at give et indgående billede af livet bag tremmerne. Titlerne kan variere fra fængsel til fængsel, og der kan være forskel på, hvad man har fundet nødvendigt eller hensigtsmæssigt at føre bog over. De digitaliserede arkivalier ligger et klik fra dig på Arkivalieronline – kig under *Øvrige samlinger*, hvor menuen *Fængsler, tugt- og forbedringshuse* gemmer sig, men hvis du vil dybere ind i det spændende materiale, er det en rigtig god idé at lave en søgning i Daisy på den anstalt, som er relevant for dig, og få overblik over, hvad der reelt findes af protokoller og arkivalier, som bare kræver en tur til en af Rigsarkivets læsesale.

Der vil være journaler over de børn, der blev født i institutionen, og her vil ofte også være noteret, hvornår børnene har forladt stedet, om det så var sammen med moderen, eller de blev afhentet af en slægtning eller en person fra hjemsoget. Nogle steder føres en regulær kirkebog. Til skifterne efter de fanger, der ikke overlevede opholdet, vil der være ført en skifteprotokol. Du kan finde arbejdsbøger og afregningsbøger for det arbejde, som fangerne udførte. Fra nyere tid kan der endda være fotografier af de indsatte – også på Arkivalieronline. Endelig har nogle fængsler ført særskilte signalementsprotokoller; en beskrivelse af fangerens udseende indgår ofte som en del af stambøgerens oplysninger.

Måske har du lyst til at undersøge, hvordan forholdene var i fængslerne. Hvad fik fangerne at spise, hvordan gik dagene, hvad skulle de udføre af arbejde?

Arbejdsmand Gustav Bernhard Larsen, der var idømt 2 års forbedringshus for vold mod politi og tyveri. Horsens Tugthus' samling af fotografier af fanger 1866-1904. Arkivalieronline.

I Viborg Tugthus førte man en dagbog, som er bevaret fra 1812-1875. Hver dag er der et kort notat, hvor vi kan læse, hvem der har haft tjansen som udvendig henholdsvis indvendig nattevagt, og hvad menuen stod på – typisk kunne fangerne se frem til enten grød, ærter, kål eller "rumpfordsuppe" (se tekstboksen). Det anføres hver dag, hvilke fanger der er syge, de nævnes dog kun med fangenummer, og det opregnes, hvor mange mandlige og kvindelige fanger der haves. Endelig fortælles kort om begivenheder, der falder uden for det sædvanlige, som når en fange er død eller en anden er blevet afstraffet for en forseelse, der kunne være noget som fx "6 Slag Tamp for Impertinanse[7] mod Maskinmester Borg" (24. november 1832).

På Arkivalieronline kan du finde ældre fotos af bygninger og interiører fra Statsfængslet i Horsens.

Rumpfordsuppe

En suppe, der har fået navn efter sin opfinder, greven af Rumford. Den stammer fra omkring 1800 og er et tidligt forsøg på at udvikle en ret, der på et videnskabeligt grundlag skulle være sund og nærende. En opskrift fra Ladegaarden i København 1822 opregner følgende ingredienser: 1/5 ottingkar kartofler, 1/17 ottingkar byggryn, 1/17 ottingkar ærter, 1 lod flæsk, urter, salt, som blev kogt til en tyk suppe.

Ud over straffefanger blev suppen anvendt til fattige.

Syn på forbrydere

Straffene var set med moderne øjne ufatteligt barbariske. Pisk og brændemærkning vankede for selv mindre forseelser, og dødsstraf forekom jævnligt, også for forbrydelser, vi i dag knapt nok vil kategorisere som forbrydelser. Op til midt i 1700-tallet kunne man endda ikke nøjes med at henrette en dødsdømt – om det så var ved hængning eller halshugning; forbryderen kunne også blive dømt til knibning med glødende tænger, afhugning af hænder eller fødder og radbrækning inden eksekveringen.

Hvordan kunne et samfund finde sådanne straffe rimelige? Tyge Krogh har skrevet bogen *Oplysningstiden og det magiske*[8], der handler om henrettelser og korporlige straffe i 1700-tallets første halvdel, og han mener, at forklaringen skal findes i den tids verdensopfattelse. Man havde et magisk forhold til religionen, og tingene skulle have en højere mening i forhold til Gud. Lovene var givet af Gud, og i strafudmålingen måtte man leve op til kravene fra oven. Man kunne møde den

Tema: Kriminelle aner

opfattelse, at Gud blev fortørnet over alle de onde gerninger, mennesker kunne forfalde til, og derfor gjaldt det om at formilde ham ved at idømme lovovertræderne en passende straf. Selve henrettelsen var en magisk ceremoni, som blev foretaget i fuld offentlighed og samlede masser af tilskuere, der gerne skulle få en opbyggelig oplevelse ud af begivenheden.

Christian V havde også tanke for sammenhængen mellem Gud og jura, da han i indledningen til sin Danske Lov skrev: *Guds Frygt og Retfærdighed ere de tvende fornemste Støtter og Hovetpiller, med hvilke Lande og Riger udj deris bestandige Flor og Velstand befastis og opholdis.*

Efter 1750 begyndte et nyt syn på verdensordenen at brede sig. Oplysningstidens ideer vandt indpas, og i takt hermed flyttede vægten fra det religiøse over på fornuften. Straffelovene rykkede ned i jordhøjde, og man kunne se på dem som et mere praktisk middel til at afskrække borgerne fra at begå forbrydelser. Hvilket dog ikke med et slag førte til, at straffene blev mildere. Det var en lang proces. I vor tid diskuterer man stadig om strengere straffe kan begrænse kriminaliteten.

Kriminalhistorie.dk

Vi slutter denne rundtur i kriminalhistoriens verden med et besøg på en hjemmeside, som alle med aner, der har været på kant med loven, eller som bare har interesse for emnet, bør kende: kriminalhistorie.dk.

Denne side, der efterhånden har en del år på bagen, blev startet af Leif Sepstrup, Hanne B. Stegemüller, Alice Sachse og Jytte Hammerich. I fællesskab finder de historier om lovovertrædelser frem og vender hver sten i sagen. Dokumenter støves af, og protokoller blædes igennem, hvorefter historierne fortælles mundret og ligetil på hjemmesiden. Historie i øjenhøjde, som projekttagerne selv kalder det.

Det drejer sig om samfundets udskud – dem, der ellers ikke er nogen, der fortæller om. Og det fine ved siden er, at den ud over at formidle historierne, så læserne bliver fanget ind, også gengiver alle kilderne. Der er afskrift af det hele og link til en scanning af den originale kilde, og det gælder ikke bare retsdokumenter, men også fx kirkebøger og skifter, hvor det er relevant. Vi kommer hele vejen rundt om de dømte. De fleste historier handler om drab, men også tyverier er repræsenteret.

Ud over selve kriminalhistorierne indeholder siden forskellige artikler, der giver baggrundsviden om fængsler og straffe. Der er også gode råd til, hvordan man

En af historierne, der fortælles på kriminalhistorie.dk, handler om et mord på bestilling. Her ses indledningen til historien.

kan gribe sagen an, hvis man selv skal i gang med at efterspore kriminelle aner. Men alene det at læse historierne er i sig selv en kæmpe inspiration. Her hører vi om de kilder, vi skal bruge, og når vi klikker os frem til originalerne, kan vi stifte bekendtskab med dem og lære at orientere os i dem, så de ikke er så afskrækkende, når vi står over for noget lignende i vores egen forskning.

Måske kan du være heldig, at lige netop medlemmer af din slægt er kommet under behandling på kriminalhistorie.dk. Men selv uden det held kan du få en masse ud af siden. Den er et must, hvis du beskæftiger dig bare en smule med emnet.

- [1] Citaterne fra Danske Lov er fra Bjørn Andersens digitale udgave
- [2] Jydske domme og dokumenter 1440-1700. Ved Holger Hertzum-Larsen, s. 270
- [3] Hele sagen refereres detaljeret af Chr. Villads Christensen i artiklen Mordet paa Jørgen Bramming til Lydumgaard. Samlinger til Jydsk Historie og Topografi, 2. rk. 3. bd. 1891-93
- [4] Viborg Landsting. Dombog 1788-97, fol. 258
- [5] Skifteprotokol for Horns og Vennebjergs Herreder 1794-1827, fol. 359-63
- [6] Den store Danske, www.denstoredanske.dk
- [7] Impertinanse = Impertinence: uforskammethed, frækhed
- [8] Tyge Krogh: Oplysningstiden og det magiske: Henrettelser og korporlige straffe i 1700-tallets første halvdel. Samleren, 2000.

Y-DNA og haplogrupper "Slægtsforskning uden navne"

Af Anders Mørup-Petersen

Seniorkonsulent, ATP
Skolelodden 33,
3450 Allerød

Jacob Hejmdal Gren

Overlæge, Frederiksberg
jhgrendna@gmail.com

I forrige nummer af *Slægtsforskeren* gav vi en generel introduktion i artiklen "DNA i slægtsforskning – hvad kan det bruges til, og hvordan gør man?".

Vi ønsker nu at dykke dybere ned i emnet Y-DNA med denne artikel. Y-kromosomet er det mandlige kønskromosom, så denne test kan kun tages på mænd. Til gengæld kan Y-DNA benyttes til at trække tråde hundredvis og tusindvis af år tilbage – altså at forbinde slægtsforskning med forhistorisk tid. I nogle tilfælde kan Y-DNA også bruges i forbindelse med traditionel slægtsforskning med skriftlige kilder. Dette kan blive temaet i en kommende artikel.

Y-kromosomet videregives direkte fra far til søn uden opblanding eller ændringer – eller i hvert fald næsten: Ca. hvert 150. år sker der en mutation i et af de over 8 millioner basepar, som man tester i Y-DNA'et. Mutationer opstår, når der sker en fejl i kopieringen af DNA'et, så en af de fire "DNA-byggesten" (nukleotiderne C, G, A og T) bliver erstattet med en anden "byggesten"; fx kan sekvensen TCCAGATG blive til TCCATATG. Disse punktmutationer kaldes SNP'er (Single Nucleotide Polymorphisms), og når de først er sket, så kan de kun i meget sjældne situationer mutere tilbage igen. Dermed bliver en SNP videregivet fra far til søn og de efterfølgende generationer fra det tidspunkt, den er opstået.

En anden form for mutationer er STR'er (Short Tandem Repeats), hvor den samme korte sekvens gentages et varierende antal gange. Ved sammenligning af match-personer anvendes traditionelt set STR'er (f.eks. i Y37, Y67 og Y111 fra FTDNA). Men STR'er har det med at hoppe frem og tilbage, så de er ikke entydige over tid. Derfor er SNP'er mere anvendelige, når det kommer til menneskehedens stamtræ.

Når SNP'er gives videre fra far til søn, samtidig med at der opstår nye ca. hvert 150 år, så vil den opmærksomme slægtsforsker nok allerede her kunne regne ud, at der her er et brugbart værktøj. For det er nemlig det spændende med SNP'erne – de indeholder menneskehedens fædrene stamtræ.

Lad os se på et eksempel: Vi forestiller os en ø, hvor der bor ganske få mennesker, og disse har været uden kontakt med omverdenen i generationer. Vi DNA-tester øens eneste tre mænd og finder følgende mutationer (ikke at forveksle med nukleotiderne ovenfor):

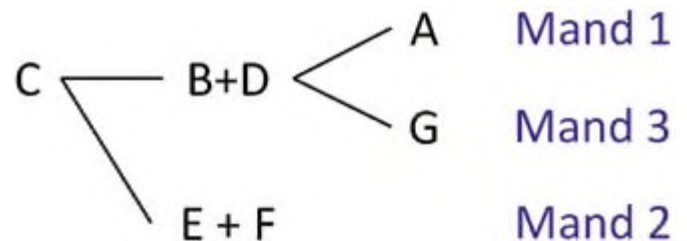
- Mand 1: A, B, C og D
- Mand 2: C, E og F
- Mand 3: B, C, D og G

Vi kan nu konstatere at alle 3 har mutation C, så den må være ældst og stamme fra en fælles forfader for alle 3 mænd.

Mand 1 og 3 har begge mutation B og D, så de må have en fælles forfader, efter at de adskilte sig fra den fælles forfader med mand 2.

Mand 1 er den eneste der har mutation A, mand 2 er den eneste med mutation E og F, og mand 3 er den eneste med mutation G.

Hermed kan vi nu lave en fin "stamtavle" - helt uden skriftlige kilder:

Men vi kan mere end det! For hvis vi regner med én mutation pr. 150 år, så kan vi antage at mand 1 og 3 havde en fælles forfader for ca. 150 år siden. Vi kan også se, at alle 3 mænd på øen havde en fælles forfader for mellem ca. 300 og 450 år siden.

Dette lille eksempel er faktisk en introduktion til begrebet haplogrupper. En haplogruppe er kendetegnet ved en (eller flere) mutationer, som mere end én person deler. I eksemplet ovenfor udgør mutationerne C samt B+D haplogrupper – mutationer, som flere personer deler, og som kan placeres i et tidsmæssigt hierarki.

De sidste mutationer ovenfor (A, G, E og F) er det, man kalder "private SNPs" eller "novel SNPs" – mutationer, som indtil videre kun er set hos én tester. Skulle forskerne nu finde en 4. mand på øen, der har mutation C + E + H, så bliver E til en ny haplogruppe osv.

Bemærk også, at når flere deler samme mutationsæt (f.eks. B og D), så danner de indtil videre en samlet haplogruppe, og man kan ikke vide, hvilken af disse to mutationer, der er ældst. Det vil først ændre sig, hvis man en dag finder en mand med C og B, men ikke D; så ved man, at B er ældst.

Klassisk navn	I1	R1b	R1a	I2a2a	J2	G2a	E1b1b	I2a1	Q	N1c1
FTDNA navn	I-M253	R-M269	R-M198	I-M223	J-M172	G-M201	E-M35	I-P37.2	Q-M242	N-M231
% i Danmark	34%	33%	15%	5,5%	3%	2,5%	2,5%	2%	1%	1%

Kilde: Eupedia.com, der har indsamlet data på tværs af flere undersøgelser, der samlet dækker 613 danske mænd.

Danske haplogrupper

Når man får resultatet af sin Y37 (eller Y67/Y111) test hos FTDNA, så får man også et bud på sin helt overordnede haplogruppe. Dette bud laves alene ud fra STR-værdierne, men plejer stort set altid at være korrekt.

Ovenfor ses et skema over de mest almindelige overordnede haplogrupper blandt danske mænd samt et estimat på den frekvens, som de forekommer med i Danmark.

Hvis vi tager dem én ad gangen, så ved videnskaben faktisk en del om dem, og her kommer en lille intro til de enkelte haplogrupper.

Man skal dog lige huske, at der fortsat til dels er tale om amatørforskning, så alt skal tages som et bud på haplogruppernes historie og ikke som historiske kendsgerninger! Som tiden går, flere tester sig, og vi får mere viden, så bliver vi klogere på haplogruppernes historie. Nedenstående beskrivelser vil således sandsynligvis blive revideret og udbygget over tid.

Ligeledes er arkæologer i stor stil begyndt at teste skeletter for DNA, hvilket giver en meget mere præcis viden om, hvor de forskellige haplogrupper befandt sig i tidens løb. Så her er vores viden i dramatisk udvikling netop i disse år.

I-M253 (34%)

Den ældste forfader for haplogruppen I-M253 levede i Nordeuropa for ca. 4.600 år siden, og denne gruppe forbindes ofte med Skandinavien, hvor den indvandrede i bondestenalderen eller bronzealderen og i dag har sit primære fodfæste. Angelsakserne og senere vikingerne spredte I-M253 overalt, hvor de kom frem, så i dag ses I-M253 også på de britiske øer og i Rusland. I-M253 kan også være blevet spredt med andre folkevandringer fra Nordeuropa – fx goternes, vandalernes og langobardernes vandring under folkevandringstiden.

R-M269 (33%)

R-M269 er bragt ind i Central- og Vesteuropa for ca. 5.000 år siden af Yamnaya-folket, der kom fra sletterne nord for Sortehavet med deres kvæg. Den findes i to hovedgrene: R-U106, der ses som den germanske haplogruppe, og som er mest udbredt i Nordvesteuropa (og dermed Danmark), og så den keltiske gren R-P312, der ses mere i Bayern, Italien, Frankrig og på de britiske øer. Det antages, at R-U106 var den haplogruppe, der kom

ind i Danmark fra Tyskland samtidig med metallerne i bronzealderen. De indoeuropæiske sprog i Europa – herunder dansk – har sandsynligvis udviklet sig fra Yamnaya-ernes sprog og har altså erstattet de tidligere talte europæiske sprog.

R-M198 (15%)

R-M198 er en mere slavisk/baltisk gruppe. Den kom ind i Centraleuropa østfra samtidig med Yamnaya-folket, men fra de nordlige skovområder i Rusland, hvor R-M198 bærerne havde overlevet istiden som mammutjægere. R-M198 er meget udbredt i Østeuropa og i de baltiske lande, men også almindelig i Danmark og Tyskland, hvor den først ankom i bondestenalderen, antageligt sammen med stridsøksekulturen eller senere.

I-M223 (5,5%)

I-M223 opstod et sted i Europa og findes nu spredt rundt omkring, men med en tydelig punktvis koncentration i bl.a. Tyskland, Sverige og det sydlige England. Den antages at være en af de ældste haplogrupper i Europa og har været her siden jægerstenalderen. I-M223 blev i forbindelse med bondestenalderen delvist fortrængt af de nyankomne bønder, som gennem landbrug kunne forsørge større familier og dermed efterlod sig flere sønner og mere Y-DNA.

J-M172 (3%)

J-M172 er i dag mest koncentreret i Tyrkiet, Grækenland og Italien og har sandsynligvis været udbredt blandt minoerne, etruskerne og de gamle grækere. Man mener, at haplogruppe J-M172 har været opblandet i meget små mængder i haplogruppe R-M269 og/eller R-M198 og er kommet ind i Nordeuropa med disse. Hvis man tester sig ned under J-M172, kan man dog måske være så heldig at ramme en af de distinkte romerske undergrupper og kunne påberåbe sig at stamme fra en romersk soldat!

G-M201 (2,5%)

G-M201 findes i dag udbredt i Kaukasus, Tyrkiet og Syditalien, men i Danmark er det G-M201 undergruppen G2a (G-P15), som er de mest almindelige. Man regner med, at G2a bragte bondestenalderen ind i Europa, men de haplogrupper under G2a, som ses mest almindeligt i Skandinavien (G2a-L140 og til dels G2a-M406), antages at være kommet hertil opblandet med Yamnaya-folket,

der indvandrede fra sydøst i bronzealderen. Ötzi, der blev fundet i isen i Tyrol, var også G2a (G-L91), som er en af de oprindelige G-P15 haplogrupper fra bondestenalderen.

Under G-M201 findes dog også G2b (G-L72), som er en udpræget jødisk haplogruppe, der findes udbredt blandt Ashkenazi-jøderne fra Tyskland og Østeuropa, men som ses meget sjældent i Danmark.

E-M35 (2,5%)

E-M35 er en haplogruppe, som er meget udbredt i Nordafrika hos det oprindelige folk, berberne. I Danmark ses hovedsageligt undergruppen E-V13, som i øvrigt er mest udbredt på Balkan og ellers kun findes i meget små mængder i hele Europa. Det antages, at E-V13 har været opblandet i meget små mængder i haplogruppe R-M269 og/eller R-M198 og er kommet ind i Nordeuropa med disse. En teori er, at E-V13 spredte sig i bronzealderen med de eksperter, som havde lært at lave og støbe bronze, idet bronzen netop kom ind i Europa gennem Balkan-området.

I-P37.2 (2%)

I-P37.2 antages som I-M223 at være en gammel europæisk haplogruppe fra jægerstenalderen. I modsætning til I-M223, så er I-P37.2 tydeligt mest udbredt i Sydøsteuropa med en meget stor koncentration på Balkan. Men den findes også spredt i meget små mængder i Vesteuropa, herunder Danmark.

Q-M242 (1%)

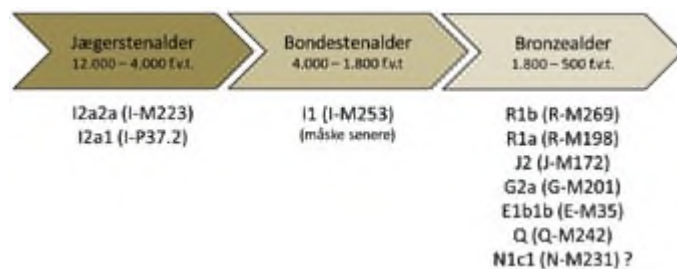
Q-M242 er meget spændende, da den også er den mest udbredte haplogruppe blandt indianerne i Amerika. Man antager, at haplogruppe Q kommer fra Sibirien, hvor den også er mest udbredt i dag. Men i Skandinavien findes også en lomme af Q-M242, som ofte er undergruppen Q-L804. Denne gruppe er meget tæt på de amerikanske indianere (der bl.a. er Q-M3) og stammer beviseligt fra én person, der levede for kun 3.000 år siden. En anden undergruppe i Danmark er Q-L527, som er ældre og genetisk længere væk fra indianerne.

N-M231 (1%)

N-M231 er udbredt i hele Asien, men her i Skandinavien er den en tydelig markør for finsk og/eller baltisk afstamning. Den findes som N-M178 i Finland, de Baltiske lande og i Nordskandinavien. Det er endnu uvist, om N-M231 er sivet ind i Danmark i bronzealderen eller måske først er kommet til senere – evt. i forbindelse med de baltiske korstog.

Øverst en lille oversigt, der viser haplogruppernes antagne ankomst til Nordvesteuropa.

Ovenstående er kun tænkt som en lille "appetitvækker" til de haplogrupper, som er mest almindelige i Danmark. Der er meget mere på internettet, og et godt sted at starte er Eupedia (via linket www.haplogroups.eu). Her

er haplogrupperne beskrevet langt mere detaljeret, og man kan se undergrupperne, deres historie, deres geografiske udbredelse og kendte personer i samme haplogruppe.

Y37 – og hvad så?

Når man har resultatet af sin Y37 og dermed sin overordnede haplogruppe, så skal man overveje, hvad næste trin skal være. Vi præsenterer her nogle muligheder, som repræsenterer tiltagende viden om ens haplogruppe, men også tiltagende pris og tiltagende kompleksitet i at fortolke resultatet:

Stille sig tilfreds med at kende sin overordnede haplogruppe.

Man kan sagtens vælge at være tilfreds med at kende sin overordnede haplogruppe og stoppe dér. Er man så heldig at have nære matches på niveau 37, så kan man også lure, om en af dem har et mere detaljeret haplogruppe-resultat og med rimelighed antage, at man er i samme haplogruppe. Hvis ens interesse i Y-DNA primært er at finde match-personer, så er det måske Y67 eller Y111, man skal spare op til i stedet for yderligere SNP-tests. Det er dog svært at forestille sig, at man kan læse Eupedia-artiklen om sin overordnede haplogruppe uden at få lyst til at komme lidt længere ned i sit haplotræ og vide, hvilken undergruppe man tilhører!

Gå lidt dybere med en "haplogruppe-pack" hos FTDNA.

Så snart man har resultatet af sin Y37, bliver man på sin forside hos FTDNA tilbudt en "SNP pack", der koster 99-119 \$ (af og til på tilbud). Den vil teste én for de rele-

vante undergrupper til den overordnede haplogruppe, som man tilhører – det ser fx således ud:

Man kan dog spare lidt ved at melde sig ind i det relevante "project" for sin haplogruppe på FTDNA og så skrive til administratoren og bede om råd til, hvilken haplogruppe-pack man skal tage. De kan af og til kigge på ens data og komme med et mere præcist forslag til en mere detaljeret eller billigere pack.

De fleste SNP packs hos FTDNA vil tage én så langt ned, at man når mere end halvvejs ned i de træer, der beskrives på Eupedia, og ofte helt ned på et niveau, der

endnu ikke er beskrevet i detaljer. Hvis man efterfølgende ønsker at teste sig endnu dybere, så vil pengene til en haplogruppe-pack dog være spildt. Så kan det være en fordel i stedet at spare sammen til en mere omfattende test og springe “haplogruppe-packs” over.

Tag en ny test hos Yseq og komme dybere.

Man kan også sadle om og tage en ny test hos det tyske firma Yseq.net. Det er et firma, som bestyres af Thomas Krahn, der tidligere var ansvarlig for Y-test hos FTDNA, og som i dag vedligeholder det officielle haplotræ for the International Society of Genetic Genealogy (isogg.org). Her koster et SNP-panel højest det samme som hos FTDNA (88 \$ til 99 \$ + 5 \$ for nyt kit og porto), men her kommer man (næsten) helt i bund af det gældende haplotræ for de samme penge. Til gengæld kan Yseq-resultatet ikke føres tilbage til FTDNA, medmindre man bestiller en test for ens “laveste” SNP til 39 \$ hos FTDNA bagefter. Hos Yseq får man heller ikke match-personer med i testen.

Gå hele vejen med en BigY hos FTDNA.

Hvis man synes, at det her er spændende, så kan man gå “all in” og købe BigY, som er FTDNAs flagskibstest. Den tester (næsten) hele ens Y-DNA og finder ikke alene den mest detaljerede kendte haplogruppe, men medvirker også til, at nye haplogrupper bliver dannet. Ligeledes får man sine egne “private” SNP’er oplyst – dem som ingen andre har, og som typisk er dannet inden for de sidste 300-2.000 år.

BigY har en listeprijs på hele 575 \$, så der er tale om en dyr test. Indimellem er der dog betydelig rabat (i august 2017 kostede testen 395 \$), så det kan betale sig at vente og slå til på det rette tidspunkt. Oveni prisen bør man overveje at lægge yderligere 49 \$ til en analyse hos firmaet Yfull.com, der giver én en plads på haplotræet og en vurdering af alderen på ens haplogrupper.

Når man tager en BigY, får man alt det at vide, som man kan med panels/packs – og mere til. Så hvis man har en fornemmelse af, at det er den vej, man vil gå, så tag hellere BigY, før man har “spildt” penge på packs eller panels.

Man skal huske, at det haplotræ, som vi alle nyder godt af i dag, for en stor del er resultatet af mange BigY. Så har man interessen og pengene, så er det en god måde at give sit personlige bidrag til at udvikle menneskehedens stamtræ – og sætte slægtens eget lille “flag”. Man siger, at packs og panels blot følger de veje, som andres BigY har opdaget, men det er kun nye BigY, der finder de veje, som vi endnu ikke kender.

Og hvis man ikke har taget en Y37 hos FTDNA?

Disse artikler har fokus på brugen af DNA-tests til slægtsforskning, og derfor tager vi udgangspunkt i en Y37 hos FTDNA. Men hvis man nu er blevet interesseret i haplogrupper og ikke syntes, at Y-DNA matching er relevant, så har Yseq netop lanceret et “Top-Level Orientation Panel” til lige over 1.000 kroner (alt inklusive). Det tester én for alle de aktuelt kendte haplogrupper og finder ens mest detaljerede haplogruppe. Man skal dog huske, at resultatet ikke kan tages med over til FTDNA, og at Yseq ikke tilbyder matching i nogen som helst form. Det er et usædvanligt godt tilbud – medmindre man ønsker at finde nye veje med BigY eller også ønsker match-personer.

Når du kender din detaljerede haplogruppe

Når man læser i diverse DNA fora, så ser man mange opslag af typen “Jeg er haplogruppe X123456 – hvad betyder det?”, ofte fulgt af en beklagelse over, at man har taget en dyr test (måske endda en BigY) uden at føle, at man er blevet klogere.

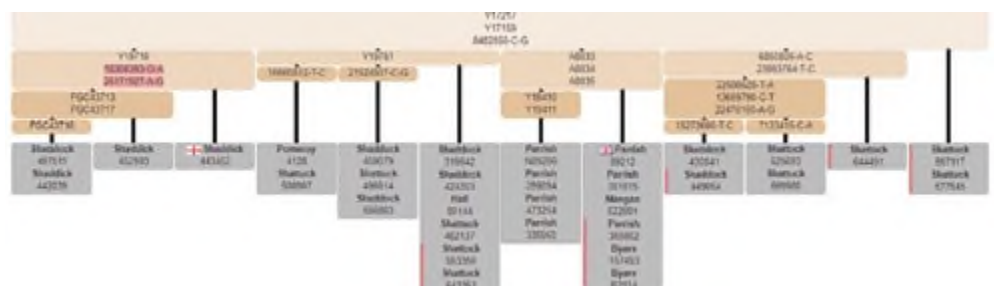
Så lad os lige kigge på fakta: Jo mere detaljeret man tester sin haplogruppe, jo færre personer er testet i den haplogruppe, og jo kortere tid siden er det, den blev opdaget.

Fx blev R-P312 opdaget for 12 år siden, og flere tusinde testere er testet positiv for den, så der er meget at læse om den på nettet. Tager man en BigY eller et haplogruppe-panel hos Yseq, så lander man helt nede i en haplogruppe med 2 eller måske 3 personer, og som sjældent blev opdaget for mere end 36 måneder siden, så man kan ikke forvente, at der findes en Wikipedia-artikel.

Her bør man starte med at søge opad i træet og se, hvad der er skrevet om de haplogrupper, som ligger over ens mest detaljerede gruppe – jo højere op, jo mere viden findes der.

Dernæst skal man gøre sig klart, at hvis nogen skal skrive noget om ens lokale haplogruppe, så skal man gøre det selv eller væbne sig med tålmodighed. Enten gennem diskussioner i diverse fora eller ved at kigge på, om man kan se sammenhæng med andre personer i samme haplogruppe – er det en særlig dansk haplogruppe, eller er der et særligt familienavn, der går igen?

Har man taget en BigY, kan man være så heldig, at man kan sætte navn på den fælles forfader, der havde

Kilde Ytree.net (desværre kun for R-U152 og R-U106)

haplogruppen først. Her bliver man lidt misundelig på DNA-testerne på de britiske øer, som har rigtige familienavne, og som kan opnå resultater som disse med deres BigY – her kommer man ned på et detaljeniveau, hvor haplogrupper og stamtavler mødes:

I en senere artikel vil vi kigge på, hvordan man gennem BigY, held og målrettede SNP tests kan bringe sig derhen, hvor haplotræet møder stamtavlen. Anders Mørup har dog allerede lavet et opslag i DIS-forum "Metode og teknik", der fortæller lidt om de resultater, han indtil videre har opnået (kig efter "En lang historie om Y-DNA tests og de resultater, som de kan give").

Lidt flere tanker om haplogrupper

Vi slutter lige denne artikel af med lidt vinkler på emnet haplogrupper.

Det er fascinerende at tænke på, at en haplogruppe reelt er udtryk for, at alle personer i denne gruppe har samme forfader på et tidspunkt i historien. Tag nu fx R-P312, som man kan regne sig frem til er ca. 4.500 år gammel. Den omfatter en stor del af alle mænd i det vestligste Europa (mange millioner mænd), men de har altså beviseligt alle den samme forfader, hvis man blot går 4.500 år tilbage – én kæmpe familie på fader-siden!

I forlængelse af ovenstående kan man måske undre sig over, at én mand har så mange efterkommere. Men her skal man huske, at Y-DNA lever livet farligt. Alle vi mennesker på jorden har en fædrene linje tilbage til det første menneske, når vi kigger bagud. Men kigger man fremad, så ser det helt anderledes ud – en mands Y-DNA linje overlever kun, så længe der er en ubrudt linje af sønnesønner – generation efter generation.

Lad os forestille os en ung mand, der endnu ikke er blevet far. Vi antager, at han får så mange børn, at 4 af dem vokser op og får børn selv, og at traditionen med 4 børn fortsætter generation efter generation. Alligevel vil han have lige under 50 % chance for at efterlade sig en lige mande-linje efter 11 generationer! Og regner man med de mere moderne "2 børn pr. generation", så er sandsynligheden for at efterlade en lige mandelinje nede på kun 10 % efter 8 generationer.

Kigger man i efterslægten efter sin fjerneste kendte forfader i lige mandlig linje går det op for én, hvor hurtigt mande-linjerne uddør. Så det er kun de mænd, som i flere generationer i træk sætter mange drengebørn i verden, som ender med at have signifikante haplogrupper; i historien har det typisk været mænd med magt eller med adgang til særlige ressourcer.

Selvom haplogrupper allerede er komplicerede nok, så bliver det ikke nemmere af, at navngivningen er meget tilfældig, og at den samme haplogruppe har flere navne. Det er den forsker eller det firma, der først opdager en haplogruppe, som må navngive den. Men uden en "over-

dommer" så ender nogle haplogrupper med to konkurrerende navne. Oprindeligt forsøgte ISOGG sig med et koncept, hvor haplogrupperne fik navne, der angav deres rækkefølge, men i takt med at man fandt flere og flere underliggende haplogrupper, så blev navnene mere og mere umulige – fx "R1b1a1a2a1a1c2a1d2a3b1a". Man må derfor indstille sig på, at samme haplogruppe kan optræde under flere navne.

Haplogrupper - er det kun for mænd?

Artiklen her fokuserer på Y-DNA og slægtens mandeliner. Men kan kvinder ikke teste haplogrupper? Svaret er både ja og desværre nej.

Kvinder har ikke Y-kromosomer og kan dermed ikke teste sig for Y-DNA-haplogrupper. Alternativt kan man teste sin far, bror, farbror eller andre relevante familiemedlemmer, hvis det er muligt.

Der findes til gengæld mitokondrie-DNA (mtDNA), som moderen giver videre til sine børn (både døtre og sønner). Dette giver ophav til mtDNA-haplogrupper. Deres anvendelighed i slægtsforskning er dog ikke lige så stor som for Y-DNA's vedkommende. Dette skyldes, at Y-kromosomet er meget større end DNA-ringen i mitokondrier. mtDNA-haplogrupper kan blive emnet for en senere artikel.

Hvis man vil læse mere ...

Har Y-DNA og haplogrupper fanget din interesse, så findes der nogle gode sider at kigge på:

- Anthrogenica (www.anthrogenerica.com) har nok det mest aktive DNA-forum.
- Eupedia indeholder gode og opdaterede artikler om det, som vi ved om haplogrupperne lige nu; brug linket www.haplogroups.eu for at komme direkte til de relevante afsnit.
- FTDNA har også et forum (www.forums.familytreedna.com), men der er ikke så stor aktivitet, og kvaliteten af svarene er noget skiftende.
- Endelig så er der Yfull (www.yfull.com/tree), der har det mest opdaterede haplotræ, og som er førende inden for aldersestimater på haplogrupperne. Selvom man ikke deltager på Yfull, kan man altid få et opdateret overblik over sin haplogruppe der.
- Er man så heldig at tilhøre R-U106 eller R-U152, så er der også det meget stamtræ-lignende haplotræ hos Ytree (www.ytree.net).
- På den danske hjemmeside dsgg.dk er der også hjælp til Y-DNA og DNA-tests generelt.
- Ligeledes er der Facebook grupper til næsten alle overordnede haplogrupper, men indholdet her er af noget svingende videnskabelig kvalitet.

Årets uundværlige slægtsforskertræf

Kathrine Tobiasen

Korsagervej 13

8900 Randers

Tlf. 41 28 65 30

tobiasen@dis-danmark.dk

Hvert år på en weekend i september strømmer forventningsfulde slægtsforskere ind ad dørene på Nørgaards Højskole i Bjerringbro. Det er nemlig tid for den årlige saltvandsindsprøjtning, inden forskersæsonen for alvor går i gang. I den anledning kommer folk fra nær og fjern for at tilbringe en hel weekend i selskab med ligesindede og få fyldt op med inspiration og tips til nye veje i jagten på anerne.

Årets tema: Kvinder

Weekenden, der traditionen tro arrangeres i et samarbejde mellem DIS-Danmark og SSF, fandt i år sted 15.-17. september. Temaet var "Kvinder i slægtshistorien", og vi kom vidt omkring i dette brede emne. Kvinder er allestedsnærværende, men de har alligevel ført en skyggetilværelse i historien, og det forhold kunne et tema som dette råde bod på. Torben Albret Kristensen indledte fredag aften med at fortælle om fødsler, jordemødre og kirkegangskoner, og vi hørte bl.a. om jordemoderuddannelsen, om hjemmedåb, valg af gudmødre og den langvarige afskaffelse af introduktionen.

Fredag formiddag rykkede vi tilbage til 15-1600-årene med Helle Sighs foredrag om kvindens retsstilling. Hun berettede meget vidende om, hvordan kirkelige og verdslige love stødte sammen, og hvordan magtforhold og ejendomsretten spillede ind og var med til at diktere lov-

givningen. Et kig ind i en spændende verden, som måske alligevel er lidt fjernt fra de fleste forskeres arbejdsmark. Den blev vi bragt tilbage på af Gudrun Gormsen, der fortalte om landbokvinderne og deres arbejde og arbejdspladser. Her kom vi tæt på alle de genstande, vi fx støder på i skifterne.

Arbejdsforhold og skilsmisser

Erik Kann sprang ind med kort varsel efter et afbud, og hans foredrag var ikke decideret kvindeorienteret, men gennemgangen af arbejdspladsforhold og henvisninger til et væld af kilder, hvoraf mange ikke er almindeligt kendte og brugte, var rent guld for tilhørerne. Søndag formiddags indlæg faldt uden for temaet, men persondataloven er brændende aktuel for os alle, og Per Andersen forstod at forklare det tørre stof så levende, at der ikke var problemer med at fange tilhørerne. Til afslutning fik Torben Albret Kristensen igen ordet for at causere over emnet separation og skilsmisser. Uden Powerpoint, men spækket med et par gode, velfortalte historier.

Materialer fra nogle af foredragene kan findes på foreningernes hjemmesider: www.slaegtogdata.dk > Aktuelt > Slægtshistorisk Weekend > Materiale til Slægtshistorisk Weekend 2017 eller www.ssf.dk > Slægtshistorisk Weekend > Slægtshistorisk Weekend 2017 > SW 2017 – Præsentationer.

Gudrun Gormsen fortalte i sit foredrag om landbokvinders arbejde i 1800-tallet.

Henry Ammitzbøll modtog på vegne af Danish Family Search Slægtsforskerprisen 2017. Den bliver her overrakt af Kirsten Sanders.

Der varmes op til en ny gang guld-korn i foredragssalen.

Der var masser af lejligheder til en god snak med forskerkolleger fra nær og fjern.

Tiden spildes ikke i pauserne mellem foredragene.

Slægtsforskerprisen

Et højdepunkt hvert år er overrækkelsen af Slægtsforskerprisen. I år gik den til Danish Family Search for projektets store arbejde med at lette adgangen til de livsnødvendige kilder og med at iværksætte mange forskellige indtastninger. Da Marianne og Dan Nicolajsen ikke kunne tage hele turen fra Australien til Bjerringbro, blev det superbrugeren Henry Ammitzbøll, der på vegne af hele projektet kunne modtage den ærefulde pris.

De sidste par år har der været holdt forskellige workshops lørdag eftermiddag. Disse var i år taget af programmet for at give plads til et ekstra foredrag og mere tid til "fri leg". Den frie leg kunne bruges (hvad mange også gjorde) til at stifte bekendtskab med DIS Arkiv og Bibliotek, Slægtsforskernes Bibliotek, som Per Andersen demonstrerede. Her ligger et stærkt stigende antal nyttige og interessante bøger online, digitaliserede og tilgængelige for alle på adressen bibliotek.dis-danmark.dk.

Nævnes bør også bogsalget, hvor relevante papirbøger kunne fås til tilbudspriser, samt muligheden for at spørge en ekspert om hjælp til et uløseligt problem.

Uden mad og drikke dur helten ikke. Heller ikke på Slægtshistorisk Weekend, hvor alle samles til festmiddag lørdag aften.

Boblende glæde

Men den slægtshistoriske weekend er ikke kun foredrag og prisoverrækkelse. Langt fra! Lige så vigtig er samværet med artsfællerne og den ganske særlige stemning, der hersker i weekenden. Boblende glæde over at være sammen og kunne dele erfaringer og historier med hinanden. Vi kommer alle for det samme, og vi har alle noget at snakke med hinanden om, så det betyder mindre, om man ved morgenmaden kommer til at sidde sammen med folk, man ikke har mødt før – selv om mange afgjort benytter weekenden til et gensyn med gamle forskervenner eller måske til at få ansigt på en person, man har udvekslet mail og beskeder med.

Planlægningen af næste års slægtshistoriske weekend er allerede i gang. Tidspunktet er fastlagt; det bliver 14.-16. september. Temaet bliver formentlig noget løsere – ud fra devisen, at vi først og fremmest vil byde på 5-6 superspændende foredrag, uden hensyn til om de nu lige falder inden for rammen af et bestemt tema.

Sæt allerede nu kryds i kalenderen; der bliver helt sikkert rift om pladserne.

Lørdag aften blev kursisterne sat på arbejde med en gæstetkonkurrence. Her har vinderholdet fået overrakt deres præmie.

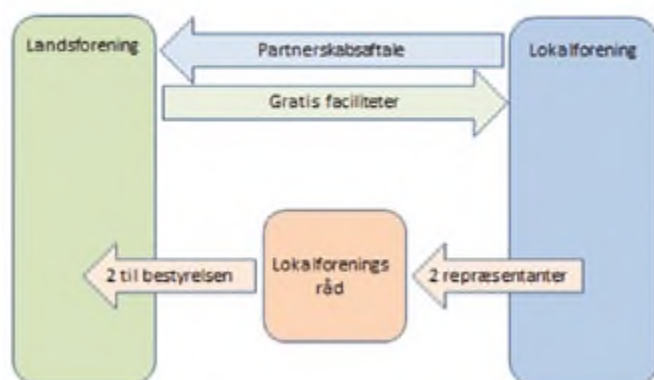
Fremtidsudvalget

Forslag til sammenlægning af SSF og DIS-Danmark

5. november 2017

Fremtidsudvalget har arbejdet med muligheden for en sammenlægning af SSF og DIS-Danmark og er kommet frem til nedenstående forslag og organisationsplan for en fælles forening: Danske Slægtsforskere.

Danske Slægtsforskere - organisationsplan

Beskrivelsen er opdelt i 6 temaer:

1. En fælles landsforening.
2. Oprettelse af partnerskabsaftaler.
3. Etablering af et lokalforeningsråd.
4. Lokalforeninger.
5. FAQ (oftest forekommende spørgsmål og svar)
6. Tidsplan.

En fælles landsforening:

SSF og DIS-Danmark lægges sammen i en fælles landsforening.

Sammenlægningen forudsætter vedtagelse af nærværende forslag på henholdsvis SSFs årsmøde i april 2018 og DIS-Danmarks generalforsamling i april 2018.

Den endelige sammenlægning sker på en ekstraordinær generalforsamling i sidste halvdel af maj 2018.

Oprettelse af partnerskabsaftaler:

Mellem en lokalforening og landsforeningen kan der oprettes en partnerskabsaftale, hvor de gensidige forpligtelser fastlægges.

Etablering af et lokalforeningsråd:

Landsforeningen etablerer et lokalforeningsråd. Rådet mødes 2 gange om året. Hver lokalforening med en part-

nerskabsaftale kan sende 2 repræsentanter til rådets møder. Lokalforeningsrådet vælger 2 medlemmer til landsforeningens bestyrelse.

Lokalforeningsrådet inspirerer landsforeningen til aktiviteter, projekter og udviklingsopgaver.

Lokalforeninger:

Alle lokalforeninger er selvstændige foreninger og beslutter selv alt i alle forhold.

Lokalforeningerne – nuværende og kommende – tilbydes en partnerskabsaftale med landsforeningen, hvor de gensidige forpligtelser fastlægges.

FAQ (oftest forekommende spørgsmål og svar):

Fremtidsudvalget har sammen med nærværende beskrivelse påbegyndt en FAQ med svar på spørgsmål. Denne FAQ vil af Fremtidsudvalget løbende blive opdateret med nye spørgsmål og svar, og dokumentet vil hele tiden være tilgængeligt både via SSFs hjemmeside og DIS-Danmarks hjemmeside. Spørgsmål sendes til formand@ssf.dk eller kasserer@dis-danmark.dk og kan forventes besvaret ca. 1 uge efter fremsendelsen.

Tidsplan:

Med offentliggørelsen af nærværende forslag starter en høringsproces, hvor alle medlemmer og lokalforeninger kan stille spørgsmål til forslaget.

Høringsprocessen slutter midt i januar måned 2018. 21. januar 2018 mødes Fremtidsudvalget for at udarbejde det endelige forslag til sammenlægning.

14. og 21. april 2018 vil henholdsvis DIS-Danmarks generalforsamling og SSFs årsmøde blive gennemført som allerede planlagt.

I sidste halvdel af maj 2018 kan den ekstraordinære generalforsamling afholdes, og den nye fælles forening kan begynde sit virke.

Under hele processen frem til SSFs årsmøde og DIS-Danmarks generalforsamling kan lokalforeningerne – efter nærmere aftale – få gennemgået hele forslaget og alle fremkomne spørgsmål på et møde med den lokale bestyrelse eller på et medlemsmøde.

Ønske om møde sendes til formand@ssf.dk eller kasserer@dis-danmark.dk.

FAQ – Sammenlægning mellem SSF og DIS-Danmark.

Landsforeningen

Del	Nr.	Spørgsmål?	Svar.
A	1	Hvem bestemmer, om sammenlægningen skal finde sted?	Det gør medlemmerne på SSFs årsmødet og DIS-Danmarks generalforsamlingen.
A	2	Hvad sker der, hvis den ene af de 2 foreninger ikke stemmer for sammenlægningen af foreningerne?	Så bliver der ingen sammenlægning.
A	3	Hvad sker der med de 2 foreningers formue ved en fusion?	De 2 formuer indgår fuldt ud i den nye fælles forening.
A	4	Hvornår kan en sammenlægning finde sted?	Når de 2 foreninger har vedtaget en sammenlægning, skal der indkaldes til en ekstraordinær generalforsamling, og det kan ske i løbet af 3-6 uger efter vedtagelse i begge foreninger.
A	5	Hvilke vedtægter og regler gælder i den nye forening?	Den ekstraordinære generalforsamling beslutter, hvilke vedtægter og regler, der skal være gældende.
A	6	Hvordan sammensættes den nye bestyrelse?	Der skal ske valg til samtlige bestyrelsesposter på den ekstraordinære generalforsamling efter de valgperioder, der er beskrevet i de nye vedtægter.
A	7	Hvad bliver kontingentet i den sammenlagte forening?	Det bestemmer generalforsamlingen. Fremtidsudvalget eller de nuværende bestyrelser har ingen planer om at stille forslag om kontingentændringer.

Partnerskabsaftale

B	1	Hvad er en partnerskabsaftale?	Partnerskabsaftalen er en skriftlig aftale mellem landsforeningen og en lokalforening om gensidige forpligtelser.
B	2	Hvad forpligter landsforeningen sig til i en partnerskabsaftale?	Landsforeningen forpligter sig til at stille en række administrative faciliteter til rådighed for lokalforeningen (se B5).
B	3	Hvad forpligter lokalforeningen sig til i en partnerskabsaftale?	Lokalforeningen forpligter sig til ikke at modarbejde indholdet i landsforeningens formål og formålsparagraf. Lokalforeningen betaler et gebyr på 10% af landsforeningens kontingent for de af lokalforeningens medlemmer, der ikke er medlem af landsforeningen, til dækning af administrative omkostninger i landsforeningen.

B	4	Hvad sker der, hvis lokalforeningen ikke ønsker at betale gebyret for de af medlemmerne, der ikke også er medlem af landsforeningen?	Så kan lokalforeningen ikke få en partnerskabsaftale.
B	5	Hvad er administrative faciliteter?	Hjælp til den løbende drift – eksempelvis: Kontingentopkrævninger, Medlemskartotek, Tilskud til foredragsvirksomhed, Lokal hjemmeside, Aktivitetskalender, Kontaktoplysninger.
B	6	Hvad er reglerne, hvis en lokalforening kun vil have nogle af de faciliteter som landsforeningen stiller til rådighed? Eller slet ingen af dem?	Det er helt og holdent op til lokalforeningen, hvilke faciliteter de ønsker at gøre brug af. Lokalforeningen kan vælge til og fra, som de selv ønsker.
B	7	Hvordan håndteres administrative faciliteters personlige data?	Hele administrationen foregår via landsforeningens databaser og hjemmesider. Databaserne og hjemmesiderne er bygget med yderst restriktive adgangsbegrænsninger, helt ned på personniveau.
B	8	Hvem bestemmer, hvem der har adgang til lokalforeningernes medlemsdata?	Lokalforeningen bestemmer selv, hvem der kan se og rette medlemmernes data. Det kunne være formanden og kassereren i den aktuelle lokalforening. Hvis kontingentopkrævningen skal ske via landsforeningen, er det nødvendigt, at landsforeningens kasserer har adgang til disse data. Webmaster i landsforeningen vil altid have adgang til landsforeningens databaser og hjemmesider.
B	9	Hvorfor kan en lokalforening modtage tilskud til foredragsvirksomhed?	Et af landsforeningens formål er at udbrede kendskabet til slægtsforskning, derfor gives der tilskud til foredrag, uanset den enkelte lokalforenings geografiske placering og størrelse.
B	10	Hvordan beregnes og fordeles tilskud til lokalforeningerne?	Landsforeningen vedtager et regelsæt – efter indstilling fra lokalforeningsrådet – der tager hensyn til det aktuelle aktivitetsniveau og foreningens procentvise medlemsandel i landsforeningen.
B	11	Hvornår kan en partnerskabsaftale indgås?	En partnerskabsaftale kan indgås, når som helst en lokalforening ønsker det og opfylder betingelserne (se B 3).

B	12	Hvordan beregnes lokalforeningens betaling af gebyret for de medlemmer, der ikke er medlem af landsforeningen?	Hvis lokalforeningens medlemsliste vedligeholdes i landsforeningens database, aflæses medlemstallet her. Hvis lokalforeningens medlemsliste IKKE vedligeholdes i landsforeningens database, indsender lokalforeningen en gang om året en opgørelse samt sidste års regnskab.
B	13	Skal lokalforeningen ændre sine vedtægter/love?	Nej det er ikke nødvendigt.
B	14	Hvornår skal partnerskabsaftalen indgås, for at lokalforeningen kan få tilskud til foredrag i efteråret 2018?	Den 1. september 2018.
B	15	Hvornår skal partnerskabsaftalen indgås, for at lokalforeningen kan få opkrævet kontingent for 2019?	Den 1. december 2018.
B	16	Hvornår skal partnerskabsaftalen indgås, for at lokalforeningen kan vælge repræsentanter til det første møde i lokalforeningsrådet?	Den 1. september 2018.

Lokalforeningsråd

C	1	Hvad er et lokalforeningsråd?	Lokalforeningsrådet er et forum, hvor lokalforeninger med en partnerskabsaftale kan sende 2 medlemmer til hvert møde.
C	2	Hvor ofte mødes lokalforeningsrådet?	Rådet mødes 2 gange om året et centralt sted i Danmark.
C	3	Hvem kan lokalforeningen sende til rådet?	Det bestemmer lokalforeningen selv. Derudover deltager de medlemmer, der af lokalforeningsrådet er valgt til at sidde i landsforeningens bestyrelse. (se C4).
C	4	Hvad er lokalforeningsrådets opgaver?	Lokalforeningsrådet har ingen forpligtelser ud over at de en gang om året skal vælge 1 eller 2 repræsentanter til landsforeningens bestyrelse (alt efter valgperioderne). Lokalforeningsrådet inspirerer landsforeningen til aktiviteter, projekter og udviklingsopgaver.
C	5	Hvem kan lokalforeningsrådet vælge til landsforeningens bestyrelse?	Rådet kan vælge blandt de af sine medlemmer, der også er medlem af landsforeningen.

C	6	Hvem kan stemme ved valget af personer til landsforeningens bestyrelse fra lokalforeningsrådet?	Alle repræsentanter i lokalforeningsrådet kan stemme, uanset om de er medlem af landsforeningen eller ej.
C	7	Hvad er formålet med lokalforeningsrådet?	Formålet er 3-delt: At vælge repræsentanter til landsforeningens bestyrelse. At bidrage til erfaringsudveksling mellem lokalforeningerne. At inspirere landsforeningen til aktiviteter, projekter og udviklingsopgaver – både internt i organisationen og over for offentligheden.
C	8	Hvem afholder udgifterne til møder i lokalforeningsrådet?	Mødeomkostninger samt transport afholdes af landsforeningen efter landsforeningens regler.
C	9	Hvornår mødes lokalforeningsrådet første gang for at vælge medlemmer til landsforeningens bestyrelse?	Lokalforeningsrådet indkaldes hurtigst muligt efter den ekstraordinære generalforsamling. Indkaldelsen omfatter de lokalforeninger, der har indgået en partnerskabsaftale. Første møde afholdes senest i oktober 2018.

Lokalforeninger

D	1	Hvad er en lokalforening i landsforeningen?	Det er en forening, som har indgået en partnerskabsaftale.
D	2	Skal lokalforeningens vedtægter godkendes af landsforeningen?	Nej. Vedtægterne skal indsendes til landsforeningen til orientering.
D	3	Kan man få hjælp til oprettelse af en lokalforening?	Ja, landsforeningen kan bidrage med hjælp til indkaldelse og gennemførelse af generalforsamlingen, samt hel eller delvis afholdelse af de derved påløbne omkostninger.
D	4	Hvordan forholder nuværende lokalforeninger under DIS Danmark og SSF sig i forbindelse med den mulige fusion?	Lokalforeningen skal kun tage stilling til, om de vil indgå en partnerskabsaftale eller ej.
D	5	Kan der være flere lokalforeninger i det samme geografiske område?	Ja – der vil ikke være nogen begrænsning. Landsforeningen anbefaler samarbejde om de udbudte foredrag, hvis der er teknisk muligt.
D	6	Hvad sker der, hvis lokalforeningen ikke indgår en partnerskabsaftale med landsforeningen?	Så vil medlemmerne kun få adgang til: Lokal hjemmeside, Aktivitetskalender Kontaktoplysninger.

D	7	Hvordan forholder man sig, hvis en lokalforening ønsker at indgå eller udtræde af en partnerskabsaftale?	Hvis man ønsker at udtræde af aftalen, meddeles dette til landsforeningen, og adgangen til de administrative faciliteter lukkes ned efter nærmere aftale. Hvis man ønsker at indgå en partnerskabsaftale, så meddeles dette til landsforeningen, og man indtræder i de administrative faciliteter ved underskrivelsen. De administrative faciliteter bliver aktive i den førstkomende termin. Det kan være tilskudsperiode. Det kan være den årlige kontingentopkrævning. Og så fremdeles.
D	8	Hvor og hvordan annonceres lokalforeningens aktiviteter?	Lokalforeningens aktiviteter annonceres i en central aktivitetskalender på landsforeningens hjemmeside samt på lokalforeningens egen hjemmeside. Hvis en lokalforening ønsker eksternt annoncering, er det en beslutning, lokalforeningen selv bestemmer og betaler for.

Andet

E	1	Er Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie en del af sammenlægningen?	Samfundet er ikke en del af sammenlægningen. Samfundet har besluttet indtil videre at fortsætte det eksisterende samarbejde.
E	2	Hvad sker der med det nuværende kontingent til SSF?	Kontingentet fra de nuværende lokalforeninger i SSF til SSF vil bortfalde
E	3	Hvem vil modtage medlemsbladet (Slægtsforskeren)?	Medlemsbladet sendes til samtlige betalende medlemmer af landsforeningen.
E	4	Hvad sker der med SSFs forlagsvirksomhed?	SSFs forlagsvirksomhed kommer til at fortsætte som en del af landsforeningen.

Medlemmer

F	1	Jeg er direkte medlem af DIS-Danmark. Hvad betyder sammenlægningen for mig?	Den betyder ikke noget. Dit medlemskab fortsætter uændret med samme rettigheder og pligter
F	2	Bliver min indflydelse på landsforeningens arbejde mindre, efter at der nu skal vælges to medlemmer til bestyrelsen gennem lokalforeningsudvalget?	Nej. Der bliver oprettet to bestyrelsesposter mere til de nye bestyrelsesmedlemmer, således at det direkte valg ved generalforsamlingen fortsat udpeger 9 personer (og 2 suppleanter) til bestyrelsen.

F	3	Jeg er medlem af en DIS-Danmark lokalforening, men ikke medlem af DIS-Danmark. Hvad betyder sammenlægningen for mig?	Den betyder, at du – som hidtil – ikke modtager Slægtsforskeren, og at din adgang til landsforeningens hjemmeside er begrænset i forhold til et fuldt medlemskab.
F	4	Jeg er medlem af en SSF lokalforening, men ikke medlem af DIS-Danmark. Hvad betyder sammenlægningen for mig?	Den betyder, at du fremover ikke vil modtage medlemsbladet Slægtsforskeren. Din adgang til landsforeningens hjemmeside vil afhænge af, om du er oprettet som bruger, men den vil være begrænset i forhold til et fuldt medlemskab.
F	5	Jeg er medlem af en DIS-Danmark lokalforening, men ikke medlem af DIS-Danmark. Hvad betyder sammenlægningen for min forening?	Den betyder, at din lokalforening får mindre i aktivitetstilskud, da tilskuddet bliver givet i forhold til den procentvise andel af direkte medlemmer i landsforeningen.
F	6	Jeg er medlem af en SSF lokalforening, men ikke medlem af DIS-Danmark. Hvad betyder sammenlægningen for min forening?	Det betyder, at din lokalforening nu får et aktivitetstilskud. Dette tilskud bliver givet i forhold til den procentvise andel af direkte medlemmer i landsforeningen i din lokalforening. Sammenlægningen betyder også, at din lokalforening ikke længere skal betale kontingent til SSF, så der vil være en lidt større andel af dit kontingent til din lokalforening til rådighed for aktiviteter i lokalforeningen.
F	7	Hvad betyder det for mig som medlem/bestyrelsesmedlem i forhold til landsforeningen?	Det betyder, at du får indflydelse på landsforeningen og dens aktiviteter og arbejde, idet lokalforeningerne gennem lokalforeningsrådet dels får ret til at udpege to bestyrelsesmedlemmer til landsforeningens bestyrelse, dels får indirekte indflydelse gennem de to årlige møder i lokalforeningsrådet.

Der kan komme nye spørgsmål til, så følg med på foreningernes hjemmesider:

www.slaegtodata.dk/foreningen/sammenlaegning-med-ssf
eller

www.ssf.dk/index.php/nyheder/sammenlaegning-af-ssf-og-dis-danmark

Slægtsforskningsdata - lokalt eller på internettet?

af Kirsten Sanders

Asselsvej 169

7990 Øster Assels

Tlf. 21 21 30 91

kirstensanders@gmail.com

Som ny slægtsforsker står man over for en stor udfordring, når man skal finde ud af, hvordan man skal håndtere de oplysninger, man finder frem til.

Datadisciplin

Man opdager hurtigt, at hånd- eller maskinskrevne noter bliver uoverskuelige, og hvis man ikke allerede fra starten får systematiseret, hvilke oplysninger der allerhelst bør registreres om samtlige personer, render man ind i et stort dobbeltarbejde, når man sidenhen opdager, at man mangler at få noteret oplysninger, som man i første omgang ikke syntes var vigtige.

I starten kan et skema med faste felter være et godt udgangspunkt, se bilag 1.

Som det kan ses, er der MANGE oplysninger, man skal have styr på for hver eneste person. For så vidt angår stednavne, så brug den officielle betegnelse, som ofte er forskellig fra det navn, der angives i fx kirkebogen. Brug <http://www.krabsen.dk/stednavnebase> og/eller <http://danmarksstednavne.navneforskning.ku.dk> (sidstnævnte trækker på den officielle stednavnedatabase og på Dig-Dag) til at finde det korrekte stednavn, og husk at tilføje land. Det er nødvendigt, hvis du senere gerne vil have familien plottet ind på Danmarks- eller verdenskortet.

Forskellen på de to stednavnedatabaser er, at Krabsen begrænser sig til (beboede) steder og også indeholder det gamle amtsnavn, hvorimod Danmarksstednavne indeholder alle betegnelser, hvori det søgte ord indgår, altså fx også XX Skov eller XX Bæk. Derudover angives det gamle amtsnavn ikke.

Det kan være praktisk, hvis man kan bruge et program, som kan håndtere alle disse oplysninger, og som kan vise personernes relation til hinanden. Og der findes heldigvis i dag mange gode programmer, som kan netop dette.

Hvis man vælger, at man vil lagre sine data elektronisk, enten i et program eller via notater i et tekstbehandlingsprogram, er der flere ting, man skal tage i betragtning. Vil man gerne have data liggende på sin egen pc (hvor man skal huske at tage daglig backup), eller synes man bedre om tanken om at lægge sine data ud i et onlinesystem (i "skyen"), hvor der er andre, der (forhåbentlig) sørger for, at data ikke forsvinder. Begge muligheder findes.

Vælger man håndskrevne notater, er det næsten umuligt at sikre sine data.

Backup

Datasikkerhed er vigtig. Husk, at det er mange timers arbejde, der skal sikres mod at forsvinde. Ud over den normale lagring på harddisken bør man gemme data på en ekstern harddisk. Men det er ikke nok. Pc'en kan blive stjålet eller huset brænde ned. Gem derfor en kopi i skyen (der er flere muligheder; fx Dropbox eller Microsoft OneDrive). Endelig kan man uploade sin GEDCOM-fil til FamilySearch.org. Her kan andre godt se oplysningerne (dog ikke på nulevende personer), men de kan ikke rette i oplysningerne, og oplysningerne bliver ikke knyttet sammen med FamilySearchs "Family Tree". Filen kan til enhver tid slettes igen, og man kan lægge en ny fil op. Dette er ikke bare en god backup-facilitet, men også en mulighed for at gemme sine data for eftertiden.

GEDCOM er et filformat, som bruges til udveksling af slægtsforskningsdata mellem forskellige programmer. Det fungerer på tværs af platforme, styresystemer og programmer.

Vær opmærksom på, om alle oplysninger kommer med over til det nye system. Ofte er der bemærkninger og notater, som forsvinder.

Deling af data

Ofte vil man gerne dele sine data med andre, fx slægtninge eller nær familie. Dette kan man gøre på principielt tre forskellige måder.

Man kan lave en slægtsbog på basis af de oplysninger, man har registreret, enten på papir, i et tekstbehandlingsprogram eller i et program på pc'en. Oplysningerne er statiske, genereret på et givet tidspunkt.

Man kan også få sit slægtsbehandlingsprogram til automatisk at lave et fuldt færdigt website med alle ens oplysninger. Man skal så købe sig til et sted, hvor man kan lægge dette website. Der findes mange, meget billige, løsninger til dette.

Endelig kan man lægge sine oplysninger ud på et af de store websites, der findes med slægtstræer, fx MyHeritage eller FamilySearch. Disse fungerer på meget forskellig måde, og prissætningen varierer meget, fra gratis (FamilySearch og miniversionen af MyHeritage) til ca. 1200 kr. årligt (MyHeritage).

Smartmatches

er resultatet af en sammenligning af dine data med alt, hvad der ligger i den store database, hvor man kritisk eller ukritisk kan smelte egne data sammen med det, andre har registreret.

Recordmatches

er resultatet af en sammenligning af dine data med alle registreringer (folketællinger, kirkebøger m.v.), som kan give dig værdifulde ekstra oplysninger om din ane.

VIGTIGT: Kontroller altid selv de nye data, før du lægger dem ind i dit slægtstræ. Fordi mange mennesker har en given oplysning, betyder det ikke nødvendigvis, at oplysningen er korrekt.

Og husk at angive i dit slægtsforskningsprogram, hvor du har fået oplysningerne fra. Altså kildeangivelse

Fordele og ulemper ved registrering på egen pc

Fuld kontrol over data.

Bøvl med backup.

Vanskeligere at dele data med andre.

Nogle programmer har integration til MyHeritage og FamilySearch, således at man kan få matches fra FamilySearch og Smartmatches og Recordmatches fra MyHeritage.

Fordele og ulemper ved at anvende et web-baseret program

På FamilySearch (Family Tree) kan andre ændre i dine registrerede data, uden at du får besked om dette.

Der bliver automatisk taget backup.

På MyHeritage får man Smartmatches og Recordmatches, se faktaboks.

Det er nemt at dele data med andre, idet man kan invitere andre til at se sit slægtstræ.

Brugergrænseflade

Når man anvender et slægtsforskningsprogram, er det vigtigt, at man får et godt overblik over den person, man arbejder med, og vedkommendes umiddelbare relationer. Der er stor forskel på, hvordan dette bliver håndteret, både i de pc-baserede programmer og i de web-baserede løsninger. Derfor er det vigtigt, at man prøver sig frem og tester de forskellige muligheder, før man træffer sit endelige valg.

Brug af slægtsbehandlingsprogrammer på mobil eller tablet

De fleste programmer er endnu ikke gearet til at kunne bruges på mobile enheder, men der er dog undtagelser fra dette, idet Mac-programmerne MacFamilyTree og Reunion har fuldt integrerede apps til mobil og tablet. Herudover kan man tilgå MyHeritage og FamilySearch via sin mobile enhed, men overblikket går i stort omfang tabt for så vidt angår MyHeritage, se fx figur 1, 2 og 3.

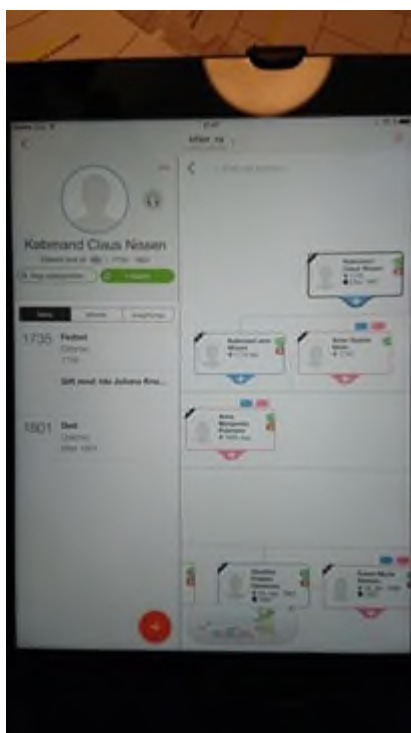

Fig. 1. MyHeritage – visning på ipad.

Fig. 2. MyHeritage, visning på mobiltelefon

Fig. 3. FamilySearch, visning på mobiltelefon.

Fornavn(e)	<i>Navn, som det står registreret ved dåben</i>	Kaldenavn		Efternavn	<i>For pigers vedkommende fødenavn</i>
Fødselsdato		Fødested	<i>Fuld adresse + sogn + herred + amt + land</i>		
Dåbsdato		Dåbssted	<i>Udfyldes hvis forskelligt fra kirke</i>	Dåbskirke	<i>Sogn + herred + amt + land</i>
Fars for- og efternavn					
Fars stilling			Fars fødselsdato eller alder		
Mors for- og efternavn (pigenavn)					
Mors stilling			Mors fødselsdato eller alder		
Udlagt barnefaders for- og efternavn					
Udlagt barnefaders stilling			Udl. Bf.s fødselsdato eller alder		
Udlagt barnefaders opholdssted					
Moderens opholdssted på 10 måneders dagen før fødslen					
Dokumentation for fødsel og dåb		<i>Henvisning til fx Øster Assels kb. 1814-1835, folie 23, opslag 19 (Folie er det sidenummer, som er anført i kirkebogen i øverste venstre/højre hjørne, opslag er det nummer, som siden har på den søgefunktion, du bruger)</i>			
Faddere	<i>Hver fadder opføres for sig, og relationen til barnet anføres, fx moster, farbrors kone, farmor, nabo</i>				
Navneændring	<i>Hvis der er en navneændring, anføres denne typisk ved barnets fødselsregistrering</i>				
Bemærkninger	<i>Enhver bemærkning, der er anført i forbindelse med barnets fødsel, fx forældrenes vielsesdato</i>				
Konfirmationsdato		Konf.kirke	<i>Sogn + herred + amt + land</i>		
Konf. dokumentation	<i>Som for dåb</i>	Bemærkninger	<i>Som bemærkninger ved dåb</i>		
Vielsesdato		Vielsessted	<i>Kirke, sogn + herred + amt + land</i>		
Vielsesbemærkninger	<i>Fx efter kongelig bevilling</i>				
Vielsesdokumentation	<i>Som for dåb</i>				
Forlovere	<i>Stilling, navn, bopæl, relation til brud/brudgom</i>				
Ægtefælles navn	<i>Husk, at der nu skal udfyldes særskilt skema for ægtefællen med alle oplysninger</i>				
Ægtefælles fødselsdato					
Folketællinger	<i>Årstal, sted (sogn, herred, amt, land), samtlige personer i husstanden</i>				
Bopæl	<i>Årstal + adresse + evt. telefonnummer og emailadresse NB: Her anføres alle adresser for personen i hele livsforløbet</i>				
Stilling	<i>Årstal og stillingsbetegnelse NB: Alle stillingsbetegnelser for personen i hele livsforløbet Her kan også anføres hæderstegn, frivillige poster i foreninger, etc.</i>				
Børn	<i>Her anføres for- og efternavn på hvert barn + fødselsdato. Herefter udfyldes et særskilt skema for hvert barn</i>				
Dødsdato					
Dødssted	<i>Adresse + sogn + herred + amt + land</i>				
Begravelsesdato					
Begravelsessted	<i>Kirkegård + sogn + herred + amt + land</i>				
Alder ved begravelse					
Bemærkninger	<i>Alt, hvad der er anført, fx dødsårsag, stilling, sidste bopæl, om vedkommende er enke(mand), ægtefælles navn, forældres navn</i>				
Dokumentation for død	<i>Som for dåb</i>				
Andre oplysninger	<i>Fx egen fortælling om personen</i>				
Billeder					

Rapporter og grafiske oversigter

Alle programmer kan producere forskellige rapporter, anetavler, slægtsbøger m.v., men i nogle tilfælde kun i fuldt omfang i den betalte udgave. De webbaserede løsninger kan kun i nogle tilfælde lave slægtsbøger, men gerne anetavler og efterslægtstavler. Det er en fordel, hvis man selv kan redigere i den slægtsbog, der bliver dannet, således at sproget bliver flydende og letlæst, og man kan tilføje billeder, hvor man ønsker det.

Integration til kirkebøger og folketællinger

Kildeangivelse og dokumentation af fundne oplysninger

Folio er kirkebogens nummerering af siderne og findes typisk i øverste højre hjørne.

Opslag er Rigsarkivets løbenummer for den pågældende side. Da der ind imellem sker omskanning af kirkebøger, kan man risikere, at opslagsnummeret ikke længere passer, når man på et senere tidspunkt skal ind og tjekke oplysningerne.

er af yderste nødvendighed, både for troværdigheden af det arbejde, man laver, men også for at kunne finde tilbage og undersøge yderligere, når man opdager, at der er ting, man har overset.

Det optimale er selvfølgelig, hvis man kan lave et link direkte til kilden, så det bliver en del af ens slægtstræ, men er det ikke muligt – og det er det kun i begrænset omfang (FamilySearch og Danish Family Search), så er det næstbedste, at man dels tager et screenshot af den relevante indføring i kirkebog eller folketælling (eller den relevante dokumentation) og gemmer denne på perso-

nen eller hændelsen som et billede, dels laver et tydeligt notat, der angiver præcis, hvor oplysningerne er fundet, altså fx Viborg Domsogn kb. 1858-1871 (KM (=kontraminsterialbog)), folio 76, opslag 76, nr. 29.

Hjælp til slægtsforskning

Som nybegynder kan det være vanskeligt at komme i gang. Her er der stor hjælp at hente i de lokale slægtsforskningsforeninger, der findes spredt ud over Danmark. Her mødes man typisk en eller flere gange om måneden, nogle gange til foredrag, andre gange for at hjælpe hinanden med at komme videre, hvis man er strandet, eller hvis man har vanskeligt ved at læse en kirkebog.

Desuden findes der på facebook en gruppe, der hedder Slægtsforskning (<https://www.facebook.com/groups/7373772221/>). Her sidder der mange dygtige mennesker, som gerne hjælper med store og små problemer.

Endelig har landsforeningen et forum (<https://www.slaegtodata.dk/forum>), hvor man kan lægge forespørgsler ind med anefterlysninger, eller hvor man ønsker hjælp til tydning. Også her får man hurtig og effektiv hjælp.

Vil man vide lidt mere om forskellige slægtsforskningsprogrammer, kan man hente inspiration på landsforeningens hjemmeside (<https://www.slaegtodata.dk/valerkerktoejer/programmer>) eller i denne facebookgruppe, der hedder Programmer til slægtsforskning (<https://www.facebook.com/groups/1966108763625141/>), eller man kan søge råd og inspiration i dette forum: <https://www.slaegtodata.dk/forum/index.php?board=8.0>.

Danmark på film

“Danmark på film” er Det Danske Filminstituts streamingsite med historiske film fra Danmark, Færøerne, Island og Grønland. Her kan man se dokumentariske optagelser fra perioden 1899-1995.

Filmene er frit tilgængelige og gratis at se online på www.danmarkpaafilm.dk.

Der er fuld damp på digitaliseringen i Filmarkivet, og det betyder, at “Danmark på film” rummer over dobbelt så mange film, som da sitet åbnede. Og der bliver løbende digitaliseret flere film fra Filmarkivets guldgruber. En del af filmene kommer fra Statens Filmcentral, så der er mulighed for at mindes filmoplevelser fra barndom og

skoleår. Der er nu 630 film, 1290 filmklip og over 100 timers levende Danmarkshistorie at dykke ned i.

Man kan her se en lille film om, hvordan historiske film digitaliseres: vimeo.com/237364398.

Og via dette link kan man se en trailer om nyhederne fra “Danmark på film”: vimeo.com/238724310

Det er også blevet nemmere at finde præcis de film og filmklip, man er interesseret i. Man har et interaktivt danmarkskort, hvor man kan finde et geografisk område, og som noget nyt er der introduceret en tidslinje, hvor man kan se film fra et udvalgt år. Filmene er også blevet forsynet med emneord, så det er blevet muligt at søge film frem på disse emneord.

På jagt efter udvandrerne

Af Peter Højvang Christensen
Ansvarlig for
'Slægtshistorisk Center' i Aalborg
DK_Aalborg@idsmail.net

Ovenstående billede viser min farmors onkel, Carl Baars Bach, født i Viborg, som udvandrede sammen med sin familie fra Thyregod til Iowa. De ankom til USA i 1913, hvor billedet også er taget. Carls hustru, Petra Thora Skjødt Frederiksen, sidder i forreste række yderst til højre med deres søn på skødet. I min jagt på Carl og hans familie i USA er jeg kommet i forbindelse med efterkommere af Petra, som har sendt mig en kopi af billedet.

Som ansvarlig for Slægtshistorisk Center i Aalborg bliver jeg ofte kontaktet af personer, som har brug for hjælp til at finde frem til informationer om personer, som udvandrede fra Danmark til et andet land. Ofte er der tale om forfædre, som udvandrede til USA, fordi de var blevet mormoner eller blot søgte lykken i 'The Land of Opportunity'. Men eftersøgninger i andre lande forekommer også.

Jeg tænkte derfor, at der måske var et behov for en kort vejledning i nogle af de muligheder, som Internettet byder på i jagten på udvandrerne.

Hjælp via FamilySearch Wiki

Er man på jagt efter forfædre, som udvandrede, så er FamilySearch Wiki faktisk et godt sted at begynde. Her findes mange vejledninger og links til sider, som kan være

til stor hjælp. Et eksempel er denne side om udvandring til og fra Danmark:

www.familysearch.org/wiki/en/Denmark_Emigration_and_Immigration

'FamilySearch Wiki', hvor denne side findes, er et fælles forum, hvor alle brugere kan medvirke til at udvide denne viden ved at tilføje nye informationer og links.

Her kan man få hjælp til at finde frem til ud- og indvandrere fra og til Danmark. Siden er på engelsk. Men med hjælp fra Google Chrome er det muligt at få siden oversat til brugbart dansk.

På siden ligger der beskrivelser og link til mange forskellige sider – både danske og udenlandske, hvor man kan være heldig at finde informationer om de personer, man søger.

Hjælp via grupper på Facebook

For at kunne hjælpe så mange brugere som muligt, har FamilySearch oprettet nogle grupper på Facebook, hvor man kan stille spørgsmål og få hjælp i sin forskning.

Genealogy Help on Facebook

FamilySearch Regional Research Groups

The FamilySearch regional research groups on Facebook were created to be collaborative environments where individuals researching the same general location could help one another reach their family history goals through asking and answering questions, sharing helpful resources and information.

Southern Europe Genealogy Research Community #	Cyprus, France, Greece, Italy, Malta, Monaco, Portugal, San Marino, Spain, Vatican City
Central Europe Genealogy Research Community #	Austria, Belgium, Czech Republic, Germany, Hungary, Liechtenstein, Luxembourg, The Netherlands, Poland, Slovakia, Slovenia, Switzerland
British Isles Genealogy Research Community #	England, Ireland, Scotland, Wales, Northern Ireland, Isles of Man, Channel Islands
Northern Europe Genealogy Research	Denmark, Finland, Iceland, Norway, Sweden

Guided help

Denmark Emigration and Immigration

Denmark → Emigration and Immigration

Emigration and immigration sources list the names of people leaving (emigrating) or coming into (immigrating) a country. Danish emigration records can be a useful source of genealogical information. They are usually found as passenger lists. The information in these records includes the emigrants' names, ages, occupations, and destinations and often the places of birth and last places of residence.

These sources can be very valuable in helping you determine where in Denmark your ancestor came from. They can also help in constructing family groups. If you do not find your ancestor, you may find emigration information about your ancestor's neighbors. People who lived near each other in Denmark sometimes settled together in the

Denmark Research Topics

Beginning Research

- Research Strategies
- Record Finder

Hvis man fx har personer fra Danmark, som udvandrede til Canada, så findes der en gruppe på Facebook, hvor der hjælpes med forskning i dette land.

En oversigt over grupperne med link findes her:

www.familysearch.org/wiki/en/Genealogy_Help_on_Facebook

Hjælp via Family History Centers rundt om i verden

I Danmark findes der i forbindelse med de fleste mor-

monkirker et 'Slægtshistorisk Center', hvor man gratis kan få hjælp og vejledning til sin slægtsforskning. Denne mulighed findes over hele verden. På engelsk kaldes disse Family History Centers, og de er faktisk små underafdelinger af Family History Library i Salt Lake City.

Hvis man ved, hvilken by udvandrerne rejste til, så kan man kontakte et center i nærheden og spørge dem om hjælp. Man kan finde disse centre via denne hjemmeside:

www.familysearch.org/locations/centerlocator

Find a Family History Center

Skriv den by eller det område, du søger, og tryk Submit. Hvert center indikeres med et lille logo (FS-træ), som man kan trykke på. Man kan også finde centret ved at zoome ind på kortet.

Ved at trykke på logoet får man adresse på og åbningstider for det valgte center og kan via et link finde en hjemmeside med kontakinfo.

Send en mail til centret med de info, du har, og spørg om de kan hjælpe. I langt de fleste tilfælde sidder der en frivillig, som meget gerne vil hjælpe. Desværre kan der være lang responstid, når man skriver til disse centre, så hav tålmodighed og skriv gerne til flere centre i området, hvor dine aner bosatte sig.

Det Danske Udvandreaktiv

En meget brugt hjemmeside er Det Danske Udvandrerarkiv, som fysisk er placeret på Stadsarkivet i Aalborg og har eksisteret siden 1932.

www.udvandrerarkivet.dk/forside/#

Via hjemmesiden kan man søge efter forfædre ved at indtaste de informationer, man har. Siden indeholder både udvandrerprotokollerne fra København og en stor samling af historier, billeder og film om dem, som rejste ud for at søge lykken under fremmede himmelstrøg.

Ellis Island arkiv

I Amerika ankom man til Ellis Island, hvor man blev registreret:

libertyellisfoundation.org/passenger

Her blev alle passagerer registreret med bl.a. navn, alder og oprindelsesland og måske også beskæftigelse. Ofte blev navnet ændret en lille smule, da de, som skrev navnet ned, ikke forstod sproget, som de ankomne fremmede talte. Derfor blev Hansen måske til Hanson – der

findes mange forskellige navneforandringer. Så når man søger i databasen, er det nyttigt at være lidt kreativ.

FamilySearch FamilyTree, Ancestry og MyHeritage

Mange efterkommere af de danskere, som udvandrede, er stolte af deres ophav og den arv, de har fået derigennem. Derfor er mange amerikanere meget interesserede i at dele deres viden, historier og dokumentation om forfædre med deres familie. Dertil benytter de fx FamilySearch FamilyTree eller et slægtstræ på Ancestry eller på MyHeritage.

www.familysearch.org/

www.ancestry.com/

www.myheritage.com/

På disse sider kan man finde efterkommere, som har oprettet et slægtstræ, hvor de dokumenterer og beskriver, hvad de ved om de udvandrede. For at kunne benytte disse tre hjemmesider fuldt ud er det en fordel at have en brugerprofil på siderne. FamilySearch er gratis at bruge, hvorimod Ancestry og MyHeritage er betalings-sider. Man kan dog på de Slægtshistoriske Centre få gratis adgang til Ancestry og til biblioteksudgaven af MyHeritage.

Til FamilySearch er det bare med at få oprettet en gratis konto, som så giver adgang til FamilyTree, hvor man kan være heldig at finde de personer, man eftersøger, med billeder, historier og dokumentation. Nogle gange kan man også finde historier, som beskriver deres rejse til det 'nye land'.

Til brugen af FamilySearch er der lavet nogle vejledninger, som beskriver brugen af hjemmesiden og som findes på DIS Danmarks hjemmeside via dette link:

www.slaegtogdata.dk/andet/familysearch-hjaelp

Som et eksempel på, hvad man kan være heldig at finde på FamilySearch, vil jeg gerne fortælle om en slægtsforsker, jeg har hjulpet i Aalborg. Efter et foredrag i byen modtog jeg en mail fra en deltager, der havde aner, som var blevet mormoner og var udvandret til Utah. Det var hendes tipoldefars familie, som var rejst til USA, men uden hendes oldefar og hans bror, som var blevet i Danmark, hvilket hun havde undret sig meget over. Forældrene hed Anders Jensen og Mariane Nielsdatter.

Jeg kastede mig over eftersøgningsarbejdet i blandt andet FamilySearch, hvor der var bid.

Efterkommere af familien havde oprettet deres slægtstræ i FamilySearch og havde lagt en masse information ind samt billeder og historier. Her til højre ses et billede af Anders.

Ud fra de historier, som også fandtes under personen, kunne man læse, at de to omtalte brødre ikke havde tilsluttet sig kirken (blevet mormoner) og derfor ikke tog med på rejsen til Amerika; de blev hjemme.

Dette besvarede en del af spørgsmålet om, hvorfor de ikke tog med, men blev hjemme. Måske var de allerede kommet ud at tjene og havde det godt, hvor de var? Når man udvandrede, vidste man jo heller ikke, hvad der var at vente i det nye land.

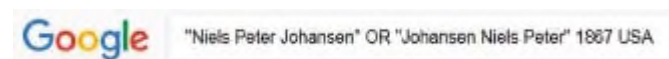
Det kan varmt anbefales, at man får en konto på FamilySearch og leder i databasen efter forfædre.

Google søgninger

Ved at benytte Google kan man faktisk finde meget, men man skal søge på den rigtige måde. Hvis man skriver fx 'Niels Peter Johansen', får man alt for mange hits, da der både søges på enkeltnavnene og kombinationer af navnene. Men med Google kan man indskrænke søgningen ved at benytte citationstegn (""). Så hvis man vil finde Nels Peter Johansen, som er født 1867 og rejste til USA, så er det en god idé at lave følgende søgning i Google:

Ved at sætte "" omkring navnet, beder man Google om kun at vise de sider, hvor det som præcist står mellem "" findes – sammen med årstallet og USA. Dette indskrænker antal af hits.

Med funktionerne AND (= og) eller OR (= eller) kan man tilføje eller fjerne andre kriterier, som man ønsker at sortere på. Fx kunne man søge på navnet, som det er skrevet i eksemplet ovenfor, og kæde det sammen med en form, hvor Johansen står før Niels Peter. Så skriver man følgende:

Dette giver lidt flere resultater. Ved at bruge disse avancerede søge funktioner i Google kan man nemmere

finde de rigtige sider på Google. Læs mere om søgemulighederne hos Google her: support.google.com > Google Søgning > Filtre og præciser dine resultater.

Dansk-Amerikansk avisbibliotek

Der findes også et søgbart arkiv med bl.a. avisartikler, hvor man kan finde oplysninger om danske udvandrere. Det er Museum of Danish America, som har et arkiv, som er søgbart. Her er link til siden, hvor man kan søge i de gamle aviser:

<http://box2.nmtvault.com/DanishIM/jsp/RcWebSimpleSearch.jsp>

Jeg forsøgte mig lige med en søgning på førnævnte Carl Baars Bach og fandt følgende lille notits fra 6. juni 1930. Jeg ved, at disse brødre – Sophus og Carl Bach – udvandrede til USA og bosatte sig der. De havde en onkel, Johan Frederik Marius Bach, som var sadelmager og døde den 4. februar 1930. Da jeg endnu ikke har fundet ham gift, så kunne denne efterlysning måske skyldes, at de står til at skulle arve efter ham.

Lidt sjovt at kunne finde dem i en avis som 'Bien', som er skrevet på dansk i USA. Avisen kom første gang på gaden i 1882.

Deres sidste hvile

Man kan også få hjælp til den videre søgning, hvis man kan finde frem til gravstedet for den pågældende. Her kan siderne Find A Grave eller Billionsgaves være en stor hjælp:

www.findagrave.com/
billiongraves.com/search

Via disse optegnelser kan man også være heldig at finde nekrologer (på engelsk hedder de obituaries), hvor ægtefælle, børn og børnebørn kan være nævnt. Disse ekstra informationer kan være til stor hjælp i den videre søgning efter efterkommere.

Slægtsforskermesse i Aabenraa

Lørdag den 26. november havde Rigsarkivet i Aabenraa slået dørene op for en slægtsforskermesse, hvor bl.a. DIS-Danmark og SSF deltog med en fælles stand.

Messen bød på 15 forskellige stande og adskillige foredrag, ligesom der var bogsalg fra Rigsarkivet af bøger til blot 10 kr. stk., og den var utrolig velbesøgt med omkring 350 gæster, så der var trængsel i lokalet med de 15 udstillere.

Vi havde medbragt mange foldere, bl.a. også om Slægtsforskernes Bibliotek, samt "Hjælp til nybegyndere i slægtsforskning" og "Sogn, Herred, Amt", og det hele blev nærmest revet væk. Allerede kl. 13 var der kun ganske lidt tilbage.

10-års jubilæum i Helsingør

Slægt & Data DIS-Helsingør fejrede onsdag den 11. oktober lokalforeningens 10 års jubilæum.

Jubilæumsfesten blev holdt i Det kongelige Skydeselskabs lokaler i Helsingør med deltagelse af 30 af lokalforeningens medlemmer, heriblandt foreningens tidligere formand og medvirkende grundlægger, vort æresmedlem Anne Grethe Kolstrup.

I sin festtale fortalte formand Jørgen Petersen om,

10 års jubilæet blev fejret i Det kongelige Skydeselskabs lokaler.

Aner, som blev mormoner

Hvis man i sin slægtsforskning finder aner, som tilsluttede sig Jesu Kristi Kirke af Sidste Dages Hellige (Mormonkirken), så er der også hjælp at hente på FamilySearch:

www.familysearch.org/wiki/en/Tracing_LDS_Ancestors

Her er der samlet en del links til forskellige databaser og dokumenter, som kan være til hjælp i søgningen efter tidlige medlemmer af mormonkirken.

Jeg håber, at ovenstående kan være til hjælp, hvis man leder efter aner, som udvandrede.

DIS-Danmark/SSF's stand på slægtsforskermessen

Alt i alt en særdeles vellykket dag, der resulterede i flere nyindmeldelser og god kontakt til de andre udstillere.

Kirsten Sanders

hvordan der var opstået tanker om en lokalforening i det nordsjællandske. Det var en gruppe ildsjæle udi lysten til at slægtsforske, som allerede fra 2005 gjorde sig tanker om at oprette forening.

Man startede med at undersøge muligheden for oprettelse af en lokalforening DIS-Nordsjælland, som dækkede området Helsingør, Hillerød og Helsinge. Man søgte undervejs vejledning hos DIS-Danmark med hensyn til vedtægter m.m. Det viste sig ikke muligt at danne en lokalforening DIS-Nordsjælland. Man besluttede sig derfor at oprette lokalforening DIS-Helsingør med stiftende generalforsamling den 11. oktober 2007.

Forløbet op til den stiftende generalforsamling var ikke helt let, men det lykkedes ved, at Anne Grethe Kolstrup påtog sig jobbet som foreningens første formand, en post, hun bestred frem til 2015.

Slægt & Data DIS-Helsingør har siden starten vokset sig til en lokalforening med ca. 100 medlemmer svarende til en tredobling på de 10 år.

Slægt & Data DIS-Helsingør ser frem til, at der i fremtiden fortsat er grundlag for at oprette lokalforeninger.

*Af Jørgen Petersen,
Formand for Slægt & Data DIS-Helsingør*

Gotisk læseprøve

Dette nummers gotiske tekst knytter sig til bladets tema, der er kriminelle aner. Teksten er klippet fra Københavns Stokhus Signalementsprotokol fra perioden 1832-1849. Fangerne er her indført kronologisk, efterhånden som de blev indsat i fængslet, og ud over korte data om persons herkomst og alder får vi en beskrivelse af vedkommendes udseende. Protokollen ligger på Arkivalieronline, og vores tekstprøve findes på opslag 20, hvor den udgør de to øverste poster på venstre side.

Som sædvanligt skal du læse teksten grundigt igennem, gerne flere gange. Det, du i første omgang ikke kunne få mening i, vil måske åbne sig i anden eller tredje ombæring. Når du er kommet så langt, som du kan, finder du den korrekte tydning på DIS-Danmarks hjemmeside: www.slaegtogdata.dk/foreningen > Bladet > Bilag til Bladet.

God fornøjelse med læsningen!

Sam. N ^o .	Nævn	Signalement
Artig 929.	Frank.	<p>indkom i Klammorsh pen. 20 Jani 1834. 1° i Affrica 70 Car gammel - 1° i samme fægt. Cammelig for et must, trekantet Læmmen, sort vands, sort brøst Jaar saen begyndt at groaen, 1° i Affrica blaas Pien.</p>
Artig 930.	Jens Mogensen	<p>indkom i Klammorsh p 24 Jani 1834 jaer for i Mingebye med Christensted i Soortig 50 Car gammel 1° i Affrica fægt. Mellem Maet, sort et Læmmen begyndt, blaas Pien, blaasthan saa Kallan og Snydet for saen 2° i Affrica. For det næstten Laer og Biean forvales forat Blodaaen i Varices f. For den næstten Jaer saen i stallet at Læer at 2° i Affrica og Begyndt K.S. 1810.</p>

Slægtens Forlag

www.ssf.dk/index.php/slaegten/slaegtens-forlag

Forlaget har udgivet en lang række bøger og hæfter og sælger desuden mange andre værker af interesse for slægtsforskere, heriblandt udgivelser fra Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie.

Bogliste kan rekvireres ved henvendelse til Anton Blaabjerg, tlf. 86 61 04 36 eller e-mail blaab@webspeed.dk.

Hjemmesider

DIS-Danmarks hjemmeside

www.slaegtogdata.dk
webmaster@dis-danmark.dk

SSFs hjemmeside

www.ssf.dk
Webmaster Henry Ammitzbøll
hammitz@gmail.com

Kommende bestyrelsesmøder i DIS-Danmark

I nærmeste fremtid er planlagt følgende møder for bestyrelsen.

*Lørdag den 20. januar 2018
i Middelfart*

*Lørdag den 10. marts 2018
i Middelfart*

*Lørdag den 14. april 2018
(generalforsamling i Næstved)*

DIS-Danmarks ekspedition

Henvedelser til DIS-Danmarks ekspedition sker via adressen:

Arne Christiansen
ekspedition@dis-danmark.dk
Tlf. 52 79 90 20
Telefonen er åben for ekspedition
Tirsdag kl. 14-18 – ellers telefonsvarer

- Pasning af foreningens medlemskartotek – Ind/udmeldelser, adresseændringer for medlemmer, der ikke selv kan klare dette
- Forsendelse af bøger, blad, CD'er m.v.
Se udvalget her www.slaegtogdata.dk/foreningen/butikken
- Hjælp til medlemmer, der har login-problemer
- Ind/udmeldelse af medlemmer i de tidsskriftlæsekredse, som foreningen har. Pt. er der blade fra Norge, Sverige, Finland, Island, Tyskland og England.
Læs mere her www.slaegtogdata.dk/andet/laesekredse
- Besvarelse af diverse spørgsmål, dog ikke decideret slægtsforskningshjælp

SSFs bestyrelse

Kirsten Sanders Formand. Asselsvej 169, 7990 Ø. Assels. Tlf. 21 21 30 91	formand@ssf.dk
Nicolai Johannsen Næstformand. Kystvej 9, 6320 Egersund. Tlf. 60 38 35 20	naestformand@ssf.dk
Grete Modin Grundtvig Kasserer. Hvidstenvej 18, 2770 Kastrup. Tlf. 28 44 74 70	kasserer@ssf.dk
Anton Blaabjerg Forlagsredaktør Slægten. Fredensgade 38, 8800 Viborg. Tlf. 86 61 04 36	redaktoer@ssf.dk
Karen Bendix Larsen Sekretær.	sekretaer@ssf.dk
Hanne Christensen 1. suppleant. Stenbjergparken 6A, Ulkebøl, 6400 Sønderborg.	1suppl@ssf.dk
Randi Ottosen 2. suppleant. Grønnegade 54, 7900 Nykøbing Mors.	2suppl@ssf.dk

DIS-Danmarks bestyrelse

Jesper Skov Formand. AO-repr. Grøndalsvej 4, 9500 Hobro	skov@dis-danmark.dk
Kirsten Sanders Næstformand. Asselsvej 169, 7990 Ø. Assels. Tlf. 21 21 30 91	kirsten.sanders@dis-danmark.dk
Jan Amnitzbøl Krusell Kasserer. Rønnebærvænget 6, Skovby, 8464 Galten. Tlf. 24 63 62 69	krusell@dis-danmark.dk
Kathrine Tobiasen Redaktør. DIS-Forum. Korsagervej 13, 8940 Randers SV. Tlf. 41 28 65 30	tobiasen@dis-danmark.dk
Michael Dupont Sekretær. Erdalsvej 60, 2600 Glostrup. Tlf. 43 44 16 52	dupont@dis-danmark.dk
Anton Blaabjerg Fredensgade 38, 8800 Viborg. Tlf. 86 61 04 36	blaabjerg@dis-danmark.dk
Jørgen Kristensen Slotsvænget 25, 2 tv, 4200 Slagelse. Tlf. 29 45 69 26	kristensen@dis-danmark.dk
Per Andersen Jyllingevej 111, 2720 Vanløse.	per.andersen@dis-danmark.dk
Bodil Grove Christensen Hvedevej 1, 7490 Aulum. Tlf. 26 17 87 59	grove@dis-danmark.dk
Lone Bergmann Suppleant. Kærlundevej 50, st.th., 2730 Herlev.	bergmann@dis-danmark.dk
Nicolai Johannsen Suppleant. Kystvej 9, 6320 Egersund. Tlf. 60 38 35 20	nic.johannsen@dis-danmark.dk

Mere om slagtermester Stauning

Af Helle Johanne Landberg
heljo@dadlnet.dk

Artiklen om slagtermester Stauning, 'En slagter på Vesterbro omkring år 1800 – en fortælling om Thorvald Staunings oldefar og nogle af hans efterkommere', der blev bragt i Slægtsforskeren nr. 3 2017, vakte stor interesse. Den bragte flere spændende oplysninger frem i lyset – og giver anledning til et par rettelser.

Niels Madsen Staunings første hustru var Ane Cathrine Antonidatterer var ikke børn i dette ægteskab. Niels' anden hustru, Anne Sophie Mathiasdatter, var enke efter værtshusmand Cordt Nielsen, og det må være derfra, navnet Cordt stammer. Niels og Anne Sophie fik et barn mere, end der står i artiklen. Tre af døtrene fik efterkommere, men ingen af dem bragte navnet Stauning videre, heller ikke som mellemnavn. Cordt var den eneste af sønnerne, der blev voksen, og således den eneste, der bragte navnet Stauning videre i denne familie. Der er dog andre familier med samme efternavn.

Cordts første hustru, Marie Magdalene Knop, var datter af soldat Johannes Knop og Anna Spreckelsen og ikke, som der står i artiklen, slagtermester Herman Peter Knop og Anne Kirstine Steinert. Herman var Marie Magdalenes 15 år ældre bror. Herman havde som nævnt i artiklen kun to døtre, hvoraf den ene også hed Marie Magdalene Knop. Cordt kom således ind i svogerens slagterforretning og ikke svigerfarens. Johannes Knop og Anna Spreckelsen fik flere børn, blandt andre datteren Engel Catharina Knop i 1754. Hun blev gift med slagtermester Hans Hartwig Senert, og det var deres datter, Marie Magdalene Senert, der blev mor til Cordts uægte datter i 1815. Cordt var den eneste af sønnerne, der blev voksen, og således den eneste, der bragte navnet Stauning videre i denne familie. Der er dog andre familier med samme efternavn.

I 1824 – 19 år efter Marie Magdalenes død – giftede Cordt sig igen med den 47-årige enke Birgitte Christine Clemensen. Hun døde i 1837. De fik ikke børn sammen.

..... og så er der dukket endnu et par uægte børn op:

1) Niels Peter Stauning, død 7 måneder gammel den 9. juni 1808 som plejebarn hos indsidder Daniel

Lind på Vesterbro. Født 16. december 1807 på Fødselsstiftelsen. Moderens navn fremgår ikke. Det kan ikke umiddelbart fastslås, hvem faderen var. Teoretisk kunne det både være Cordt senior eller en af sønnerne.

2) Niels Wilhelm Stauning, født 12. august 1814 og døbt 28. august i Sankt Petri Kirke. Moderen var Cecilia Sandberg. Faderen står som Cort Stauning, slagter på Vesterbro, men det er ikke til at sige, om det var senior eller junior. Både Stauning senior og Stauning junior var faddere ved dåben. Der er ikke spor af hverken Niels Wilhelm eller Cecilia i senere folketællinger, ligesom konfirmation eller begravelser heller ikke er fundet. Videre skæbne er således uvis.

Begge drenge blev døbt Niels, og hvis de har fulgt de gamle nordiske regler for navngivning, hvor den første søn skulle opkaldes efter farfaren, så peger det på, at det var Cordt senior, der var far til dem begge.

Johannes Knop Stauning og Marie Sophie fik 16 børn, hvoraf 9 enten var dødfødte eller døde som små. Det var syv af børnene, og ikke seks, som der står i artiklen, der blev voksne.

Cordt og Marie Magdalenas ældste datter, Anne Sophie, blev også gift med en slagter, slagtermester Johan Heinrich Christian Jacobsen.

Efter hans død blev hun gift med væver Søren Sørensen.

Artillerikaptajn Frederik William Ferdinand Messerschmidts hustru hed Hedvig Albina Stoltze og ikke Holtze.

Thorvald Staunings far var Peter August Stauning. Dennes første hustru hed Emilie Henriette Petrine Birch. De blev gift i Holbæk i 1866, og kort tid efter vielsen fik de datteren Dorthea Sophie Christiane Stauning.

Hun døde i 1872 kun 5 ½ år gammel. Emilie fik en datter, Julie Jenny Sophie Marie, med en anden mand i 1871, mens hun var separeret fra Peter. Peter og hans anden hustru, Caroline, havde på et tidspunkt en plejedatter, Antonie Serine Jensen, der kom fra Ålborg. Julie og Antonie optræder nogle steder som Thorvalds søstre, men det var de ikke. Thorvald Stauning var enebarn.